

Педагогічний музей України

Серія
«Бібліофонд Педагогічного Музею»
Випуск 3

**УКРАЇНСЬКА
КНИГА
1917—1921 рр.
у фондах
*Педагогічного музею України***

КАТАЛОГ-ПУТІВНИК

Київ
2017

УДК 016:050+821

ББК 91.9

У45

*Рекомендовано до друку
науково-методичною радою Педагогічного музею України
(протокол № 2 від 21 лютого 2017 р.)*

Укладачі: *Гайдей В. О.*, канд. фіз.-мат. наук, доцент, провідний науковий співробітник Педагогічного музею України
Міхно О. П., канд. пед. наук, директор Педагогічного музею України

Науковий консультант *Сухомлинська О. В.*, д-р пед. наук, професор, академік НАПН України

Відповідальна за випуск *Полюхович Т. М.*, головний зберігач фондів Педагогічного музею України

У45 **Українська книга 1917—1921 рр. у фондах Педагогічного музею України** : Каталог-путівник / Педагогічний музей України ; [укладачі : В. О. Гайдей, О. П. Міхно ; наук. консультант О. В. Сухомлинська]. — Київ : ПМУ, 2017. — 172 с. ; іл. — (Сер. «Бібліофонд Педагогічного Музею» ; вип. 3).

ISBN 978-617-7021-53-6

У каталозі-путівнику «Українська книга 1917—1921 рр. у фондах Педагогічного музею України» представлено бібліографічну та фактологічну інформацію про масив видань зазначеного періоду. Видання складається із двох частин: каталогу з бібліографічними описами всіх видань 1917—1921 рр., що зберігаються в музеї, та науково-довідкового апарату (покажчики та анотовані покажчики).

Видання є третім випуском серії «Бібліофонд Педагогічного Музею» і адресовано вченим, аспірантам, докторантам, книгознавцям, музейним та бібліотечним працівникам, студентам та всім, хто цікавиться історією української освіти та книговидання.

**УДК 016:050+821
ББК 91.9**

ISBN 978-617-7021-53-6

©Педагогічний музей України

Від укладачів

У 2015 р. Педагогічним музеєм України започатковано видавничу серію «Бібліофонд Педагогічного Музею», мета якої — оприлюднення результатів наукового опрацювання фондів музею у формі каталогів книжкових музейних колекцій. У 2017 р. науковцями музею підготовлено черговий випуск серії — каталог-путівник «Українська книга 1917—1921 рр. у фондах Педагогічного музею України», у якому представлено всі видання зазначеного періоду, що зберігаються у фондах музею у складі колекції «Педагогічна україніка 1842—1923 рр.», яка входить до наукового об'єкту «Колекція стародруків Педагогічного музею України» (рукописи, стародруки та рідкісні видання 1477—1923 рр.), що становить національне надбання. Видання присвячене 100-річчю подій Української революції 1917—1921 рр.

Мета і завдання **каталогу-путівника** — не лише докладний бібліографічний перелік літератури, а й представлення фактологічних відомостей, які допомагають розкрити історію створення та подальшу долю конкретного видання. Ці відомості систематизовано в анотованих покажчиках «Автори, перекладачі, редактори, упорядники, художники, видавці», «Культурно-освітні та педагогічні організації» і «Видавничі організації». Крім того, каталог-путівник містить такі покажчики: іменний, назв творів друку, культурно-освітніх та видавничих організацій, друкарень, місць видань творів друку, печаток, штампів, присвят, епіграфів та інших поміток.

Загалом у фондах Педагогічного музею України зберігається 163 українські видання 1917—1921 рр. Відповідно до Порядку відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань до Державного реєстру національного культурного надбання, науковцями музею віднесено до українських видань періоду 1917—1921 рр. книги та періодичні видання, надруковані українською мовою, та надруковані іншими мовами на території сучасної України. Каталог складається із трьох частин: «Книги українською мовою» (103 видання), «Книги іншими мовами» (22), «Періодичні видання» (38).

Усі видання, вміщені у каталозі-путівнику, укладачами опрацьовані *de visu*, що дало змогу розкрити зміст видань, а також застосувати повний бібліографічний опис, без скорочень, зі збереженням усіх відомостей, представлених на титульному аркуші та у змісті. Укладачами розкриті псевдоніми та криптоніми, встановлені місце й рік видання

книги, відсутні на титульному аркуші; максимально збережено особливості орфографії описуваних видань.

Усі представлені в каталозі-путівнику видання оцифровано. Посилання для завантаження у форматі PDF та розмір файлу подано після кожного бібліографічного опису. Кінцевий елемент опису — відповідні шифри зберігання книг у фондах музею.

З метою надання зацікавленому читачеві якнайширшого доступу до серії «Бібліофонд Педагогічного Музею» видання виходить у двох варіантах: друкованому та електронному, який розміщено на сайті Педагогічного музею України <http://pmu.in.ua/> у розділі «Публікації».

Зауваження та пропозиції просимо надсилати на адресу:

Педагогічний музей України,
вул. Володимирська, 57,
Київ,
01030

або

pedmuz@gmail.com

Каталог видань

Книги українською мовою

1917

1. **Грінченко Б.** Без хліба: Оповідання / Написав Борис Грінченко. — Четверте видання. — [Черкаси]: Сіяч. [Друкарня, аренд[ована] В[идавницт]вом «Сіяч», 1917]. — 24 с. — ([Видавниче товариство «Сіяч»]; № 8). — Бібліографія на обкладинці: Видавничим Т-вом «Сіяч» в м. Черкаси... — Ціна 40 коп. — Печатка: Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р. Напис чорнилом: В. Родников

<https://goo.gl/RYO0IB>

20 MB

32936/2540Рк

2. **Грінченко Б.** Книга казок віршом / Написав Борис Грінченко. З малюнками Ю. Михайлова. — Четверте видання. — Київ: [Друкарня Губерніяльного Правління], 1917. — 169 с.: мал. — [Бібліотека «Молодість»; Кн. 9]. — Бібліографія в кінці книги: Бібліотека «Молодість». — Ціна 1 карб. 80 коп. Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. Центральна Детская библиотека. Київська Центральна Бібліотека для дітей та юнацтва; вул. Короленка, 24. Музей. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/DJXIpD>

57MB

34992/3016Рк

Два морози. Снігурка. Сопілка. Дівчина Леся. Чия робота важча. Сірко. Могутній комарь. Кузьмина. Три бажання. Дума про княгиню-кобзаря. Скарб. Крюк, велика птиця. Дурень думкою багатіє. Риб'ячі танці. Сирітка. Смілива дівчина. Маруся та князенко.

3. **Дефо Д.** Пригоди Робінзона Крузо. Частина перша: На підставі оригінального тексту Даніеля Дефо: З 21 малюнком / Скомпонував В.-Н. Gausseron. Переклав Валентин Отамановський. — Київ: Вернигора. Друкарня Р. Френкеля, 1917. — 47 с.; мал. — (Юнацька секція; Ч[исло] 1). — Бібліографія в кінці книги: Видавництво «Вернигора» у Києві... — Ціна півкарбованця. — Тираж 30.000 примірників. — Печатка: Науково-Педагогічна бібліотека Укр. Наук. Дослід. Інституту педагогіки. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/viDrnY>

26 MB

33574/2950Рк

4. Дитяча Розвага: Збірка забавок для дітей: [Рухливі гуртові ігри, ігри-танки, інсценування пісень з нотами] / Склав [і передмова] С. Титаренко. — [Київ: Видавниче Т[оварист]во «Криниця». Друкарня А. І. Гросмана, 1917]. — VI+54 с.; ноти; мал. — На окремому аркуші: Вельмиповажній Софії Федорівні Русовій на знак щирої пошани до неї присвячую цю збірку. Упорядчик. — Бібліографія на с. III. — Печатка: Науково-Педагогічна Бібліотека Укр. Наук. Дослід. Інституту педагогіки. — Штампи: Ц.Н.П.Б.; Перевірено 1935 р. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/7YSINS>

28 MB

32640/2329Рк

5. Драгоманов М. Швейцарська спілка / М. Драгоманів. — Київ: Видавниче т[оварист]во «Криниця». [Друкарня М. Заїздного], 1917. — 32 с. — (Видавниче Товариство «Криниця», № 41). — Ціна 25 коп.

<https://goo.gl/RUcz4Z>

28 MB

29927/905Кд

6. Збірка казок і оповідань для читання в школі: (Рік другий та третій). Книжка Перша. — Вінниця: Видання Шкільного Відділу Подільського Губернського Земства. Нова друкарня Пойлішера, 1917. — 40 с. — Ціна 70 коп. — Печатка: Bücherei Russland. — Штамп: Українська книжкова палата.

<https://goo.gl/0PPsnL>

26 MB

22925/3031Рк

Злидні (народня казка). Котигорошко (народня казка). Великодна п'ятниця (народня легенда). В обіймах смерті / Переклад з рос. С. І[ваницького]. Івась / А. Чехів [Чехов]. Переклад С. І[ваницького]. Олеся. Пригоди пяти горошин / Андерсен, переклад С. І[ваницького]. Оленятко / М. Д. Мамін-Сібір'як. Переклад С. І[ваницького]. Жабка-мандрівниця / В. М. Гаршін. Переклад С. І[ваницького]. Грицько Дужий. Промінь у в'язниці.

На обкладинці: Діти, вивчіть на пам'ять сі вірші!: Україна / В. Сивенький [В. Самійленко]. Рідна мова / [С. Воробкевич]. Світає / Т. Шевченко. До праці / Б. Грінченко.

7. Книжка діткам для розваги / Упорядкував Митрусь [Д. Соловей]. [Малюнки Н. Чумака]. — [Полтава]: Вид[ання] Полт[авської] Спілки Спож[ивчих] Т[оварист]в. [Електрична друкарня М. Г. Амчиславського, 1917]. — 16 с.; мал. — Ціна 35 коп. — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р. Напис чорнилом: Юр. Соколовського; 1923.

<https://goo.gl/qZdXql>

18 MB

34988/3012Рк

Бабусине цапенятко. Переполох. Сонце, Мороз та Вітер. Вовк та собака. Віз. Краплина. Проміннячко у в'язниці.

8. Коцюбинський М. Дорогою ціною. — Київ: Видавниче Товариство «Криниця». Друкарня Т[оварист]ва «Криниця, 1917 [Ноябрь]. — 94 с. — Ціна 70 коп. — Штампи: Центральная Детская Библиотека. Центральная Детская Библиотека, Прорезная 5. Київська філія Н.-Д. Інституту Педагогіки. Музей. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

33565/2941Рк

9. Те саме. — Печатка: Товариство «Просвіта» у м. Кам'янці Чигиринського повіту на Київщині.

<https://goo.gl/HIfb19>

35 МВ

34994/3018Рк

10. Мамін-Сибіряк Д. Упертий цап / Мамин-Сибіряк. [Переклав С. Титаренко]; [Малюнки Ів. Падалки]. — [Київ: Видавниче Товариство «Криниця». Друкарня Т[оварист]ва «Криниця», 1917]. — 23 с.; мал. — Ціна 60 коп. — Штампи: Детская Библиотека Д. Ю. Доброй. Лев. Прорезная, 5. Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. Музей. Центральная Детская Библиотека; Прорезная 5. Центральная Детская Библиотека; ул. Короленко, 24. Київська Центральна Бібліотека для дітей та юнацтва; вул. Короленка, 24. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/lfsDZT>

21 МВ

34969/2992Рк

11. Сніжинки: Вірші, оповідання, колядки і щедрівки з нотами. Збірничок перший (Різдво) / Уложив М. Я. [М. Рудинський]. [Художник А. Боцула]. — Полтава: [Видання Педагогічного Бюро Полтавського Губернського Земства. Друкарня «Труд»; Літ[ографія] т[оварист]ва Друкар[ської] справи], 1917. — 32 с.; ноти. — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. Київська Центральна Бібліотека для дітей та юнацтва; вул. Короленка, 24. Музей. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/FKUcJS>

22 МВ

33586/2942Рк

Зміст: Дітям / П. Граб [П. Грабовський]. Перший сніг / І. Манжура. Іней / В. Щурат. Перший сніг / О. Пчілка. Зімній ранок / Я. Щоголів. Зіма / О. Кониський. Колядка «Добрий вечір тобі...». Щедрівка «Щедрик-ведрик...». Святий вечір у Христа (з книжки «Про Сиріт»). Святе різдво (колядка). Колядка «З далекого сходу...» / Я. Щоголів. Колядка «Рано ж тії півні...» / Я. Щоголів. Няня / Я. Щоголів. Захистя / Я. Щоголів. Вечір / Я. Щоголів. У снігу / Б. Грінченко. Під снігом / Г. Чупринка. Щедрівки «Ой, сивая та і зозулечка...», «Ой, у полі при дорозі...». На Св. Василя (засівка). Нова рада стала (колядка). Щедрівка «Ой, сів Христос та вечеряти...». Сватання Мороза (зімня казка) / [Н. Романова]. Весілля Мороза / Н. Романова. Новий рік. На новий рік. Зімова ніч / М. Чернявський.

12. Твен М. Принц та бідак / Марко Твен; Український переклад Олекси Діхтяря. — Київ: Товариство «Час». [Друкарня Губерніяльного Правління, 1917]. — 256 с. — У книзі також біографічні відомості про автора. — Ціна 5 карб. — Печатка: Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/XgWviq>

59 МВ

33573/2949Рк

13. Український Букварь / По підручнику А. Потебні уложила С. Русова. — Видання друге. — Полтава: Видання Полтавської Спілки Споживчих Товариств. Электрич[еская] типографія М. Г. Амчиславского, 1917. — 32 с.: мал. — Ціна 65 коп. — Печатка: Справочное педагогическое бюро Х.О.Г.

<https://goo.gl/iwZ29G>

22 МВ

35088/3275Рк

Передмова до 1-го видання. Увага до 2-го видання. [Буквар]. Азбука. Читанка.

14. Український букварь / Уложила комісія «Кубанського Українського Товариства Шкільної освіти». Рисун. Казарова. — Катеринодар: [Видання Куб[анського] Українського Т[оварист]ва Шкільної Освіти]. Кооперативна друкарня, 1917. — 32 с.: мал. — Ціна 35 коп. — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/92Axfn>

21 МВ

35041/3068Рк

15. Українські казки. Випуск 1 / Зредагували В. Винниченко і Юр. Сірий. [Малюнки М. Погрібняка]. — Київ; Харків: [Видавництво «Дзвін», 1917]. — 24 с.; мал. — [Дитяча бібліотека видавництва «Дзвін»]. — Бібліографія в кінці книги: Видавництво «Дзвін»...

<https://goo.gl/VmlKHi>

20 МВ

1103/95К

Коржик. Рукавичка. Котик. Кривенька уточка. Лисичка, котик і півник. Пан Коцький. Про лисичку-сестричку і вовчика-братіка.

16. Франко І. Королик і ведмідь: Казка з 13 малюнками / Іван Франко. [Обгортка худ[ожника] М. Жука. Малюнки П. Лапіна]. — Київ: Видавн[иче] Т[оварист]во «Вернигора», 1917. — 16 с. — Печатки: Т-во «Час» у Києві; Володимирська 42; Книгозбірня. Н.-Д. Інститут мовознавства; Бібліотека; м. Київ. — Штампи: Бібліотека НДІМ ВУАН. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/qk21K6>

17 МВ

34986/3010Рк

17. Франко І. Лисичка кума. Вовк Старшиною: Казки / [Малюнки П. Лапина]. — Київ: Видавниче Товариство «Вернигора». Друкарня Т[оварист]ва «Час», [1917]. — 15 с.; мал. — (Дитяча секція; Ч[исло] 1). — Печатка: Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/jZSB1x> 16 МВ 34987/3011Рк

18. Шарко В. Арихметика: Систематичний курс. Частина перша (Цілі числа). — Київ: Видання Товариства Шкільної Освіти. Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський в Києві», 1917. — 76 с., іл. — Бібліографія: «Українське Т-во Шкільної освіти»... — Ціна 1 карб. 10 к. — Печатка: Книгозбірня Т-ва «Час» у Києві, Володимириська 42. Всенародня бібліотека України. — Штамп: Державна Публічна бібліотека УРСР.

<https://goo.gl/zjLhSH> 37 МВ 2059/3338Рк

I. Вступ. II. Нумерація. III. Додавання. IV. Віднімання. V. Зміна суми та різниці. VI. Множення. VII. Ділення. VIII. Зміна добутку та частки. IX. Іменовані, або мірні числа. Дії з іменованими числами. Задачі на обчислення часу. Від автора.

1918

19. Андерсен Г.-К. Казки [На обкл. Казки Андерсенови]. Книга перша / Г.-Х. Андерсен; Поперекладала М. Загірня [М. Грінченко]. — Видано вдруге. — [Київ: Друкарня б[увшої] першої друк[арської] спілки, 1918]. — 192 с. — (Бібліотека «Молодість»; Кн. I). — Бібліографія в кінці книги: Бібліотека «Молодість»... — Ціна 3 карб. 50 коп. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/3DM5yo> 62 МВ 34977/3001Рк

Соловейко. Мати. Русалочка. Ялинка. Циганська голка. Дівчинка з сірниками. Нове королівське убрання. Мизиночка. Шийка з пляшки. Стокротка. Погане каченя. Пропаща. Яблуневий цвіт та куль-баба. Пташина пісня. Історія року. Свічки. Останній сон старого дуба.

20. Андерсен Г.-К. Снігова королева / Х. Андерсен. В пер[екладі] С. Титаренка. З малюнками Н. Г. [Н. Геркен-Русової]. — [Київ: Видавниче Товариство «Криниця». Друкарня Т[оварист]ва «Криниця», вересень 1918]. — 40 с.; мал. — Ціна 2 карб. — Штамп: Державна Публічна бібліотека УРСР. Фонд обмеженого користування.

<https://goo.gl/jTKglI> 23 МВ 1237/282К

21. *Байки* Леонида Глібова / [Л. Глібов]; [Передмова Б. Л[епкий]; [З портретом Л. Глібова і 10 образками рис. Б. Лепкого. Кольорова обгортка Б. Лепкого]. — Київ; Ляйпціг: Українська Накладня. [Вецляр: Друкарня Шарфого], 1918. — 64 с., портрет, мал. — Штампи: Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/AhojEB>

29 МВ

34993/3017Рк

[Передмова] / Б. Л[епкий]. Вовк і Кіт. Вовк і Вівчарі. Лебідь, Щука і Рак. Лисиця й Осел. Чиж та Голуб. Жаба й Віл. Миша й Пацюк. Вовк та Мишеня. Зозуля й Півень. Лев та Миша. Лев та Вовк. Синиця. Вовк та Ягня. Шпак. Щука. Свиня. Билина. Осел і Соловей. Щука й Кіт. Білочка. Лев на облаві. Цуцик. Жаби. Лисиця-жалібниця. Гуси. Музики. Півень і Перлинка. Мишача рада. Вівці та Собаки. Вовк і Лисиця. Бджола і Мухи. Собака й Кінь. Коник-стрибунець. Гава й Лисиця. Кундель. Ластівка й Шуліка.

22. *Бічер-Стоу Г.* Томова хатка: Видання, скорочене для дітей молодшого віку, з 5 малюнками та життєписом авторки / Переказав [та автор передмови] Олекса Діхтярь. — Київ: Т[оварист]во «Час»; [Друкарня Т[оварист]ва «Час»], 1918. — 63 с.; мал. — (Серія дитяча; № 96). — Ціна 2 карб. — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. Центральная Детская библиотека. Київська Центральна Бібліотека для дітей та юнацтва; вул. Короленко, 24. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/BZXDDh>

29 МВ

34968/2991Рк

23. *Гетьманець Гр.* (Гр. Сьогобочній). Поет-народолюбець: Життя та діла Павла Грабовського / [Г. А. Коваленко]. — Видання друге, доповнене. — Київ: Українська школа. Під орудою С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. Друкарня б[увшої] 1-ої Київської Друкарської Спілки, 1918. — 31 с.: портр. — (Біографічна Бібліотека; № 2 [Гасло: Шануймо своїх великих людей.]). — У кн. також вірші та порт. П. А. Грабовського. — На с. 5. факс. рукопису вірша-присвяти К. Ф. Паньківському. — Ціна 50 коп.

<https://goo.gl/q230p1>

29 МВ

35089/3276Рк

Вступне слово. Дитячі роки й шкільна наука. Грабовського карають за політику. Що каже Грабовський про своє життя на чужині. Що кажуть сторонні люде про нашого поета. Письменницька вдача Павла Грабовського і його твори. На закінчення.

24. Глібов Л. Лисиця-жалібниця. Гадюка і ягня: Байки / Л. Глібів. З ілюстр[аціями] П. Лапина. — Липовець, Київ[ської] губ[ернії]: [Видавниче Т[овариств]во «Вернигора». Друкарня Н. Солодаря], 1918. — 8 с.; мал. — [Вид. Т-во «Вернигора»; № 6]. — Бібліографія в кінці книги: Видавниче Т-во «Вернигора»... — Ціна 25 коп. Штампи: Київська філія Н-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/HdWdvf> 16 МВ 34979/3003Рк

25. Гнатюк В. Баронський син в Америці: Вибір народніх казок / [Передне слово] Володимир Гнатюк. З образками Юліана Панькевича. — Львів: Видавництво «Українська книжка». Київ: Книгарня Видавничого тов[ариства] «Вернигора». Друкарня Наукового Товариства ім[ені] Шевченка, [1918]. — 136 с. [Примірник дефектний: тільки зміст і передне слово с. III—XI / Володимир Гнатюк]. — Печатка: Науково-Педагогічна бібліотека Укр. Наук. Дослід. Інституту педагогіки. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/gsoQbu> 16 МВ 34975/2998Рк

Передне слово. Баронський син в Америці. Камінне місто. Заклята голубка. Морський цар і купецький син. Про хлопця, що сидів сім літ у колодязі. Донька, пасербиця й кобиляча голова. Чорт наймитом. Богатир Сухоброденко Іван і Настася Прекрасна. Як царевич вирвав царівну в чорта. Чарівний перстень.

26. Гоголь М. Загублена грамота / Микола Гоголь. Переклад Г. Баришпільського. — Баришполе [Бориспіль]: Друкарня «Праця», 1918. — 15 с. — На обкладинці: Чистий прибуток од цього видання призначається на фонд стипендії при Українській Гімназії імені шкільної молоді, забитої під Крутами. — Ціна 90 шагів (45 коп.) — Печатка: Книгозбірня Педагогічного Музею; Библиотека Педагогич. Музея. — Штампи: Центральная Детская библиотека. Музей. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/3bhyEV> 18 МВ 34980/3004Рк

27. Грінченко Б. Розум та почування у живої тварі / Написав Борис Грінченко. Оповіданнячка про розум та почування у живої тварі: З малюнками / З книг Роменса «Ум животных» та «Сто рассказов из жизни животных» попереказувала М. Загірня [М. М. Грінченко]. — Видання друге. — Київ: Поступ. [Друкарня газ[ети] «Посл[едние] Нов[ости]», 1918.] — 160 с.: мал. — (Бібліотека «Молодість»; Кн. 10). — Бібліографія: Видавниче товариство «Поступ». Ціна 8 гривень [4 карбованці]. Печатка: Киевская Железнодорожн. Трудовая Школа № 11 Ю.-З.-ж.-д.; Київська Залізнична Трудова Школа № 11 Півден.-

Зах. залізниці; Н.К.П.С, Н. К. Ш. — Штамп: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки.

<https://goo.gl/qzhkeA>

45 MB

32930/2534Рк

Розум та почування у живої тварі.

Бджоли-будівничі. Бджоли захищаються. Бджоли грабують. Бджоли прохолоджають вуліки. Мудрі оси. Мурашки пізнають своїх. Мурашки розуміють небезпеку. Мурашки пани. Мурашки воюються. Мурашки та їх «корови». Мурашки сплять, чепуряться, бавляться. Мурашині городи. Мурашиний похорони. Вірний слимак. Щипавка. Свійські мухи. Мудрі пауки. Паук гнівається. Свійський кажан. Про крабів. Омар вартує. Свійська жабка та черепаха. Жуки ховають їжу на далі. Крокодилена та кішка. Свійські змії. Кози. Мудрий лис. Лисиця ловить крабів. Росомаха-зłodійка. Коник хоче підкуватися. Кінь наливає собі води. Кінь довго пам'ятає. Кінь рятує жінку. Муштрований коник. Зайчик. Кішка вірить своєму хазяїнові. Попуга та горобець. Кішка та попуга. Кішка кличе рятувати попугу. Собака сухарі розмочує. Кішка приятелює з собакою. Собаки скорочують собі шлях. Собака та кінь. Собака гріється. Догадливі собаки. Хитрий Карло. Собака їздила залізницею. Собаки пізнають людей на портретах. Собака довідується, чи дома хазяїн. Собака поросят збирає. Вдячний ньюфаунленд. Собака обрятувала. Собака жартує з сорокою. Благородний собака. Собака рятує хазяїна. Собаки нагадують про себе. Собака вимагає справедливості. Собаки хитрують. Собаки не люблять, щоб з їх глузували. Собаки заздрють. Люблений собака. Собаці тяжка неласка. Собаки довго пам'ятають. Жалісливі пацюки. Як пацюк обрятувався. Свиня яблука трусить. Велика бура собака. Як ведмідь добув з води паляничку. Кицька грає. Слін жаліє товариша. Вдячний слін. Слони дають собі раду. Пам'ять у слонів. Обачні слони. Риби приятелюють. Заздрний гусак. Моторна білочка. Як гави ідять устриць та крабів. Хитра капра. Війна з малпами. Свійський журавель. Галка нагадує. Уважні пташки. Пташиний суд. Про граків. Кара зłodіям. Пташка-чепурушка. Дбайливий ятлик. Пташки переносять яечка. Пташка швачка. Чабанська собака. Вдячні лелеки. Малпа обрятувала дитину. Собака й вівці. Як учать собак. Розумний джек. Собаки ховають хвойдину. Свійська риба. Свійський тюлень. Свійський вовк. Кішки приманюють пташок. Малпа карає собаку. Некликані гості. Як тигра лічено. Собака прихильність. Як малпа знайшлася. Хитрощі. Мудра кицька. Жаліслива собака. Гайворон пізнає людину. Про куликів. Курка й миші. Догадливий собака. Розумна кицька. Лев та хлопчик. Собака і жаба. Кішка й курча. Розумна вівця. «Не всі разом, панове!». Хитрий Коляда. Малпи. В'язень та миша. Старий Суп. Буйволи. Малпи і залізниця. Птахи грабіжники. Милосердні птахи. Журба у птахів. Звіри докоряють. Звіри мстяться. Звіри дякують лікарям за поміч. Звіри дзвонять або стукають у двері. Звіри мудріші за людей. Звіри жалують. Звір'ячі спілки. Громадське гніздо. Птахи гуртом проганяють лисицю. Собаки змовляються. Батьки піклуються про діти. Мати-паучиха. Жуки дбають про свої діти. Мати-паучиха. Жуки дбають про свої діти. Кішка обрятувала свою дитину. Мати-ведмедиха.

28. Дарунок дітям: Ілюстровані казки / Переклав Сава Крилач. — Київ: Видавнича Спілка «Книгозбірня». [Друкарня Дніпровського Союзу Споживчих Товариств], 1918. — 30 с.; мал. — Ціна 1 карб. 45 коп.

<https://goo.gl/8tpo98>

21 МВ

12105/3030Рк

Дитяча балляда / К. Макушинський. Щасливий Короленко / О. Уальд. Троянда й соловейко / О. Уальд.

29. Дитяча Розвага: Збірка забавок для дітей / Склав [і автор передмови] С. Титаренко. [Обкладинка П. Лапина]. — Видання друге. — [Київ: Вид[авниче] Товариство «Криниця». Друкарня Товариства «Криниця, 1918]. — IV+65 с.; мал., ноти. — Бібліографія на с. III. — Ціна 9 гривень. Напис олівцем: Від Студент. Секції Комісії Краєзнавства при ВУАН. 31/XII.1924 р.

<https://goo.gl/7zWEsW>

30 МВ

1067/63К

30. Кершенштайнер Г. Що таке державногромадянське виховання / Д[окто]р Георг Кершенштайнер. Авторизований переклад із третього ляйпціського видання Д-ра Василя Сімовича; З переднім словом автора, його портретом та біографією; [Передмова «Від Видавців» В. Сімовича, Р. Смаль-Стоцького]. — Київ; Раштат: Заходом Бібліотеки «Нові Виховничі Шляхи». [Друкарня «Союза Визволення України»], 1918. — 94 с.: портр. — («Нові Виховничі Шляхи». Бібліотека новітніх педагогічних авторів / Під ред. Д-ра Василя Сімовича і Д-ра Романа Смаль-Стоцького). — Ціна 3 гривні (3 марки, 4 корони).

<https://goo.gl/3mYwtm>

39 МВ

35048/3075Рк

Від видавців. Др. Георг Кершенштайнер (Життєписна замітка). Передмова Автора до українського видання. 1. Суперечність у політичному розумінні тямки, що таке державногромадянське виховання. 2. За вузьке та за широке розуміння тямки. 3. Властива етична тямка державногромадянського виховання. 4. Трудова громада — підвалина державногромадянського виховання. 5. Про деякі сутні признаки державногромадянського характеру. 6. Практичні зразки державногромадянського виховання по вищих школах. 7. Практичні зразки державногромадянського виховання в початкових школах. 8. Державногромадянське виховання й авторитет. 9. Індивідуальність і соціалізм. Термінологічний словарець (українсько-німецько-російський).

31. Короткий російсько-український правничий словник. Кременчук: Видання Полтавського Українського Правничого Товариства. Друкарня Варшавського і Аронова, 1918. — 36 с. — Ціна 90 коп. — Печатка: Бібліотека Міністерства освіти УРСР.

<https://goo.gl/azebf0>

30 МВ

30023/1850К

Передмова. [Словник]. Український Календарь (назви місяців); Народній Календарь.

32. Коцюбинський М. Твори. Том другий / [Обкладинка В. Діберта].— [Київ: Видавниче Т[овариств]во «Криниця». Друкарня А. Гросмана, 1918]. — 167 с. — Ціна 2 карб. 50 коп. — Печатка: Бібліотека Міністерства Освіти УРСР.

<https://goo.gl/92m1eV>

51 МВ

1015Ндф

Маленький грішник (оповідання). Ціповяз (оповідання). Хо (казка). В путах шайтана (нарис). По людському (оповідання). Лялечка (етюд). На камені (аквареля). Поєдинок (образок). Цвіт яблуні (етюд).

33. Макушинський К. Швець Копитко й селех Квак: Переклад з польської мови / Корній Макушинський. Малюнки Миколи Вишницького. — Київ: Видавнича Спілка «Книгозбірня»; [Друкарня Дніпровського Союзу Споживчих Товариств], 1918. — 32 с.: мал. — [Дуже чудні казки]. — Ціна 1 карб. 20 коп. — Печатка: Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/5vKS85>

21 МВ

34966/2989Рк

Швець Копитко й селех Квак. Про те як кравець Пан Ниточка зробився царем.

34. Московсько-український словник. — [Друге видання]. — Київ: Товариство «Час». Друкарня Акц[іонерного] т-[овариств]ва «Петро Барський» (на обкладинці Друкарня Т[овариств]ва «Час»), 1918. — IV+235 с. — Ціна 3 карб. 50 коп. — Печатка: Бібліотека Міністерства освіти УРСР.

<https://goo.gl/UC4QU>

26 МВ

1843Ндф

35. Наша рідна мова: Перша читанка / склала Марія Грінченко. [Малюнки Дм. Шевандіна]. — [Київ]: Всеукраїнське Учительське Видавниче Т[овариств]во «ВСЕУВИТО». [Друкарня «Союзбанку», 1918]. — 79 с.; мал. — Бібліографія на обкладинці: «ВСЕУВИТО» друкує такі підручники... — Ціна 8 гривень (4 карб.).

<https://goo.gl/8U9Ofa>

34 МВ

1072/68К

Наша школа / М. Г. Оповідання про Пилипка / Л. Толстой. Війна школярів з морозом / М. Г. Гарна подруга (загадка) / Л. Глібов. Як я вчилася шити / Переказала М. Г. Загадка. Як Андрійко сніг нагрів / Переказала М. Г. Загадка / М. Г. Сонце, мороз та вітер / Переказала М. Г. Загадка / М. Г. Загадка / М. Г. Загадка. На ковзалці. Без чобіт / М. Г. Снігова баба. Коротенька розмова. Різдвяні святки. Колядки. Посівальна. Мишачі танці. Що смашніше / Мамин-Сібір'як. Взімку / П. Капельгородський. Пташиний столик / М. Г. Казка про рукавичку. Зіма і весна / С. Черкасенко. Весна / Л. Глібів. Веснянка. Перший мед / переказала М. Г. Загадка / М. Г. Білко-пасішник / М. Г. Ластівка / Б. Грінченко. Христос воскрес! / Л. Глібів. Великдень. Весняний вечір / Т. Шевченко. Казка про

Козу-дерезу. Загадка / *М. Г. Дев'ятеро* / Переказала *М. Г. Ранок* / *Б. Грінченко*. Щіглик / *П. Граб* [*П. Грабовський*]. Золотий черевичок (народня казка). Сонце та хмари (байка) / *Є. Гребінка*. Розумна мишка / *М. Г. Миша і пацюк* (байка) / *Л. Глібів*. Ключальна неділя. Загадка / *М. Г. Пісня косарська*. Як лисиця втопила глечик / Перек. *М. Г. Вишеньки* / *Леся Українка*. Кисіль. Сад / *О. Бодяньський*. Жуки-бідолахи (казка) / Записав *В. Гнатюк*. Пісня про городину. Добре погостювали / Перек. *М. Г. Загадка* / *М. Г. Пісня про березу* (нар. пісня). Орел та кішка / Перек. *М. Г. Казка про ріпку* / *Ів. Франко*. Пісня / *Л. Глібів*. Погано поміркував / Переказ. *М. Г. Осінь*. На полі в-осени / *Я. Щоголів*. Зайці / *Б. Грінченко*. Миша на весіллі (казка) / Записав *В. Гнатюк*. Як гриби на війну збиралися (казка). Вовк та собака. Коник-стрибунець (байка) / *Л. Глібів*. Сірко / *Б. Грінченко*. Дві миші / Перек. *М. Г. Чотири бажання* / Перек. *М. Г. Над колискою* / *О. Олесь*. Зорі / *Б. Грінченко*. Дідусь та онук / Перек. *М. Г. По щирости*. Мати-пташка / Перек. *М. Г. Піймався* / Перек. *М. Г. Лев та миша* / Перек. *М. Г. Милосердні горобці* / *Ромерс* [правильно *Дж. Роменс*]. Два коти / *Ромерс* [правильно *Дж. Роменс*]. Через віщо / *Б. Грінченко*. Рідний край / *Б. Г. Київ*. Кобзарь / *Т. Шевченко*. Дніпро / *М. Г. Буря на Дніпрі* / *Т. Шевченко*. Село / *Т. Шевченко*. Україна / *В. Самійленко*.

36. Наше слово: Українська читанка. Ч. 2: Для 3-го і 4-го класів середньої та вищої початкової школи / Уложив *В. Дога*; [Передмова *В. Д. [В. Дога]*]. Малюнки *І. Їжакевича*, *О. Судомори*. — Київ: Видання Товариства «Час». Друкарня Товариства «Час», 1918. — 408 с.: портр.

<https://goo.gl/giFq7o>

96 МВ

28737/3247Рк

Амічис Е. Маленький патріот. *Білиловський Ц.* З Альпів. *Бордуляк Т.* Самітна нивка. *Вовчок М.* Козачка. *Винниченко В.* Сонгород. Ярмарок у Сонгороді. *Васильченко С.* Дома. Доц. На хуторі. *Вороний М.* На озері. *Глібов Л.* Билина. Будяк і васильки. Вареники. Диковина. Журба. Зозуля й півень. Кіт і баба. Мірошник. Охрімова свита. Перли й свині. Цуцик. Шелестуни. Ясла. *Гоголь М.* Пісня про двох братів. *Переклав Ш.* («Страшна помста»). Січ («Тарас Бульба»). *Грабовський П.* Квітка. Світає. Сон. *Гребінка Є.* Мірошник. Човен. *Грінченко Б.* Весна. Вітер вие. *Гордій Раденко* («На розпутті»). *Гордій та Демид* («На розпутті»). *Демид Гайденко* («На розпутті»). *Дон-Кихот*. До праці. Ліс. Серед поля. Смутні картини. *Шевченкова могила*. *Дніпрова Чайка*. Дівчина-Чайка. *Доде А.* Остання лекція. *Загірня М.* Під землею. *Капельгородський П.* Весною. *Квітка-Основ'яненко Гр.* Перекотиполе. Сватання («Маруся»). *Кониський О.* Березка. Степ і ліс. Літнього ранку у жнива. Млин. Мое бажання. Сиротина. *Кононенко М.* Заповіт *Ярослава Мудрого*. *Костомаров М.* Єврейська співанка. *Котляревський І.* Пекло («Енеїда»). *Коцюбинський М.* Гроза («Лялечка»). Для загального добра. Літній вечір. Літньої ночі. На крилах пісні. *Кримський А.* На чужині. *Куліш П.* Ворожіння. Поет. Прощання запорожців («Чорна рада»). Степ. Удосвіта встав я. [*Нечуй-Левицький І.* Бубка («Хмари»). Зімою в лісі. Концерт. *Павло Радюк* («Хмари»). Спомини про дитячі літа («Над Чорним морем»). *Шевченкова батьківщина*. Яким *Лемішковський* («Причепа»). *Манжура І.* Дівчача думка о Покрові. Лілеї. *Маркович Д.* На вовчому хуторі. *Мирний П.* Серед степів. *Навроцький А.* Зорі. *Народні думи*. Плач невольників. Про Байду. Сестра й брат. *Олексій Попович*. Про трьох братів. *Народні пісні*. Було літо. Ой колись була в степу воля. Ой у полі вогонь горить. Про

руйнування Січі. Про Саву Чалого. *Олесь О.* Айстри. Весна. В проваллі темнім. Зіма. Зімою. Яка краса. *Олександров В.* Кедр. Притча Христова про сіяча. Розбите серце (З Гейне). *Пачовський В.* Жайворонок. *Пчілка О.* Люлі-люлі. *Руданський С.* До дуба. Ігорь Сіверський. Наука. Прощання Гектора з Андромахою (VI пісня Гомерової «Іліади»). *Самійленко В.* Веселка. На печі (Українська патріотична думка). Святий вечір. Українська мова. *Свидницький А.* В бурсі («Люборацькі»). *Старицький М.* До молоді. На роковини Шевченка. Поету. Потайні ученики. *Стороженко О.* Степ. *Тобілевич І.* Бурлака. *Українка Л.* Весняної ночі. Роберт Брюс, король Шотландський. Сосна. *Франко І.* Вівчарь. Земле моя. У долині село лежить. *Черкасенко С.* У ночі. *Чернявський М.* В осени. До ночі. Молитва. Натхнення. Осінь. Поет. Поворот зіми. Тихо гойдаються. *Чупринка Гр.* Байда. Івасеві мрії. Льодолом. Осінній дощ. *Шевченко Т.* Б'ють пороги. Все упованіє мое. Давно те діялось. «Єретик» або «Іван Гус». Заповіт. Іван Підкова. Мені однаково. Ми в-осени такі похожі. На Різдво. Невольник. Ой одна я одна. Подражаніє Ісаїї. Псалми Давидові. Розрита могила. Свято в Чигирині («Гайдамаки»). Сестрі. Три шляхи. У нашім раї. Човен. *Щоголів Я.* В діброві. Запорожський марш. Ніч. Осінь. Ткач.

Життя Тараса Шевченка. Степан Руданський. Борис Грінченко. Левицький Іван (Нечуй). Іван Тобілевич [Карпенко-Карий]. Коцюбинський Михайло. Леонид Глібов. Іван Котляревський. Григорій Квітка (Основ'яненко). Іван Франко. Марко Вовчок. Куліш Пантелеймон.

37. Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу: Курс, читаний в Українськiм Народнiм Університетi: З малюнками і портретами українських культурних діячів / Іван Огієнко, приват-доцент Київського Університету. Художн[ник] Д. Ільченко. — Київ: Видавництво Книгарні Є. Череповського. Друкарня «І. Чоколів», 1918. — 272 с.: мал., фот. — Бібліогр.: Праці І. Огієнка. — Ціна 5 карб.

<https://goo.gl/CW7xGe>

62 МВ

35091/3278Рк

Українська культура за давні віки. Вплив української культури на московську. Українська культура XIX віку. Тернистим шляхом (про кривди народові вкраїнському). В кн. також зразки пер. з старослов. «Євангелії» В. Негалевського (1581 р.), «Пересопницької Євангелії» (1556 р.), «Учительної Євангелії» Каліста (1616 р.), урив. з оповідання «В суді» Виборного Макогоненка [М. П. Левицький], «Енеїди» І. П. Котляревського, «Требніка» Петра Могилы (1646 р.), творів Т. Г. Шевченка, оди «На рабство» В. Капніста, панегірика «Візерунки цнот» та герби Війська Запорозького (1622 р.), Діонісія Балабана, архімандрита Захарія Копистенського. Показчики літератури. Показчик власних призвіщ в книжці.

38. О'Коннор-Вілінська В. У школі. Подруги: сценки на 1 дію. — Київ: Друкарня Т[оварист]ва «Час», 1918. — 15 с. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/ktucB6>

17 МВ

33333/2883Рк

39. Омелькова сім'я: Казочка для малих дітей / В малюнках Є. Балуті. — Полтава: [Електрична друкарня І. Фрішберга], 1918. — 14 с.; мал. — (Педагогічне Бюро Полтавської Губерніальної Народної Управи). — Печатка: Книгарня Полтавської Спілки Споживчих Товариств; Полтава. Котляревського, 45. — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р. — Напис чорнилом: Юр. Соколовський.

<https://goo.gl/h8o2sZ>

17 МВ

33336/2786Рк

40. Переполох / Казка Митруся [Д. Соловей]. Малюнки Чумака. — Полтава: [Друкарня І. Л. Фрішберга], 1918. — 8 с. — (Педагогічне Бюро Полтавського Губерніального Земства). — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. Центральна Детская Библиотека. Центральная Детская Библиотека; ул. Короленко, 24. Музей. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/Yn1Aqz>

17 МВ

34989/3013Рк

41. Пісня про Роланда: Старофранцузський епос / В перекладі з передмовою й поясненнями Василя Щурата. — Друге обновлене видання. — Львів: Видане «Всесвітньої бібліотеки». Накладом Видавничої Спілки «Всесвіт». [Друкарня Наукового Товариства імени Шевченка], 1918. — XIII, 124 с. — (Всесвітня Бібліотека / Під редакцією Івана Калиновича; № 16). — На окр. арк.: Памяти Івана Франка присвячує се обновлене видання пісні Перекладчик. — Бібліогр. на обкл.: Всесвітня Бібліотека. — Ціна 5 К. — Печатка: Бібліотека Міністерства освіти УРСР. — Штамп: Академія Наук УРСР; Наукова Книгарня; Філія у Львові.

<https://goo.gl/EWtLX3>

39 МВ

1043Ндф

42. Постоев П. Рідний край: Початкова географія: Підручник для українських початкових шкіл / Написав П. Постоев. — Полтава: Видання Педагогічного Бюро Полтавської Губерніальної Народної Управи. [Друкарня І. Л. Фрішберга], 1918. — 56 с.: фот., мал.

<https://goo.gl/Z7TfL7>

35 МВ

26766/2758Рк

1. Що таке географія. 2. Довжина й ширина. 3. Висота предметів. 4. Напрямок. 5. Як по сонцю знайти вірні напрямки. 6. Як знайти напрямки по зірках. 7. Як знайти напрямки по компасові. 8. Малюнок і план. 9. Масштаб, або мірило. 10. План і географічна карта, або мапа. 11. Карти волости, повіту й губернії. 12. Будова поверху, або лиця землі. 13. Долини. 13. Рівнини. 15. Гори. 16. Западини, або влоговини. 17. Води на поверсі землі: водяна пара, ґрунтова вода, джерела й колодязі. 18. Ріки. 19. Озера. 20. Болота, або багна. 21. Рослинність. 22. Звіринність: звірі, птахи й інша живина. 23. Лісові, степові й

водяні звірі й птахи. 24. Захистний колір звірів і птахів. 25. Інша живина. 26. Люде. 27. Людська робота, або промисловість. 28. Хазяї та робітники. 29. Поділ праці. 30. Годувальники й домівники. 31. Дороги: ґрунтові, шосе, залізниці, водяні дороги. 32. Духова, або розумова, праця людей. 33. Людські сельбища. Гущина, або щільність оселення. 34. Людські спілки та поселення.

43. Прибадашка / [Малюнки О. Судомори]. — [Київ: Товариство «Час». Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва М. Т. Корчак-Новицького, 1918]. — [12] с.; мал. — Ціна 2 карб. 50 коп. — Печатка: Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/8CV9W9>

16 MB

34973/2996Рк

44. Рідні колоски: Читанка для молодших класів гімназії. Частина 1 / Зложила О. Степенко; З рисунками та малюнками художників: М. Бурачека, М. Жука, В. Старицької, О. Судомори, П. Холодного, Т. Шевченка. — Видання друге, виправлене й доповнене. — [Київ]: Всеукраїнське Учительське Видавниче Товариство «ВСЕУВИТО», [Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва М. Т. Корчак-Новицького, 1918]. — 213 с.; мал. — Ціна 2 карб. 50 коп. — Печатки: Бібліотека Києво-Подольського духовного училища. Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки. — Штампи: Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/cTAzV4>

67 MB

35046/3073Рк

Передмова / О. Степенко. Мати / Т. Шевченко. Приказки. Мій подарунок / Л. Старицька-Черняхівська. Приказки. І досі сниться / Т. Шевченко. Няня / Я. Щоголів. Два коти / [Роменс Дж.] пер. М. Загірня [М. Грінченко]. На добра-ніч / О. Олесь. Мати та дитина / П. Граб [П. Грабовський]. Сонце гріє / Т. Шевченко. Молитва / Л. Старицька-Черняхівська. Кузьмик і Семенко (оповідання) / М. Рильський. Приказки. Крила у вітряка (байка) / Л. Боровинський [правильно Боровиковський]. Гей по морю (народня пісня). Хитрий Карло / Перекл. М. Загірня [М. Грінченко]. Приказки. Ластівка / Б. Грінченко. Сон / О. Маковей. Приказки. Про Тхоря-Тхорища, злого мужичища (казка) / записав М. Жук. Приказки. Гава та лисиця (байка) / М. Старицький. Садочок / Казка Андерсена, перекл. О[лени] П[чілки]. Пісня про березу (народня). Приказки. Коліскова / Леся Українка. Лисиця й вовк (народня казка). Хитрощі / Переклад М. Загірня [М. Грінченко]. Не мої ночі / С. Руданський. Метелик / Леся Українка. Зорі / Б. Грінченко. Літери / Л. Старицька-Черняхівська. Теплим ранком / Я. Щоголів. Півпівника (казка) / П. Куліш. Вечір / Т. Шевченко. Чиж та Голуб (байка) / Л. Глібов. Жайворонки / О. Олесь. Галіна мандрівка / В. О'Коннор-Вілінська. Вовки / С. Руданський. Ранок / Л. Волошка. Харитя / М. Коцюбинський. Приказки. В полі / М. Чернявський. Сирітка / Т. Шевченко. Приказки. Ніч / М. Старицький. Слонення / Переклад Ю. Сірого з Кіплінга. Тополя / Т. Шевченко. Розумна дівчинка і знадливі вишеньки / Л. Старицька-Черняхівська. Дай, Боже, здоровля корові / Т. Бордуляк. Метелик та капуста (байка) / В. Самійленко. Приказки. Колоски / С. Черкасенко. Зоря / Т. Шевченко. Вечірня пісня / В. Самійленко. Вечір / П. Куліш. Петрусів сон / М. Левицький. Та пливи (народня пісня). Миша і Пацюк (байка) / Л. Глібов. Павук / С. Черкасенко. На зеленому горбочку / Леся Українка.

Приказки. Золотий черевичок (народня казка) / зап. *І. Рудченко*. Чередничка / *Я. Щоголів*. Діброва / *Т. Шевченко*. Заяць і ведмідь (казка) / *І. Франко*. Чи далеко до Києва / *С. Руданський*. Порада / *Я. Щоголів*. За сонце хмаронька пливе / *Т. Шевченко*. Льон / Казка *Андерсена*, пер. *М. Старицький*. Ранок / *Т. Шевченко*. Літній вечір / *О. Олесь*. Правда й неправда (народня казка). Ведмідь / *Марко Вовчок*. Приказки. Ячмінь (байка) / *Є. Гребінка*. Тече вода з-під явора / *Т. Шевченко*. Біда навчить / *Леся Українка*. Приказки. Квіткове весілля / *Л. Глібов*. Лебідь і Гуси (байка) / *Є. Гребінка*. Записки Куропатви / *А. Кримський*. Ой, гаю мій, гаю (пісня). Дніпро / *Т. Шевченко*. Як мене зачували / *О. Кониський*. Та забіліли сніги (народня пісня). Украла / *Б. Грінченко*. Федько-Халамидник / *В. Винниченко*. Маківка (байка) / *Є. Гребінка*. Літня ніч / *С. Руданський*. Муштрований кінь / *Д. Млака* [*С. Воробкевич*]. Заповіт / *Т. Шевченко*. Вербта та зірка / переклад *Б. Грінченка*. Смерть козака (народня пісня). Приказки. Ведмежий суд (байка) / *Є. Гребінка*. Приказки. Два брати / *О. Стороженко*. Ялинка / *М. Чернявський*. Ялинка / Казка *Андерсена*, пер. *М. Старицький*. Приказки. На Новий рік. Кобзарь / *Т. Шевченко*. Зімою / *Т. Шевченко*. Маленький переписувач / *Ед. Амчис*. Переклав *О. Діхтяр*. Приказки. Весна зіму прогоняє / *Т. Шевченко*. Христос воскрес! / *Л. Глібов*. Рідний край / *М. Чернявський*. Бджола та Мухи (байка) / *Л. Глібов*. Рідна мова / *С. Воробкевич*. Олеся / *Б. Грінченко*. Приказки. Подивись / *Б. Грінченко*. Україна / *В. Самійленко*.

45. Руданський С. Вовк, собака і кіт: Казка / Степан Руданський. [Малюнки Петра Лапина]. — Київ: В[идавни]че Т[оварист]во «Вернигора». [Друк[арня] «Розвіт»], 1918. У другому році відбудування Української Держави. — 15 с.; мал. — (Дитяча секція; Ч[исло] V). — Ціна 2 гривні. — Друковано 5 тис. примірників. — Печатка: Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки. — Штампи: УНДІП Перевірено 1952 р. НДІП Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/AgKqS4>

16 MB

34984/3008Рк

46. Русова С. Дошкільне виховання. — [Катеринослав]: Українське Видавництво. [Друкарня Медведовського, 1918]. — 163 с. — (Українське Видавництво в Катеринославі; № 32). — Бібліогр.: [Кн.] Українського видавництва в Катеринославі. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/YbNhV>

52 MB

35036/3063Рк

1. Дошкільне виховання. 2. Знання дитини. 3. Творці дошкільного виховання. 4. Зовнішні чуття. 5. Дитяча игра-забавка. 6. Ручна праця. 7. Розвиток мови дитини. 8. Річеве навчання. 9. Наука чисел у дошкільному вихованні. 10. Моральне виховання. 11. Морально-соціяльне виховання. 12. Естетичне виховання. 13. Підготовка садівниць. 14. Сучасні дитячі садки. 15. Український дитячий садок. Додаток до 9. Наука чисел у дошкільному вихованні. Показчик літератури по дошкільному вихованню. Показчик літератури для дошкільних оповідань.

47. Русова С. Позашкільна освіта: Засоби її переведення: (Лекції, читані на Позашкільнім Факультеті Київського Педагогічного Інституту). — [Київ]: Видавниче Т[оварист]во «Дзвін»: Українська школа. Під ред. С. Русової, Юр. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. [Друкарня Т[оварист]ва «Робітнича книгарня», 1918]. — 88 с. — (Українська Педагогічна бібліотека; № 14). — Ціна 9 гривень.

<https://goo.gl/xZFJyN>

40 MB

3651/501K

1. Методи й засоби позашкільної освіти. 2. Історія її розвитку по земствах Росії і України. 3. Засоби ширення книжок земствами і приватними особами. 4. Розвиток і форми позашкільної освіти в Англії і Франції. 5. Позашкільна освіта в Данії та др. країнах Європи. 6. Книгозбірні і їх організація у нас. 7. Народні читання і різні виклади. 8. Вечірні школи й курси. 9. Естетичне виховання дорослих. 10. Музеї. Експерсії. 11. Народні Доми. Народні свята. 12. Організація позашк. освіти.

48. Сетон-Томпсон Е. Вулі, чабанський пес / Томпсон Сетон. Переклав Юр. Сірий. — [Київ]: Українська школа. Під орудою С. Русової, Юр. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. [Друкарня Акц[іонерного] т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918]. — 15 с.; мал. — Бібліогр. в кінці книги: Видавництво «Українська школа»... — Ціна 30 коп. — Печатка: Науково-Педагогічна бібліотека Укр. Наук. Дослід. Інституту педагогіки. — Штампи: Центральная Детская библиотека. Центральная Детская библиотека; ул. Короленко, 24. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/RTKzeV>

18 MB

34970/2993Pк

49. Те саме. — Печатка: Науково-педагогічна бібліотека Укр. Наук. Дослід. Інституту Педагогіки. Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленко, 24. — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

35155/3319Pк

50. Сетон-Томпсон Е. Подорож дикої качки / Томпсон Сетон. Переклав Юр. Сірий. — [Київ]: Українська школа. Під орудою С. Русової, Юр. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. [Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918]. — 15 с.; мал. — Бібліографія в кінці книги: Видавництво «Українська школа»... — Печатка: Науково-Педагогічна бібліотека Укр. Наук. Дослід. Інституту педагогіки. — Штампи: Центральная Детская Библиотека. Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленко, 24. Музей. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/PtW3Wd>

18 MB

34971/2994Pк

51. Сімович В. Практична грамати́ка української мови / Др. Василь Сімович. — Раштат: Видання товариства «Український рух». [Друкарня «Союза визволення України»], 1918. — 367 с. [дефектний примірник 76 с.] — На с. 3: Учасникам курсів української мови в таборах полонених Українців... на спомин присвячує цю книжку Автор. — У кн. також молитва та урив. з Євангеліє церковнослов. — Ціна в Україні 5 гривень (2.50 карб.).

<https://goo.gl/Ca53cT>

36 МВ

23953/32450Рк

52. Сімович В. Рідне письменство: (Що кождий Українець повинен прочитати з рідного письменства) / Др. Василь Сімович. — Відень: Накладом [часопису] «Вістник політики, літератури й життя». Друкарня Адольфа Гольцгавзена, 1918. — 31 с.

<https://goo.gl/qGxBf6>

32 МВ

23966/3241Рк

Від Видавництва. [Список книг].

53. Сірий Ю. Про світ божий: (Бесіди по природознавству): З 46 малюнками / Юр. Сірий. [Обкладинка О. Судомори]. — Видання 2-ге. — [Київ:] Українська школа. Під орудою С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. [Друк[арня] б[увшої] Першої Київської Друк[арської] спілки, 1918.] — 90, [2] с.: мал. — Бібліографія: [Книги] Видавництва «Українська школа». — Ціна 2 карб. 50 коп. Штампи: Музей. Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленко 24. НДІП перевірено 1962 р.

<https://goo.gl/Cnx8lO>

37 МВ

32205/2770Рк

Передмова. Передмова до 2-го видання. 1. Земля. 2. Сонце. 3. Місяць. 4. Затемнення сонця та місяця. 5. Зірки та віхи (комети). 6. Тепло. 7. Вода. 8. Повітря і вітер. 9. Погода. 10. Грім та блискавка.

54. Словник чужих слів, що вживаються в українській мові / Склав З. Пиштенко. — Київ: Поступ. Друкарня газ[ети] «Посл[едние] Нов[ости]», 1918. — 256 с. Пояснення скорочених слів: с. [1]. — Примірник деф.: без с. 227—256. — Печатка: Бібліотека Міністерства освіти УРСР.

<https://goo.gl/Uvvaso>

40 МВ

1841Ндф

55. Степовик О. Арихметичний задачник задля початкової школи, на три книжки. Книжка друга (2-й та 3-й роки вчення). Задачі на числа більші сотні, на гуртові названі числа та на простіші частки / зложив О. Степовик [О. Комаров]. — Видання четверте. — Харків: Видання Харківського Губернського Земства [Друкарня «Просвещение»], 1918. — 112 с. — Бібліографія книг О. Степовика.

<https://goo.gl/MdiLD4>

43 MB

1122/114K

Задачі на сотні. Задачі на тисячі. Задачі на всі дії. Названі числа. Відповіді на задачі.

56. Талбот Р. Старшини у Вільбайській школі / Талбот. Переказала М. Загірня [М. Грінченко]. — [Київ: Друкарня б[увшої] Першої Київської Друкарської Спілки, 1918]. — 216 с. — (Бібліотека «Молодість»; Кн. [16]). — На обкладинці: Переклала М. Загірня. — На титульному аркуші: Кн. 15; на обкладинці: Кн. 18. — Бібліографія в кінці книги: Бібліотека «Молодість»... — Ціна 7 карб. 50 коп. — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. Центральна Детская Библиотека. Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленко, 24. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/OYvSj1>

65 MB

34997/3021Pк

57. Тесленко А. З книги життя: Оповідання / [Передмова «Архип Тесленко» С. Ф. Черкасенка]. — Видання друге. — [Київ: Вік]. Друкарня Акц[іонерного] Товариства «Петро Барський», 1918. — XVIII, 246 с. — (Українська бібліотека; № 21). — Ціна 4 карб. — Примірник деф.: без с. I—XVIII, 1—2. — Печатка: Бібліотека Міністерства освіти УРСР.

<https://goo.gl/plIMQ4>

47 MB

1755Ндф

За пашпортом. Хуторяночка. Син. «Радощі». Школяр. Любов до ближнього. У схимника. У городі. Наука. Поганяй до ями. Немає матусі. Прощай, життя. В тюрмі. На чужині. Що робити. Страчене життя. «Да здравствует небитіє». Як же так. В пазурях у людини. Допис із Харківців.

58. Тимченко Є. Українська грамати́ка: (Для III і IV класи шкіл середніх) / Проф. Є. Тимченко. — Київ: Видавниче Товариство «Криниця». Друкарня Т[оварист]ва «Криниця», 1918]. — 144 с. — Ціна 10 гривень.

<https://goo.gl/loDNvp>

45 MB

31717/509Hк

Вступ. Про звуки. Літери. Морфольогія. Словозміна. Синтакса. Складня. Прозодія. Правопис. Вправи.

59. Українська граматка до науки читання й писання / Зложив Б. Грінченко. — [Київ: Видавниче товариство ВСЕУВІТО. Друкарня Київського Союзу Кооперативних Установ «Союзбанк», 1918]. — 64 с.: мал. — 2 гривні 40 шагів (1 р. 20 коп.).

<https://goo.gl/SSUX8F>

30 MB

35090/3277Pк

[Азбука]. Читання після азбуки. Кінь та хазяїн (байка). Ой у полі могила... Кінь та наймит (байка). Два горобці (байка). Кізенька. Напування. Приказки. Уперті люде. Горобличка. Загадки. Хто витяг? (байка). Хлопець та пташка (оповідання). Вовк та кіт (байка). Качка. Білка та вовк (байка). Мама (оповідання). Пісня сироти. Осел та соловейко (байка). Приказки. Свиня під дубом (байка). Свято. Дід і хлопці. Дівчина (Т. Шевченко). Учений син (оповідання). Загадки. Лебідь та гуси (байка) (Є. Гребінка). Вівчарь (байка). Чиж і голуб (Л. Глібів). Собака та бублейниця (оповідання). Загадки. Як діти ходили по ягоди (оповідання). Бабуся (П. Куліш). Старий собака (оповідання). Діти на Великдень (Т. Шевченко). [Портрет Т. Шевченка]. Тарас Шевченко. Дві дівчинки (оповідання). Собака на пожежі. Як діти гулялися. Хто вона? (Л. Глібів). Школа. Учітєся (Т. Шевченко). [Прописи]. До вчителів.

60. Чепіга Я. Арифметичні правила для початкових шкіл / склав Я. Чепіга. — Видання друге. — [Київ]: Українська школа. Під орудою С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський» у Києві, 1918. — 40 с.

<https://goo.gl/6sC8Kc>

29 МВ

5164 Ндф

Від автора. Числення (лічба, нумерація). Додавання (складання). Віднімання (одліч). Перевірка додавання та віднімання. Зміна суми й різниці або остачі. Множення (помноження). Ділення (поділ). Перевірка множення й ділення. Зміна здобутку й частки. Скабки. Іменовані (мірні) числа. Таблиці державних мір. Додавання (складання) багатоіменних чисел. Віднімання (одліч) багатоіменних чисел. Множення багатоіменних чисел. Ділення (поділ) багатоіменних чисел. Задачі на лік часу. Дробі. Збільшення й зменшення дроба. Додавання й віднімання дробів. Множення дробів. Ділення дробів. Десяткові дробі. Додавання й віднімання десяткових дробів. Множення десяткових дробів. Ділення десяткових дробів. Проценти.

61. Чепіга Я. Задачник для початкових народних шкіл. Рік перший / Я. Чепіга. — Видання третє. — Київ; Відень: Товариство «Дзвін»: Українська школа. Під орудою С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. Друкарня Гольцгавзена, Відень, 1918. — 64 с. Бібліогр.: Видання видавництва «Дзвін» і «Українська школа». — Ціна 1 карб. 50 коп. — Штамп: Лікар Др. Опанас Шевчукевич. м. Чернівці, вул. Руська.

<https://goo.gl/Km88gu>

33 МВ

20649/1224К

Один, багато, нічого. Два. Складання й одліч одиницями. Знайомство з числами і цифрами від 5 до 10. Складання й одліч одиницями до 10. Повторення вивченого. Складання та одліч кількома одиницями. Повторення. Повторення. Скоря лічба. Повторення вивченого. Скоря лічба. Гроші — мідні й срібні, купівля й продаж. Скоря лічба. Лічба до 100. Складання десятками. Помноження. Поділ. Всі дії з десятками. Збільшення і зменшення на кілька одиниць. Одліч з переходом через десяток. Складання й одліч. Помноження. Таблиця помноження. Поділ. Таблиця поділу. Всі дії. В скільки разів більш і менше. Повторення всіх дій. Скоря лічба.

62. Юцишин І. Організація Українського вчителівства в Австрії до європейської війни / Іван Юцишин. — Київ: Видання «Вільної Української Школи». Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918. — 25 с. — (Бібліотека вчителя; № 7). — Бібліогр. на 25 с. — Ціна 90 коп.

<https://goo.gl/ATcV4d>

33 МВ

33101/2630Рк

63. Ясні зорі: Читанка для другого і третього років шкіл початкових. Ч. IV. Літо / Михайло Рудинський. Ілюстрації: Є. Балуги, Ф. Бондаренка, П. Бутка, І. Бутника, С. Бутника, В. Дурново, В. Осадчука, П. Рожанковського, Ф. Рожанковського, Б. Ромберга, А. Федоренка, Я. Феодоріди. — Полтава: [Видання] Педагогічного Бюро Полтавської Губерніяльної Народньої Управи. [Друкарня І. Л. Фрішберга], 1918. — 72 с.; мал.

<https://goo.gl/j6GfIP>

31 МВ

1030/32К

М. В. Лисенко [портрет]. Степ / Я. Щоголів. Під бурю / П. Капельгородський. Вечірня година / Леся Українка. Харитя / М. Коцюбинський. Жайворонок / М. Рильський. Ведмідь / Марко Вочок. Клечана Неділя / Я. Щоголів. Косарі / Я. Щоголів. Вечір у жнива / О. Кониський. На вовчому хуторі / Д. Маркович. Климентові млини / Я. Щоголів. Сірко. Євшан-зілля / М. Вороний. Пугач / М. Загірня [М. Грінченко]. Тестамент / Я. Щоголів.

1919

64. Байки Івана А. Крилова / У переспівах і наслідуваннях [і передмова] Богдана Лепкого; [З портретом Крилова рис. Лепкого і 8 рис. в тексті, з 4 на окремих сторінках]. — Київ; Ляйпціг: Українська Накладня. [Вецляр: Друкарня Шарфого], 1919. — 48 с.; портрет. — Бібліографія в кінці книги. — Штампи: Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/IxnHKT>

28 МВ

35150/3316Рк

Передмова / Б[огдана] Л[епкого]. Дзеркало і Малпа. Бочка. Вовк і Журавель. Кіт і щука. Малпа. Слон і Звірі. Пустинник і Медвідь. Приятелі. Серенада. Роблені квіти. Лицар і Кінь. Лис і Ворона. Малпа та очиці. Слон і Цуценя. Вдяка. Вовк і Вівці. Вовк і Вовчок. Ворона і павині пера. Лебідь, Щука й Рак. Милосердя. Наука.

65. Бер П. Наука природи: Вступні відомості на 1 клясу гімназіяльну та для народніх шкіл: З 183 малюнками / Поль Бер. Переклад з французької мови під редакцією Т. Губенка. — Київ; Відень: [Видавниче] Т-[оварист]во «Вернигора», 1919 [На обкладинці 1920]. В третьому [на обкладинці четвертому] році відбування Української Держави. [Друкарня Ігн. Штайнмана, т. з. о. п.] — 128 с.: мал. — (Шкільна секція; Ч. 24). — Бібліографія: Видавниче

товариство «Вернигора» у Києві. — Ціна 7 гривень. — Екслібрис: Опанас і Ольга Шевчукевич. Штамп: Лікар Др. Шевчукевич Опанас. М. Чернівці, вул. Руська.

<https://goo.gl/nBunqE> 43 МВ 20840/3243Рк

1. Людина. 2. Тварини. 3. Рослини. 4. Мінерали. 5. Звичайні зявища. Пояснення де-яких слів.

66. Де Амічис Е. Маленькі гарібальдійці. Справжній лицарь: [оповідання] / Е. Д'Амічис. Український переклад Олекси Діхтяря. — [Харків: Видавництво «Рух», Друкарня «Ренессанс», 1919]. — 16 с.; мал. — Ціна 90 коп. — Штампи: Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленко 24. УНДІП Перевірено 1952 р. НДІП Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/HksaUf> 27 МВ 35149/3315Рк

67. Дума про трьох братів азовських / [Художник І. В. Корчан]. — [Харків]: Видавництво «Союз» Харківського Кредитового Союзу Кооперативів. [Друкарня Т. / Д. А. М. Суханов та А. М. Іванов], 1919. — 16 с.; мал. — [Дитяча бібліотека / Під ред. Д. Г. Панадіаді та О. Н. Синявського].

<https://goo.gl/WSwlJB> 18 МВ 12107/3027Рк

68. Залізняк М. Оповідання з історії української землі / Переказав Микола Залізняк. — Друге видання, з багатьма малюнками. — Київ; Відень; Львів: Серп і Молот. [Відень: Друкарня И. Унґера [Гната Унґера]], 1919. — 147 с.; мал. — Бібліогр.: М. Залізняка. — Ціна 10 гривень. — На тит. арк. приміт.: 16—45 тисяча.

<https://goo.gl/02RdMe> 47 МВ 20666/1877К

Передмова. I. На нашій землі жили колись дикуни. II. Як і через що мешканці Української землі перестали бути дикунами. III. Українська земля дві тисячі чотириста літ тому.

69. Індуські народні казки / Переказала С. Вольська. Ілюстрації Ів. Падалки. — Київ: Волошки. [Друкарня Товариства «Робітничка книгарня»], 1919. — 28 с.; мал. — Бібліографія на обкладинці: Видання Видавничого Т-ва «Волошки»... — Ціна 10 карб. — Штамп: Національна Бібліотека Української Держави у Києві. Напис олівцем: 26/XI.1919 р.

Малі шакалики та лев. Маленький шакалик і алігатор. Брамин, тигр і шакалик. Шакалик і верблюд.

<https://goo.gl/RI6ptg> 21 МВ 2270/1459К

70. Казки Гауффа / [В. Гауф; Переклад Б. Лепкого; З портретом Гауфа і кольоровою віньеткою рис. Б. Лепкого]. — Київ; Коломия: Видавництво Я. Оренштайна. [Вецляр: Друкарня Шарфого, 1919]. — 45 с. [відсутні 3 та 4 с.]— Штампи: Н-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/RFxXL0>

23 МВ

34974/2997Рк

Казка про каліфа-чорногуза. Відрубана рука.

71. Коваленко О. Практична геометрія: Підручник для вищих початкових шкіл та для молодших клас шкіл середніх. Книжка 1: з 67 рисунками у тексті / Олександр Коваленко. — Київ; Відень; Харків: Товариство «Дзвін»: Українська школа. Під редакцією С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. [Відень: Друк Кароля Ґорішека], 1919. — 117 с. — На с. 3: Присвячую світлій пам'яті мого ученика Миколи Докса. — Бібліографія Видавництва «Українська школа». — Ціна 7 грив. (3½ карб.).

<https://goo.gl/NYwa1d>

45 МВ

2042/3345Рк

Від автора. Вступ. **Геометричні тіла.** 1. Брус. 2. Куб. 3. Поле замкненої фігури. 4. Поле поверхні тіл. 5. Об'єм тіл. 6. Призма. 7. Трикутники. 8. Задачі на будування. 9. Многокутники. 10. Многостінні призми. 11. Піраміда. 12. Циліндр. 13. Конус.

72. Курило О. Початкова граматики української мови. Ч. 1. / Олена Курило. — Видання 3-є, виправлене й доповнене. — [Київ: Видавниче Товариство «Криниця». Друкарня Т[оварист]ва «Криниця» 1919, липень]. — 60, III с. — 151—165 тисячі. — 6 гривень. Написи чорнилом: З боку науково-пед. відділу Цент... Наркомосвіти передано до передруку цієї книги... Необхідно віддрукувати в кількості до 30000 примірників. Зав. Наук. педаг. відд. т. Ол. Синявському; 1921.IV.13. прошу дати рецензію; Підпис.

<https://goo.gl/DWoAsN>

33 МВ

2173/3339Рк

Від автора. Склади. Звуки. Основа й закінчення. Корінь, наростки й приставки. Зложені слова. Частини речення. Частини мови. Відмінні частини мови. Прислівник. Причасники-прислівники. Прийменник. Злучник. Вигук. Деякі особливості української мови. Назви розділових знаків.

73. Те саме. Штампи: Бібліотека Наукового інституту Українського Книгознавства. Українська книжкова палата.

35301/3340Рк

74. Левицький М. Петрусів сон: Оповідання. — Видання третє. — Київ: Печатня Вид[авничого] Т[оварист]ва «Друкарь», 1919. — 32 с. — [Благодійне Товариство видання загально-корисних та дешевих книг; № 44]. — (Фонд ім. І. Я. Череватенка). — Бібліографія в кінці книги: Нові видання «Благодійного товариства»... — Ціна 50 коп. — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту Педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/qfGxD3>

21 МВ

34999/3023Рк

75. Мамін-Сибіряк Д. Пригоди статечної миші / Д. Мамин-Сибіряк. З рос. мови переклали учні ІV класи Першої Української Катеринославської Гімназії. З малюнками художника М. Погрібняка. — Видання 3-тє. — Відень; Катеринослав: Українське Видавництво. Відень: Друкарня Мехітаристів, 1919. — 16 с.; мал. — [Українське Видавництво в Катеринославі. № 39]. — Бібліографія в кінці книги: Українське видавництво в Катеринославі... — Печатка: Ukrainian book store; 10205-97 Street Edmonton. Alta. — Штамп: Printed in Germany.

<https://goo.gl/cLUNQa>

18 МВ

26279/22Дк

76. Мамін-Сибіряк Д. Три оповідання. Старий горобець. Пригоди статечної миші. Поганий день Василя Івановича / Д. Мамин-Сибіряк. З малюнками художників Погрібняка і Магалевського. — Відень; Катеринослав: Українське Видавництво. Відень: Друкарня Мехітаристів, 1919. — 47 с. — Зміст: Старий Горобець: оповідання / З рос. мови переклав Г. Черняхівський. Малюнки М. Погрібняка. Пригоди статечної миші / Переклад учнів ІV класи Першої Української Катеринославської Гімназії. Малюнки худ. М. Погрібняка. Поганий день Василя Івановича: оповідання / Переклав Є. Вировий. Малюнки художника Ю. Магалевського. — Бібліографія в кінці книги: Українське видавництво в Катеринославі... — Печатка: Ukrainian book store; 10205-97 Street Edmonton. Alta.

<https://goo.gl/SHDr9l>

28 МВ

26280/23Дк

77. Наші казки. — Київ; Ляйпціг: Українська Накладня. [Вецляр: Друкарня Шарфого], 1919. — 48 с.; мал. — Штампи: Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІП Перевірено 1952 р. НДІП Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/Zb1VBb>

25 МВ

34990/3014Рк

Лисичка-сестричка і вовк-панібрат. Котик і півник. Золотий черевичок / Б. Л[епкий]. Три брати [народня казка]. Мудра дівчина [народня шутка].

78. Пімста звірів: Народня байка / [Малюнки О. Кульчицької]. — Львів: Видавництво «Українська книжка». Друкарня Наукового Товариства імени Шевченка, 1919. — 16 с.; мал. — («Нашим найменшим!»; 9). — (Видає Антін Крушельницький, прикрашує малюнками Олена Кульчицька). — Бібліографія в кінці книги: «Нашим найменшим»... — Штампи: УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/NvuqOY>

18 МВ

35097/3295Рк

79. Рідна школа: Читанка третя / Склав Спиридон Черкасенко. [Обкладинка О. Судомори. Малюнки І. Бурячка]. — Київ; Львів; Відень: Т[овариств]во «Дзвін»: Українська школа. Під редакцією С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка, 1919. — 292 с. — Бібліогр. на обкладинці: Видавництво «Дзвін» і «Українська школа» видало такі підручники... — Ціна 20 гривень. — Друковано 100.000 примірників.

<https://goo.gl/C3SE2z>

93 МВ

2022/3245Рк

I. Рідне слово / О. Пчілка. Перший день у школі / Е. д'Амічис. Перекл. Б. та М. Грінченків. Оленка / А. Тесленко. Кріпацька дитина / Т. Шевченко. Талановитий хлопець / За Уйдом [Л. Раме]. Сиротина / О. Кониський. В острозі / Ф. Достоевський. До братів / Т. Шевченко. Гайнрих Пестальоці. Про вчителя (лист од батька) / Е. д'Амічис. Перекл. Б. та М. Грінченків. Два сини / Марко Вовчок. Порада / Я. Щоголів.

II. Три царства природи. В степу / О. Олесь. З чого складається кожна річ в природі. Повітря. Великий учений Лявуаз'є. Вуглеквас. Пастка / С. Черкасенко. Вітри. Сонце та вітер (байка) / Є. Гребінка. Вода. На лимані / Дніпрова Чайка. Пара й її сила. Степовий ранок / М. Чернявський. Уат, Стефенсон і Фультон. Одважний Євген. Що таке ґрунт і як він утворився. Сіяч / В. Александров. Металі. Кузня / Е. д'Амічис. Перекл. Б. та М. Грінченків. Коваль / І. Франко. Два плуги. Горючі мінералі. Пригода в шахті / С. Черкасенко. Шахтарі / С. Черкасенко. Морська вода (згадка з подорожі до Криму) / Ю. Сірий. Огнище / О. Афанасьєв. Здобування огню й горіння. Пожежа / П. Капельгородський. Як вимірюють тепло.

Захистя / Я. Щоголів. Згук. Вночі / М. Чернявський. Загадка / Л. Глібів. Марево (згадка з подорожі до Криму) / Ю. Сірий. Природний і штучний магніт. Про електричність / Б. Грінченко. Як ловлено блискавку / Б. Грінченко. Де є громовина / Б. Грінченко. Буря / А. Метлинський. Громовина або електричність. Дорога (з Витвицького) / Пересіп А. Метлинського. Людський розум і сили природи.

III. Весна / Б. Грінченко. Горішок (пісня). Як виростає рослина. На зрубі / Я. Щоголів. Їжа рослин. На полі по весні / П. Мирний. Як рослина здобуває собі їжу. В бору / М. Чернявський. Квітка / О. Степовик. Осіння квітка / Г. Чупринка. Без квітів. Боротьба за життя серед рослин. Троянда / Б. Грінченко. Рослини-комахоїди. Сад / С. Руданський. Діброва / Т. Шевченко. Рослини-дармоїди. Трути-зілля / О. Степовик.

IV. Боротьба за життя серед тварин. Лис Мічений і його родина / *Е. Сетон-Томпсон*. Знаряддя для нападу. Вовк, собака і кіт (народна казка). У орла в гостині / *В. Льюїс*. Оборона од ворога. Подорож дикої качки / *Е. Сетон-Томпсон*. Перекл. *Ю. Сірого*. Громадське життя тварин. Журавлі / *М. Чернявський*. Королік і Ведмідь (німецька казка) / Розказав *І. Франко*. Тварини кровожерні та дармоїди. Жук і бджола / *Л. Глібів*.

V. Людина / За *К. Ушинським*. Моє життя / *Ю. Будяк*. Наші кістки. Рахитичні діти / *Е. д'Амичис*. Маленький горбань / *С. Черкасенко*. Робітники-м'язи. Гімнастика / *Е. д'Амичис*. Стравлювання. В голодний рік / *М. Чернявський*. Циган-косар (народна казка). Зіма / *Г. Чупринка*. Славний лікар Гарвей. Кровообіг. Дихання. Алушта (згадки з подорожі до Криму) / *Ю. Сірий*. Шкура в людини. Мізок і нерви людини. Змова (оповідання одного лікаря). Наші зверхні почування / *В. Корольов* [*В. К. Королів-Старий*]. Сліпі діти / *Е. д'Амичис*. Перекл. *Б. та М. Грінченків*. Глухоніма / *Е. д'Амичис*. Перекл. *Б. та М. Грінченків*. Наші незримі вороги. Доброчинець людства [Люї Пастер].

VI. Небо. Сонце заходить / *М. Вороний*. Як люди досліджують небесне склепіння. Баляда зір / *М. Чернявський*. Земля-куля / За *Флямарионом*. Земля в просторі / За *Флямарионом*. Сонце / *Ю. Будяк*. Сонце / За *Флямарионом*. Вечірня пісня / *В. Самійленко*. Рух землі. Мученики науки [Коперник, Джордано Бруно]. Наука / *І. Франко*. Місяць, його рухи й відміни / За *Флямарионом*. Вночі / *І. Франко*. Затемнення / За *Флямарионом*. До зір / *М. Чернявський*. Зорі і планета. Найславніший з учених [Ньютон]. Історія землі. Суходіл і вода. Клімат (підсоння) і кліматові пояси. Народи і держави. Україна. З Альпів / *Ц. Білиловський*.

Пояснення чужих слів, які трапляються в книзі без пояснень.

80. Сетон-Томпсон Е. Сірий ведмідь Ваб: Оповідання / Переклад Павла Макаренка. Редакція Панаса Мирного. — Полтава: Т[оварист]во «Зірка». [Друкарня Д. Н. Підземського], 1919. — 52 с. — Бібліографія на 2-й сторінці: Видання Т-ва «Зірка»... — Штампи: Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленка 24. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/unx3PU> 26 МВ 34967/2990Рк

81. Український Букварь / По підручнику А. Потєбні уложила [та автор передмови] С. Русова. — Видання четверте. — Київ: Всеукраїнське Учительське Видавниче Товариство «ВСЕУВИТО». Друкарня «Союзбанк», 1919. — 32 с.: мал. — Печатка: Харьковск. Центральн. Библиотека по вопросам Народного Образования. — Штампи: Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/3nNovx> 23 МВ 35035/3062Рк

Передмова до 1-го видання. Передмова до 2-го видання. [Буквар]. Азбука. Читанка.

82. «Ясне Сонечко»: Граматка з малюнками та з поясненнями для вчителя / Уложена гуртком слобожан під керуванням П. Г. Ковалевського. — [Харків]: Видавництво «Союз» Харківського Кредитового Союзу Кооперативів. [Друкарня А. А. Лібіна], 1919. — 96 с.: мал. — (Шкільна бібліотека / Під. ред. Д. Г. Панадіаді, співред. О. Н. Синявського). — У кн. також укр. нар. вірші, байки, приказки, прислів'я, скоромовки. — Пояснення до граматки «Ясне Сонечко»: с. 2—3 обкл. — На обкл. гасло: «Загляне сонце і в наше віконце!». На с. 3. вірш-епіграф. Т. Шевченка. — Бібліогр.: Видавництво «Союз».

<https://goo.gl/e3qVvh>

40 МВ

2049/3244Рк

1920

83. Вітрогон: Оповідання / І. Нечуй-Левицький. Грицько: Оповідання / Б. Грінченко. — Черкаси: Видання Кооперативу «Допомога школі» Черкаської повітової вчительської спілки, 1920. — 16 с. — (Діти. Книжки для читання в школі; Кн. 1). — Штамп: Бібліотека Українського Н.-Д. Інституту книгознавства.

<https://goo.gl/ge1ZgG>

27 МВ

1883/62К

84. Володимирський А. Школа природнього розвитку / [Обкладинка В. Кричевського]. — [Київ]: Всеукраїнський Кооперативний Видавничий Союз. [Друкарня Всеукраїнського Кооперативного Видавничого Союзу, 1920]. — 112 с. — (Всеукраїнський Кооперативний Видавничий Союз; [№] 39). — (Педагогічно-психологічна бібліотека; № 4). — Бібліогр.: Всеукраїнський Кооперативний Видавничий Союз.

<https://goo.gl/RmyEhy>

84 МВ

35145/3311Рк

Вступ. Мета виховання. Методи в школі природнього розвитку. Вивчення рукометству та іншій праці. Соціальне виховання в школі. Інтерес до праці. Роля умовних або сполучених рефлексів для педагогічного процесу. Дитина як об'єкт виховання.

85. Кіплінг Р. Брати Моуглі: Оповідання з життя дитини між звірями / Переклав Юр. Сірій. — Видання друге. — Київ; Відень: Видавниче Товариство «Дзвін». [Відень: Друкарня Христофа Райсера Синів], 1920. — 234 с.; мал. — Бібліогр. в кінці книги: Книжки для шкіл і народу написані Юр. Сірим. Переклади Юр. Сірого для шкіл і народу... — Друковано 20.000 примірників. — Печатка: Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки. — Штампи: Н.-Д. Інституту педагогіки. Академія наук УРСР; Наукова книгарня; Філія у Львові. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/blyjwA>

78 МВ

34972/2995Рк

86. Красний М. Треба розжувати: Казка для дорослих / Михайло Красний [М. О. Яловий]. — Харків: Всеукраїнське видавництво. [Друкарня М. Дрейшпуль і Сини], 1920. — 12 с. — (Українська Соціалістична Радянська Республіка; Ч. 81). — Бібліогр.: Видання Всеукраїнського видавництва. — Ціна 2 карб. — Друковано в кількості 100000 примірників.

<https://goo.gl/2ZeRjX>

25 MB

7924/3341Рк

87. Огоновський П. Учебник фізики для низших клас середних шкіл / Петро Огоновський. Зладив Др. Володимир Левицький. — Трете видане. — Львів: Накладом Українського Педагогічного Товариства. Друкарня наукового товариства ім. Шевченка, 1920. — 160 с. — Ціна 20 марок. Напис чорнилом: Олександра Бельми, 1926 р.

<https://goo.gl/c4uTK3>

50 MB

2157/2763Рк

Вступ. 1. Наука о теплі. 2. Наука о магнетизмі. 3. Наука о електричності. 4. Наука о звуці. 5. Наука о світлі. 6. Наука о руху і рівновазі тіл (Механіка). 7. Механіка течій. 8. Механіка газів. 9. Основи космографії і математичної географії.

88. Сем'я Скакунчиків: [з 11 ілюстраціями] / [Переклад Богдана Григорченка]. — Станиславів: Накладом видавництва «Бистриця». [Коломия: Печатня А. Кисілевського], 1920. — 67 с.; мал. — (Бібліотека для української молодіжи / [під редакцією Зенона З. Кириловича]; Випуск 83. Том 165. Рік XXII). — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/w8r1u0>

32 MB

34983/3007Рк

89. Тичина П. Замість сонетів і октав. — Київ: Вид[авниче] Т[оварист]во Друкарь. [Печатня Видавничого Т[оварист]ва «Друкарь», 1920. — 31 с. — На окр. арк.: Григорію Савичу Сковороді присвячую. — Печатка: Бібліотека Міністерства Освіти УРСР.

<https://goo.gl/1PZKJp>

26 MB

1784Ндф

1921

90. Гаєвський С. Теорія поезії: Для середніх шкіл і самоосвіти / Степан Гаєвський, приват-доцент Кам'янецького Українського Університету. — Київ; Кам'янець-Подільський: Видавниче Т[оварист]во «Поступ»: Всеукраїнське Державне Видавництво. Кам'янецька філія. [2-а Радянська Друкарня], 1921. — 91 с. — На звороті тит. арк. приміт.: Складено на підставі наукових праць таких

вчених: Потєбня, А. Веселовський, Шульговський, Смаль-Стоцький, Овсяніко-Куліковський, Сіповський, Шалигін.

<https://goo.gl/g7kVXu>

41 МВ

7916/3248Рк

Вступна частина. Виразність мови і засоби для того. Форми образної та образно-ліричної поезії. Додаток (Проза, її типи і форми). Слова з подрібним поясненням. Українсько-Московський словник. Виборки з рецензій рецензентів при міністерстві освіти.

91. Дмитрієва В. Малюк та Жучок: Оповідання для дітей. — Харків: Всеукраїнське Державне видавництво. [11-та Радянська друкарня], 1921. — 40 с.; мал. — (Українська Соціалістична Радянська Республіка). — (Пролетарі всіх країн єднайтеся!). — Друковано 50.000 примірників. — Ціна 75 карб. — Печатка: Науково-Педагогічна бібліотека Укр. Наук. Дослід. Інституту педагогіки. — Штампи: Н.-Д. Інституту педагогіки. Ц.Н.П.Б.; Перевірено 1935. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/LX0ao0>

26 МВ

34982/3006Рк

92. Єрузалєм В. Психольогія: З 14 образками в тексті / Др. Вільгельм Єрузалєм [професор філософії й педагогіки на Віденському університеті]. Із шестого німецького видання за дозволом автора переклав Григорій Кичун. — Станіславів; Коломия: Накладом видавництва «Бистриця». Печатня видавництва «Бистриця» (А. Кисілевський), 1921. — XII, 187 с.: мал. — [3000 прим.]

<https://goo.gl/wjSyGi>

59 МВ

24238/3342Рк

Передмова автора до українського видання. Від перекладчика. Із «вступних слів» до третього видання. З переднього слова до четвертого видання. Передне слово до п'ятого видання. Передне слово до шестого видання. Література.

Вступ. Основні факти й основні поняття.

1. Психольогія пізнавання. 2. Психольогія почування. 3. Психольогія хотіння.

Додаток. Перерви й забурення душевного життя.

93. Казки Ляфонтена: Свобідний переклад з образками / Жан де Ляфонтен [Ж. Лафонтен, де]; [Переклад Б. Лепкого]; [Портрет Ляфонтена, 9 рис. в тексті і кольорова віньетка Б. Лепкого]. — Київ; Ляйпціг: Українська Накладня. [Вецляр: Друкарня Шарфого, 1921]. — 41 с.; мал.

<https://goo.gl/vzeaer>

23 МВ

34978/3002Рк

Ляфонтен [портрет]. Крук і лис. Пильний коник і мурашка. Вовк і пес. Зевес і звірята. Ластівка і малі птички. Віче шурів. Вовк і ягня. Хортиця і її товаришка. Лев і

комар. Осел обючений губками і осел обючений сіллю. Лев і щур. Лев і осел на ловах. Мельник і його осел. Стрільці і медвідь. Пава і Гера. Жайворонок і його писклята.

94. Короленко В. Ліс шумить: Поліська легенда / Переклад з російського. — Відень; Київ: Наша воля, 1921. — 32 с. — (Ч[исло] 6). — Екслібрис: Панас і Ольга Шевчукевич. — Штамп: Лікар Др. Опанас Шевчукевич. м. Чернівці, вул. Руська.

<https://goo.gl/ukFOtw>

23 МВ

8017/1626К

95. Лебединцев К. Ф. Лічба й міра: Арифметика в зв'язку з початками геометрії: Для трудової школи або самонавчання / К. Лебединцев. — Київ: Державне видавництво. 8-ма Радянська друкарня, 1921. — 152 с.; іл. Ціна 5000 крб. Друковано 25.000. — Напис: Республіканському педагогічному музею від дочки автора. 28.10.1982. Доц. О. К. Лебединцева.

<https://goo.gl/fiDLdC>

49 МВ

12110/2633Рк

Передмова. 1. Як зуться й записуються числа. 2. Як розв'язувати арифметичні задачі. Де-які штучні засоби розв'язання задачі. 3. Міри та міряння. 4. Додавання, віднімання, множення й ділення цілих чисел, абстрактних та йменованих. 5. Міряння площі і об'ємів, в зв'язку з необхідними відомостями з геометрії. 6. Короткі відомості про степенування та корінування чисел. Додаток [викройки геометричних тіл].

96. Найголовніші правила українського правопису: Затверджені Українською Академією Наук та Народнім Комісаром Освіти Гриньком. — [Харків]: Всеукраїнське Державне видавництво [Урядова друкарня], 1921. — 16 с. — На звороті тит. арк.: Правила затверджені Спільним Зібранням Української Академії Наук 17 травня 1919 р., 12 липня 1919 р. та 29 падолиста 1920 р. і обов'язкові для всіх видань Української Академії Наук. — Ціна 600 карб. — 50000 примірників. — Штампи: Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки. УНДІІ; Перевірено 1952 р. НДІІ; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/4pxbgy>

26 МВ

35050/3067Рк

97. Найголовніші правила українського правопису / Українська Академія Наук. — Київ: Державне видавництво [8-ма Радянська друкарня], 1921. — 16 с. — На звороті тит. арк.: Затверджено Народнім Комісаром Освіти У.С.Р.Р. Гриньком. Друкується як офіційно-ухвалене (Спільним Зібранням Академії 17.V. і 12.VII.1919 та 29.XI.1920 р.) академічне видання. Неодмінний Секретар Академії, акад. А. Кримський. — Ціна 600 карб. — 15000 примірників.

<https://goo.gl/7CWPxp>

26 МВ

12132/3343Рк

98. *Наторп П.* Народня культура й культура особистости: Шість викладів / Др. Павль Наторп, професор університету в Марбурзі. З німецької мови переклав [та автор вступного слова] М. Галущинський. — Львів: Накладом Товариства «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок». Друкарня «Діла», 1921. — XV, 105 с. — (Бібліотека педагогічних творів; Ч. 1). — У книзі також пісня: До молоді / Х. Ф. Геббель; Пер. А. Л. Лотоцького.

<https://goo.gl/kfbqbv>

55 МВ

24979/2122Рк

П. Наторпа «Суспільна педагогія». Передмова. Суспільна педагогія Пестальюці. Домове і шкільне виховання як підвалини народньої культури. Виховання молоді в позашкільному віці. Праця над освітою дорослих під інтелектуальним і технічним оглядом. Освітня праця над дорослими під моральним, естетичним і релігійним оглядом. Про свободу й особистість. Показчик змісту.

99. *Перша вязочка бубличків:* Збірник казок. Тварини / Упорядкувала В. Чередниченко. За редакцією С. Титаренка. [Обкладинка М. Кірнарського]. — Київ: Державне видавництво. [2-а Радянська друкарня], 1921. — 63 с. — 10.000 примірників.

<https://goo.gl/kbIRR2>

35 МВ

1249/230Рк

Лисичка суддя. Лисичка і журавель. Коротенька казочка про качку і черв'яка. Журавель та чапля. Червона курочка. Три цапи. Як ворона в ирій літала. Сонечко й хлопчик. Маленька рибка. Як горобчик своїх родичів шукав. Казочка про хороброго зайця Довгі-вуха Косі-очі Короткий-хвіст. Про Тхора-Тхорища. Курка Мариня й киця Бурка. Лисичка та рак. Як собака знайшов собі господаря. Казочка про розумне мишенятко. Казочка про черепаху, мишку, крука та козу. Казочка про кузочку. Казочка про Комара-Комаровича — «Довгий ніс» і про волохатого Михайла — «Короткий хвіст». Метелики. Як білочка ялинку врятувала.

100. *Перша читанка:* Для народних шкіл / уложив Др. Ярослав Конопасек. — Прага: Накладом Державного видавництва. Друкарня державного видавництва, 1921. — 126 с.

<https://goo.gl/7U9eI0>

38 МВ

26770/630К

Буквар. [Читанка.] Чит. О. Поповича. Рідна хата (Нар. шк.). Школа (П. Чит. У. К. Р.). Вечерниці (П. Чит. У. К. Р.). Держава (П. Чит. У. К. Р.). Мова (С. Смаль-Стоцький). Рідна мова (Нар. шк.). Письмо церковно-словянське (Кирилиця). Молитва (Отче наш). Символ віри. Українська мова (фонетична правопись).

101. *Першому українському борцеві за права жінки.* Львів: Накладом «Союза українок». Друкарня спілки «Діло», 1921. — 16 с. — Вид. присвячене пам'яті Н. Кобринської. — На обклад. портр. Н. Кобринської. — Бібліогр.: на с. 3 обкл. — Без тит. арк.

<https://goo.gl/ruw9XO>

29 МВ

33108/2649Рк

Поклін пам'яті першої поборниці прав жінки — Наталії Кобринської. Наталія Кобринська / О. Коренцева. Спомин про неї / Т. Окуневський. [Спогади] / К. Попович-Боярська. [Спогади] / У. Кравченко. З афоризмів Н. Кобринської про жіноче питання. Брати: Казка / Н. Кобринська.

102. Тичина П. В космічному оркестрі / Павло Тичина. — Харків: Всеукрлітком. Друк. «ХВО», 1921. — 16 с. — [Друковано в кількості 3000 примірників.] — Печатка: Бібліотека Міністерства Освіти УРСР. — Штамп: Бібліотека Інституту Т. Г. Шевченка.

<https://goo.gl/NfYCW9>

26 МВ

735Б

103. Франко І. Грицева шкільна наука / [Обкладинка М. Жука]. — Чернігів: [Державне видавництво], 1921. — 8 с. — Ціна 7 карб. — Штампи: Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленко, 24. Музей. УНДІП; Перевірено 1952 р. НДІП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/TxhfAa>

17 МВ

34985/3009Рк

Книги іншими мовами

1917

104. Грунський Н. К. О преподавании русского и древне-церковно-славянского языков в высшей школе: (Вступительная лекция) / Н. К. Грунский, орд[инарный] профессор университета Св[ятого] Владимира. — Киев: Типография Университета Св[ятого] Владимира, Акц[ионерного] Общества печ[атного] и изд[ательского] дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1917. — 18 с.

<https://goo.gl/1W7ztu>

30 МВ

3677/511К

105. Инструкция Сулимовской Ремесленной Школы Киевского Благотворительного Общества с мастерскими имени Графини Марии Юльевны Игнатъевой. — Киев: Губернская Типография, 1917. — 12 с.

<https://goo.gl/oXIUрA>

25 МВ

3471/468К

106. Кульбакин С. Древне-церковно-славянский язык / С. М. Кульбакин. — Издание 3-е с изменениями и дополнениями. — Харьков: [б. и.] Типография и Литография М. Зильберберг и С-вья, 1917. — VIII, 231 с. [неповний примірник — 226 с.] — Штамп: Бібліотека Міністерства освіти УРСР.

<https://goo.gl/UHroZX> 66 МВ 1277/836К

Предисловие. Введение. Фонетика. Морфология. Приложение. Дополнения. Список сокращений.

107. Лубенец Т. Обучение грамоте по «Русскому букварю». — Киев: Издание книжного склада Лукьяновского Народного Дома. Типография Университета Св[ятого] Владимира, Акц[ионерного] Общества печ[атного] и изд[ательского] дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1917. — 24 с. — Бібліогр.: Издания собственные и находящиеся на складе. — Цена 50 коп. — Напис чорнилом: Дорогой учительнице Анне Васильевне Торбиевской в знак искреннего уважения. Т. Лубенец.

<https://goo.gl/eQtB9t> 29 МВ 29673/699К

1. Введение. 2. Основные положения. 3. Вступительный урок. 4. Уроки грамоты (1. Беседа по картинке. 2. Первый урок грамоты. 3. Обучение письму).

108. Roussy A. Cours de langue Française : basé sur la méthode directe. Deuxième partie. 11e édition. — Kiew [Киев]: En Vente Chez Leon Idzikovski, Libraire, Editeur de Musique. [Тип[ография] Акц[ионерного] О[бщест]ва «Петр Барский в Кieve»], 1917. — VIII+180 с.

<https://goo.gl/O1gPWW> 213 МВ 12106/3234Рк

Préface. Предисловие. Exercices. Morceaux de lecture. Poésies. Mots classes par exercices. Mots classes par ordre des matières. Grammaire. Vocabulaire français-russe.

1918

109. Бузескул В. Древнейшая цивилизация в Европе. Эгейская или критско-микенская культура / Проф. В. Бузескул. — Харьков: Издательство «Союз» Харьковского Кредитного Союза Кооперативов. [Тип. А. А. Либин], 1918. — 80 с.: рис. — (Культурно-Историческая Библиотека / Под ред. проф. Д. И. Багалея). — Бібліогр.: Труды издательства. — Цена 2 руб. 50 коп. Написи чорнилом: Глубокопочтимоу Ионну Николаевичу Королькову на добрую память. От дедушки 20 окт. 1919 г. С. Рыбчинского.

<https://goo.gl/RA80sf> 36 МВ 28994/927Рк

1. Открытие эгейской культуры. 2. Крит. 3. Троя. 4. Микены «златообильные» и Тиринф. 5. Распространенность эгейской культуры. 6. Эгейцы и Восток. 7. Кому принадлежала и как пала эгейская культура. Пособия.

110. Бузескул В. Школьное дело у древних греков по новым данным / Проф. В. Бузескул. — Харьков: Издательство «Союз» Харьковского Кредитного Союза Кооперативов. Типография Т./Д. А. М. Суханов и А. М. Иванов, 1918. — 32 с. — (Культурно-Историческая Библиотека / Под ред. проф. Д. И. Багалея). — Библиогр.: Труды издательства. — Цена 1 руб. 10 коп. — Штамп: Книжный магазин «Прометей»; Киев; Фундуклеевская. Телеф. 15-54.

<https://goo.gl/gqpslE> 30 МВ 3640/490К

111. Дашевский Н. Ключик грамоты: Начальная грамматика по новому правописанию: С картинками для рисования, лепки, аппликацией и для сочинений / Н. П. Дашевский. — [Харьков]: «Союз» Харьковского Кредитного Союза Кооперативов. [Типография Б. Бенгис], 1918. — 132 с.: ил. — (Школьная библиотека под ред. Д. Г. Панадиади). — Библиогр.: Книгоиздательства «Союз» Харьковского Кредитного Союза Кооперативов. — Цена 4 руб.

<https://goo.gl/D46Xwt> 55 МВ 1028/30К

112. Кованько П. Курс торговых знаний для торговых школ: Учебник коммерции / Проф. П. Л. Кованько. — Издание шестое. — Киев: Т[оварищест]во печатного и издательского дела Авторств-Издателей «Голос». Типография бывш[ей] Первой Киевской Артели Печатного Дела, 1918. — 132 с. — Библиогр. — Цена 11 руб. 50 коп. — Штампы: Державна Публічна Бібліотека УРСР. Фонд обмеженого користування.

<https://goo.gl/RJKIxV> 52 МВ 1104/96К

От издательства. 1. Общие сведения. 2. Производство; природа, труд, капитал. 3. Хозяйственная деятельность. 4. О торговле. 5. Торговля внутренняя. 6. Торговля внешняя. 7. Торговая политика. Протекционизм. 8. Торговые законы и торговые обычаи. 9. Налоги, касающиеся торговли и промышленности. 10. Предприятия единоличные и товарищеские. 11. Акционерные компании. 12. Признаки предприятия. 13. Изменения в судьбе предприятия. 14. Товар. 15. Торговые деятели. 16. Купля-продажа. 17. Договор поклажи. Договор перевозки. 18. Договор комиссии. Договор страхования. 19. Кредит. 20. Банки. 21. Биржи и биржевые операции. 22. Судостроительство и судопроизводство.

113. Комаров А. Арифметический задачник для начальных городских и сельских училищ в трех выпусках. Выпуск I. Задачи, примеры и вопросы на числа первой сотни / составил А. Ф. Комаров. — 24 изд. (напечатанное с 19-го изд.). Харьков: Издание Харьковского Губернского Земства, 1918. — 56 с. — Цена 1 р. 75 к.

<https://goo.gl/Hcg6SW>

82 МВ

1354/181К

Предисловие. 1. Задачи на числа первого десятка. 2. Задачи на десятки. 3. Простейшие случаи действий с двузначными и однозначными числами. 4. Сложнейшие случаи действий с двузначными и однозначными числами.

114. Лубенец Т. Арифметические задачи: Пособие при обучении арифметике в классах для взрослых / составил Т. Лубенец. — Издание третье, исправленное. — Киев: Тип[ография] Отдела Войсковой Кооперации, 1918. — 80 с. — Цена 1 руб. 25 коп.

<https://goo.gl/8kqsDl>

40 МВ

689/12К

1. Единицы первого разряда (от 1 до 10). 2. Единицы второго разряда (от 10 до 100). 3. Единицы третьего разряда (от 100 до 1000). 4. Четырехзначные числа. 5. Многочисленные числа. 6. Составные числа. 7. Счетоводство. 8. Квадратные меры. 9. Кубические меры. 10. Приложения.

115. Нокс Дж. Элементарные химические теории и задачи / Джозеф Нокс, профессор Абердинского университета. Перевод с английского приват-доцента А. С. Комаровского с добавлением профессора А. Н. Саханова. — Одесса: Издание книжного магазина «Образование», 1918. — XII, 108 с. — Штамп: Из книг Корнилюка В. И.

<https://goo.gl/wPpQtK>

109 МВ

1757/313К

Предисловие. 1. Метрическая система. 2. Влияние температуры на обмен газов. 3. Процентный состав. Законы химического соединения. Эквиваленты. 4. Атомная и молекулярная гипотезы. 5. Очерк общего метода определения атомных весов. 6. Определение молекулярных весов. Методы основанные на определении плотности паров. 7. Определение молекулярных весов. Методы определения по точке замерзания и по точке кипения. 8. Определение атомного веса по удельной теплоте. 9. Вывод формулы на основании процентного состава. 10. Вычисление процентного состава по формуле. 11. Вычисление весовых и объемных количеств веществ на основании химических уравнений. 12. Диффузия газов. 13. Тепловой эффект. 14. Законы Фарадея. Предметный указатель. Таблица атомных весов.

116. Слетов Н. Прямолинейная тригонометрия для средних учебных заведений: с 78 чертежами в тексте / Н. П. Слетов, директор Митавского реального училища в Пятигорске. — 3-е изд. (без перемен со 2-го, исправл.). — Петроград; Киев: Сотрудник. Киев: Типография «Мир Науки», 1918. — 177 с.

<https://goo.gl/306CQL>

174 МВ

3648/498К

Часть 1. Решение треугольников. 1. Решение прямоугольных треугольников. 2. Решение косоугольных треугольников. 3. Формулы преобразования тригонометрических выражений и их применение к решению треугольников. 4. Вычисление значений тригонометрических величин. Часть 2. Гониометрия. Приложение (Трехзначная таблица натуральных тригоном. величин с табличками поправок на минуты).

1919

117. Ардашев П. Учебник новой истории: Для средней школы / П. Н. Ардашев, профессор Университета св. Владимира и Высших Женских Курсов в Киеве. — Издание 2-е, переработанное. — Киев: Типография А. М. Лепского, 1919. — 208 с. — Библиогр.: Проф. П. Н. Ардашева. — Цена 12 руб. — Штамп: Державна Публічна бібліотека УРСР.

<https://goo.gl/7WCibd>

76 МВ

1116/108К

Предисловие. Из отзыва особой комиссии Ученого Комитета Министерства Народного просвещения. Введение. Эпоха гуманизма и реформации. Эпоха абсолютизма. Эпоха национальных и демократических движений. Заключение (Культурно-историческое значение новейшего времени). Рекомендуемые пособия.

118. Ефименко А. Начальное руководство по украинско-великорусской (русской) истории: Для народных школ / Проф[ессор] Александра Яковлевна Ефименко. — [Харьков]: Книгоиздательство «Союз» Харьковского Кредитного Союза Кооперативов. Типография А. А. Либин, 1919. — 96 с. — (Школьная библиотека; Под ред. Д. Г. Панадиади). — Библиогр.: Книгоиздательство «Союз». — Штамп: Библиотека Институту Шевченка.

<https://goo.gl/68f9Yw>

43 МВ

1077/187К

Предисловие. 1. Слободская Украина. 2. Приднепровская Украина. 3. Великорусское государство. 4. Великое княжество Киевское (Киевская Русь). 5. Перечень важнейших событий украинско-великорусской истории в порядке времени (хронологическом). От редакции.

119. Лебединцев К. Концентрическое руководство алгебры: для средних учебных заведений. Часть 2-я / К. Ф. Лебединцев. — 4-е изд. (без перемен со 2-го издания). — Петроград; Киев: Сотрудник. Типография «Мир науки», 1919. — 48 с. [203 с.][неповний примірник].

<https://goo.gl/TwdgFC>

33 МВ

1743/260К

Предисловие. VII. Учение об уравнениях и неравенствах. VIII. Дополнительные статьи. IX. Основы учения о числе.

120. Лебединцев К. Основы алгебры: Применительно к курсу высших начальных училищ, торговых школ, мариинских женских гимназий и женских епархиальных училищ / К. Ф. Лебединцев. — 4-е изд. — Петроград; Киев: Сотрудник. Типография Всероссийского Земского Союза, Одесса, 1919. — 144 с. — Печатка: Библиотека Коммунистического университета им. тов. Артема. — Штамп: Библиотека Коммунистического университета им. т. Артема.

<https://goo.gl/EhqxJm>

52 МВ

1235/261К

Предисловие к 1-му изданию. Предисловие ко 2-му изданию. 1. Введение. 2. Первые четыре действия над алгебраическими числами. 3. Четыре действия над алгебраическими выражениями и их приложение к решению уравнения. 4. Общее понятие о равенствах; уравнения первой степени. 5. Основы учения о корнях. 6. Квадратные уравнения.

121. Руководство к оборудованию и ведению детской площадки / Издание Под'отдела дошкольного и внешкольного образования детей Екатеринославского отдела народного образования; Под ред. А. А. Дерновой-Ермоленко. — Екатеринослав: Издательство Культурно-просветительного отдела при Революционном Совете Екат[ерининской]. ж[елезной] д[ороги]. Типо-литография Екатерининской жел[езной] дор[оги], 1919. — 29 с. — Печатка: Харьковск. Центральн. Библиотека по вопросам Народного Образования. — Штампы: УНДП; Перевірено 1952 р. НДП; Перевірено 1962 р. Перевірено 1981 р.

<https://goo.gl/uDcS1d>

30 МВ

12138/2666Рк

1. Введение. 2. Задачи Площадки-Клуба. 3. Различные типы Площадок. 4. Введение Площадки-Клуба и Учреждений при них. 5. Устройство собственно Площадки и оборудования ее гимнастическими приборами. 6. План площадки. 7. Опросный лист.

122. Хрестоматия новой украинской литературы / Составил проф. Н. К. Грунский. — Киев: Товарищество печатного и издательского дела авторов-издателей «Голос». Друкарня Міністерства Внутрішніх Справ, 1919. — 148 с. — Бібліогр.

<https://goo.gl/X8HnD6>

53 МВ

23151/307

Предисловие. И. П. Котляревский. П. П. Гулак-Артемовский. Г. Ф. Квитка-Основьяненко. Л. Н. Боровиковский. Е. П. Гребенка. М. С. Шашкевич. А. Л. Метлинский. Н. И. Костомаров. Т. Г. Шевченко. П. А. Кулиш. А. П. Стороженко. Л. И. Глебов. А. Я. Конисский. Марко Вовчок. С. В. Руданский. Я. И. Щоголев. М. Л. Кропивницкий. М. П. Старицкий. И. К. Тобилевич. И. С. Левицкий. Б. Д. Гринченко. М. Мырный. И. Я. Франко. М. М. Коцюбинский. Леся Украинка.

I. Приложение. Отдельные образцы из произведений современных украинских писателей.

II. Образцы из произведений народной словесности.

123. *Zabawy i gry ruchowe dzieci i młodzieży*, ze źródeł dziejowych i ludoznawczych przeważnie rodzinnych i z tradycji ustnej / Zestawił Dr. Eugeniusz Piasecki, profesor Uniwersytetu Poznańskiego. Wydanie drugie, poprawione i rozszerzone. — Lwow: Nakładem Księzicy polskiej Tow. Naucz. Szkół Wyższych. [Druk. Fr. Pilczek w Poznaniu], 1919. — XLIV+153 s.

<https://goo.gl/jSdSHz>

119 MB

1139/128K

Slowo wstepne do 1. Wydania. Slowo wstepne do 2. Wydania. Zrodla. A. Czesz ogolna. B. Czesz szczegolowa.

1920

124. *Второе всеукраинское совещание по просвещению* (17—25 августа 1920 г.): (Протоколы пленарных заседаний, тезы и резолюции / У.С.С.Р.; Народный Комиссариат Просвещения. — Харьков: Всеукраинское государственное издательство. [11-я Советская типография. 2-я Художественная литография], 1920. — 142 с. — На обкладинці гасло: Пролетарии всех стран, соединяйтесь! — Цена 50 руб. — Издано в количестве 20.000 экземпляров.

<https://goo.gl/uNB5Ns>

61 MB

26740/3246Pк

Вместо предисловия. Заседания 17.08 (Приветствие). Работа Органов Наркомпроса на местах. Заседание 20.08 (Социальное воспитание). Заседание 21.08 (Профессиональное образование). Заседание 21.08 (Профессиональное образование). Заседание 21.08 вечер (продолжение прений). Заседание 22.08 утро (Внешкольное образование). Заседание 22.08 вечер (Взаимоотношение). Заседание 25.08 (Заключительное). Резолюции и тезисы. Список делегатов с решающим голосом. Список делегатов с совещательным голосом.

1921

125. *Третье Всеукраинское совещание по просвещению* (15—27 июня 1921 г.). — Харьков: Всеукраинское государственное издательство. 8-я Советская худож[ественная] литография, 1921. — 159 с. — Цена 50 руб.

<https://goo.gl/ifQХу6>

57 MB

6012/3249Pк

Предисловие. 1. Работа Пленума. 2. Работа секций. 3. Резолюция. Состав Третьего Всеукраинского Совещания по просвещению.

Періодичні видання

126. Вільна українська школа (Орган Всеукраїнської Учительської Спілки) / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор С. Черкасенко. — [Київ]: Друкарня т[овариств]ва «Друкарь», 1917 (рік перший). — № 1 (вересень). — С. 1—64. — Ціна 1 карб. 50 коп. — Печатка: Т-во «Час» у Києві, Володимирська 42, Книгозбірня. Штамп: Державна Публічна Бібліотека УРСР.

<https://goo.gl/eKWeut>

34 МВ

23368/875Ж

Журнал виходитиме що-місяця (крім двох літніх місяців), починаючи з вересня с. р., при участі таких співробітників: А. Бакалінського, Л. Білецького, Вадимова, О. Верходуба, Є. Вирового, Г. Голоскевича, О. Грушевського, О. Дорошкевича, В. Дурдуківського, В. Дога, О. Діхтяра, М. Зерова, В. Корольова, Ол. Левитського, М. Мочульського, О. Музиченка, І. Огієнка, С. Панасенка, В. Прокоповича, С. Русової, Ю. Сірого, С. Сірополка, І. Стешенка, Ф. Сушицького, Є. Тимченка, С. Титаренка, П. Холодного, С. Чалого, Я. Чепіги, С. Черкасенка, Н. Шульгіної-Іщук, Я. Юдич, І. Ющишина та інших.

Програма журналу: Офіціальний відділ (накази Генерального Секретаріату, Міністерства то-що); новіші течії в європейській педагогіці, як підвалини нової школи; 3) організація нової школи (вчитель, учні, батьки, оточення, дисципліна і т. и.); 4) дошкільне виховання; 5) нижча школа: а) її програм і розполог предметів; б) методичні вказівки що до викладових предметів; 6) середня школа: методика предметів у українській гімназії, українознавство в російських середніх школах; 7) вища школа; 8) позашкільна освіта; 9) питання професійної організації вчителів; 10) хроніка освіти; 11) бібліографія.

Тимчасова адреса: Київ, В.-Володимирська, 57, (Педагогічний Музей).

Що на часі / Редакція

Націоналізація Школи / С. Русова

На педагогічні теми / І. Соколянський

Всеукраїнська Спілка Учителів в 1900 рр.

Статут Всеукраїнської Спілки Учителів / С. Черкасенко

Історія української літератури на учительських курсах / О. Дорошкевич

Кілька слів про учительські зїзди / О. Дор-ич

Резолюції II Всеукраїнського учительського зїзду в Києві

Резолюції I Всеукраїнського Професійного Вчительського Зїзду

Про самоосвіту народнього учителя / К. Г-ко

Від відділу позашкільної Освіти при Генеральному Секретаріатові / С. Русова

Показчик до позашкільного групового і самостійного читання

Початкове самостійне читання і оповідання вчителя

Самостійне читання II та III груп. Переклади. Збірники. Твори наших художників і народні. Лірична поезія. Науково-популярні книжки для II та III груп. Книжки по історії. Зразки групового читання. Зразок колективних читань.

Бібліографія

Критика:

А. Б. Тодосів В. Півник і курочка. Казка з ілюстр. П. Лапина. Липовець, 1917. 8 с. Ціна 15 коп.

Білецький Л. Чепіга Я. Самовиховання вчителя. 2-ге видання. Українська школа.

А. Б. Франко І. Королик і ведмідь. Казка з 13 малюнками П. Лапіна. Обгортка худ. М. Жука. Київ: Вид. Т-во «Вернигора», 1917 (продається по 25 коп.).

Русова С. Дітські пісні, казки й загадки. Зложив М. Лободовський. Рисунки П. Холодного. Вид. Укр. Тов. Шкільної освіти. Ціна 1 карб.

Дорошкевич О. Русова С. Нова Школа. Українська школа. Ціна 20 коп.

Козоріс М. Дитяча Розвага, збірка забавок для дітей, склав С. Титаренко.

Черкасенко С. Дзелень-Бом! Збірник віршів для дітей дошкільного віку, складений Слухачками Українками Київського Фребелівського Педагогічного інституту. З передмовою С. Ф. Русової й вступної статтею редакторки В. Чередниченко. 2-ге вид. Катеринослав: Українське видавництво в Катеринославі, № 24, 1917. Ціна 1 руб. 10 коп.

Дорошкевич О. Черкасенко С. Шевченко й діти. Шевченко педагогом. Українська педагогічна бібліотека № 1. 2-ге вид. Українська школа, 1917.

Пелех П. Книгарь, літопис українського письменства. Рік видання 1-й. Київ: Т-во «Час», 1917, № 1 (за вересень), № 2 (за жовтень). Ціна окремого числа 85 коп.

Хроніка: 4-та українська гімназія в Києві. Програми по українознавству. Третя Українська Гімназія. Організація учительства. Педагогічна Академія у Києві.

Од Редакції

Бібліографія на обкл.: «Українська школа», «Т-во Шкільної Освіти».

127. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1917 (рік перший). — № 2 (жовтень). — С. 65—128. Печатка: Т-во «Час в Києві»; Книгозбірня.

<https://goo.gl/olP4lh>

35 MB

3487/187Ж

Єдина школа / П. Х. [П. Холодний]

Кілька слів про організацію народньої Освіти / С. Черкасенко.

Соціалізація народньої Освіти / Я. Чепіга

Принципи українознавства / Ф. Сушицький [Промова, яка була виголошена на одкритті Українського Народнього Університету]

Позашкільна Освіта / С. Русова

Організація народних хорів на Україні / О. Приходько

Про низчу школу на Україні / І. Юцишин

Огляд життя середньої школи / О. Дорошкевич

Про вищі українські школи на Україні / Ф. Сушицький [Пед. музей]

З діяльності Секретаріату Народньої Освіти (Про інструкторів шкільної освіти...)

Хроніка: Всеукраїнська Учительська Спілка...II Українська державна Гімназія. Перша українська імени Т. Шевченка Гімназія в Києві [М. Кравчук]. Українські гімназії.

Критика:

Пелех П. Курило О. Початкова граматика української мови. Частина I. Київ: Вид. Т-ва «Криниця», 1917. 46 с. Ціна 70 коп.

Білецький Л. Хуторний Т. (Т. Лубенець). Читанка. Перша книжка після граматики. Видання третє, поповнене, 1917 р.

Русова С. Видання Педагогічного Бюро Полтавського Губернського Земства.

«Киянин» [С. Черкасенко]. Граматка. Зложила М. Балченко. Полтава: Видання Педагогічного Бюро Полтавського Губернського Земства, 1917.

Злобинців М. Арифметика. Ч. I. Цілі числа. Для народніх шкіл і нижчих класів середніх шкіл. Спільне видання Золот. Тов. «Просвіта» і А. І. Бославського. Ухвалена бюро Золот. Учит. З'їзду. Ціна 65 коп.

Русова С. Чередниченко В. Захистки для селянських діток у літку. Катеринослав: Українське видавництво. Ціна 30 коп.

М. З. [М. Зеров]. Нібур. Оповідання про давніх героїв. З німецької мови переклав М. Якимовецький. Петроград: Видання «Благодійного Товариства по виданню загально-користних та дешевих книжок», 1916. 83 с. Ціна 40 к.

Дорошкевич О. Нест. Літ. Українсько-руський Словничок до Кобзаря Т. Г. Шевченка. Херсон, 1917. 82 с. Ціна 75 коп.

Зеров М. Грушевський М. Всесвітня історія в короткім огляді. Частина I, друге видання. Київ, 1917. 167 с. Частина II. Київ, 1917. 176 с. Ціна за обидві частини 5 карб.

Зеров М. Коцюбинський М. Іван Франко. Реферат, читаний у Чернігівський «Просвіті», р. 1908. Київ: Криниця, 1917. 32 с. Ц. 25 коп.

Бібліографія

Нові книги, які надійшли до редакції

Од контори

128. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1917 (рік перший). — № 3—4 (листопад — грудень). — С. 129—223. — Ціна 2 карб. 50 коп.

<https://goo.gl/wbj3Vh>

42 МВ

23370/877Ж

Нова школа в Українській Республіці

Діяльність Державного Комітету по народній освіті / С. Сірополко

Малювання — мова дитини / А. Середа

Методи українознавства / Ф. Сушицького

Поетичний елемент при навчанні історії / К. Мірза-Авекянц

Самостійні твори в початковій школі / Г. Маляр

Шкільні організації учнів-українців м. Києва / К. Волощинов

Громадське життя учнів середніх шкіл у Києві до революції і в перші місяці її / О. Астряб

Проект фізичної термінології / І. Марченко

Про українізацію початкової школи на Сибіру / О. Биба

Позашкільна освіта / С. Русова

Де-які основи організації позашкільної освіти / І. Юцишин

До українського учительства / Л. Білецький

Видавниче товариство / А. Болозович

Біжуче життя й школа:

На день реформи Шкільних Округ / С. Русова

Сценки з життя / С. Дорош

Про низчу школу на Україні / І. Юцишин

Огляд життя середньої школи / О. Дорошкевич

Про вищі українські школи у Києві / Ф. Сушицький

Про Академію Мистецтв / К. Широцький

Від Секретарства Народньої Освіти

Хроніка: Зміни в Київській Шкільній Окрузі. Од центрального Бюро «Всеукраїнської Учительської Спілки». До питання про виборність директорів. Свято оголошення 3-го Універсалу в Київській 1-й Українській гімназії.

Критика:

Титаренко С. Українські граматки.

Український букварь. Уложила комісія «Кубанського Українського Товариства Шкільної Освіти». Катеринодар. 32 с. Ціна 35 коп.

Грінченко Б. Українська граматка до науки читання й писання. Видання т-ва «Криниця». Київ. 64 с. Ціна 70 коп.

Норець (Т. Лубенець). Граматка. Видання 4-е, поправлене. Київ: Видавництво книгарні Е. Череповського. 48 с. Ціна 50 коп.

Русова С. Український букварь. Видання Полтавської Спілки Споживчих Т-в. 31 с. Ціна 65 коп.

Балченко М. Граматка. Вид. Педаг. Бюро Полтавського Губ. Земства. 60 с. Ціна 65 коп.

Черкасенко С. «Початок» — граматка до науки читання й письма. Київ: Українська Школа. 48 с. Ціна 60 коп.

Дога В. До питання про рідну мову в українській школі (З приводу брошюри д. Огієнка «Рідна мова в українській школі»).

Черкасенко С. Книжний Бюлетень. Видає Бюро Педагогічне при Губерніальній Управі. Виходе (ить? С. Ч.) два рази на місяць. Вип. 1—4. Полтава

Дорошкевич О. П. Гулак-Артемівський. Твори. Черкаси: Сіяч, 1917. 28 с. (Сіяч № 1) Ціна 50 коп.

Гребінка Евг. Приказки. 31 с. (Сіяч № 2) Ціна 30 коп.

М. З. [М. Зеров]. Проф. М. І. Ростовцев. Давно минуле нашого півдня. Переклав Л. Чикаленко; видало «Благодійне товариство по виданню загальнокорисних та дешевих книжок». Петроград, 1916. 48 с. Ціна 40 к.

Пелех П. В. Науменко. Загальні принципи українського правопису. Українська Школа, 1917. 20 с. (Українська педагогічна бібліотека № 5.) ц. 25 к.

Зеров М. Грушевський Мих. Всесвітня історія в короткім огляді. Частина третя. Київ, 1917. 144 с. Ціна 2 карб. 50 к.

Прохорова М. Молієр: Тартюф. Переклад В. Самійленка. Вступна стаття М. Вороного. К.: Вид. т-ва «Вернигора», 1917.

Шкільний кооператив (Допис з с. Книжковець) / Свящ. П. Герєга

Бібліографія

Нові книжки надіслані до Редакції

Од Редакції (Заклик Редакційного Комітету до місцевих спілок)

Од Контори

129. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918 (рік перший). — № 5—6 (січень — лютий). — С. 1—96. — Ціна 2 карб. 50 коп.

<https://goo.gl/UvEfSz>

41 MB

2469/271Ж

Замість передової

Навчання історії у початковій школі / П. Клименко

Огляд української дитячої літератури / В. Родников (переклад з російської мови Е. Зерової)

Дитячий театр / Г. Маляр

Інструктування народніх шкіл на Україні / Г. Смолінський

Одгук (З приводу «Проекту фізичної термінології» Ів. Марченка) / І. Кияниця

Де-кілька уваг до постановки позашкільної освіти / Ів. Крижановський

Позашкільна сільсько-господарська освіта і місцеві музеї / Бор. Дорошкевич

Організація українського вчителства в Австрії / Ів. Юцишин

Біжуче життя і школа

З щоденника вчителя / В. Дурдуковський

Огляд життя середньої школи / Ол. Дорошкевич

Нарада в справі організації народньої освіти на Україні 15—20 грудня 1917 р.

Нарада в справі позашкільної освіти 12—15 грудня

Хроніка: Циркуляр до директорів середніх шкіл всіх відомств та інспекторів вищих початкових, торгових та інших шкіл України. Проект автономії середніх шкіл. Проект розмежування шкіл між національностями. Законопроект про встановлення окремої штатної посади вчителя української мови та літератури по середніх і вищих початкових школах всіх відомств, а також учительських і духовних семінаріях та інститутах. Постанови Генеральної Шкільної Ради з приводу анкети Секретаря Великоруських Справ (ВУШ, № 3—4). Закон про скасування Шкільної Округи, ухвалений Центральною Радою 28 грудня 1917 року. До спокою і праці! До збудування Всеукраїнської Учительської Хати. Постанова Української Учительської спілки на Поділлі. Про з'їзд Ради Всеукраїнської учительської спілки.

Конкурс. Видавниче т-во «Криниця» оповістило конкурс на такі підручники.

Критика:

Абламська К. До питання початкової методики (Русова С. Нова школа. Чепіга Я. Методичні замітки до навчання по звуковому методу).

Левитський Ол. Зернятко. Перша після букваря українська читанка. Зложена за Б. Грінченком, Хуторним, Черкасенком, Білоусенком. Зібрав Г. Баско. Прилука.

Юцишин І. Рідна школа. Читанка перша. Склав Спиридон Черкасенко. Київ: Українська школа. Під орудою С. Русової, Юр. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. Накладом Т-ва «Час» у Києві, 1917. 92 с. Ціна 1 карб. 30 коп.

Богданович С. Історія біблійна Старого Завіту. Для шкіл народних. Уложив професор Євгеній Семака. Вінниця: Видання Т-ва «Просвіта», 1917. 103 с. Ціна 1 карб. 50 коп.

Дорошкевич Ол. Ефремов С. Історія українського письменства. Видання третє. З одмінами і додатками. Київ: Вік, 1917. II+459+XVI. Ціна 5 карб.

Романовський В. Нечипоренко П. Про стародавню Русь. I. Короткий начерк соціально економічного і державно-політичного життя Київської Русі-України в період з VIII по XII століття. II. Історичне життя Білої Русі в період з VIII по XIII століття. Феодосія, 1917. Ціна 1 карб. 50 коп.

Титаренко С. Черкасенко С. Як вродилася пісня. 11 с. Ц. 25 коп.; Черкасенко С. Убогий Жид. Казка. 8 с. Ціна 20 коп. Грінченко Б. Без хліба. 24 с. Ц. 40 коп. Грінченко Б. Хата. 32 с. Ц. 45 коп. Грінченко Б. Павло Хлібороб. 23 с. 40 коп. Черкаси: Сіяч, 1917.

Зерова Є. Гладкий М. Український язук. Житомир, 1917. Ц. 30 коп.

Бібліографія

(Українські підручники для галицьких шкіл). Нові книги

130. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918 (рік перший). — № 7 (березень). — С. 97—200.

<https://goo.gl/eV4QVl>

44 МВ

2470/272Ж

Федеративна ідея в творах Шевченка / С. Русова

Народність в творах Шевченка / Ф. Сушицький

Шевченко і малі діти / С. Р. [С. Русова]

До історії Шевченкового Букваря / Пав. Зайцев

Біографія Шевченка в школі / Ст. Гаєвський

Твори Т. Г. Шевченка як матеріял при навчанні історії України / Н. Мірза-Авекьянц

Шевченко на лекціях літератури / Ол. Дорошкевич

Матеріяли для шкільних ранків і вечірок в пам'ять Тараса Шевченка / В. Дурдуковський

Виховання емоціонально-образного мислення і твори Т. Шевченка / Л. Білецький

Шевченко в галицьких школах / І. Ющишин

З життя Вчительських спілок: З'їзд Ради Всеукраїнської Вчительської Спілки. З'їзд Губерніяльної Київської Спілки. Діяльність Спілки Учителів-українців м. Києва 3—8 жовтня 1917 р. по 1-е січня 1918 р. (Перший рік існування). Українська спілка в Одесі.

Хроніка: Роковина Т. Шевченка в першій українській ім. Т. Шевченка гімназії / Ш-ра. Колядки і вертеп в українській гімназії / П. К—й. Новий міністр освіти. Законопроект Міністерства Освіти, ухвалений Шкільною Радою. Анкета Міністерства Освіти з приводу розмежування шкіл. Закон, ухвалений Укр. Центральною Радою. Реформа б. гімназій військового відомства. Призначення

Губерніяльних Комісарів по Народній Освіті. Від Київського Губерніяльного Комісара по Народній Освіті. Циркуляр Київського губ. Комісара про передачу справ б. інспекторів. Кінець шкільного року. Допомога школам. Гроші на підручники. Проект єдиної школи. Проект про нові функції педагогічних рад. Увільнення директорів. Реформа вчительських семінарій та інститутів. Духовні середні школи. Вироблення шкільної сіті. Нові штати середніх шкіл. Учет учительських сил. До українізації середньої школи. Курси. Педагоги з большевиків.

Критика:

Гай С. Зайцев П. Оксана. Перше кохання Шевченка. Київ: Друкарь, 1918. 31 с. Ціна 50 коп.

Богданович С. Молитовник мовою українською й церковно-слов'янською. Переклав і пояснення зложив Архієпископ Олексій, доктор церковної історії. Київ: Видавництво книгарні Є. Череповського, 1917. 46 с. Ціна 60 коп.

Дога В. Попович О. Граматика для народніх шкіл. Частина I. Київ: Вернигора, 1918. 32 с. Шкільна секція, ч. 7. Ціна 50 коп.

Курило О. Огієнко І. Українська граматика. Частина перша. Основи вкраїнського правопису. Підручник для першого року навчання в народніх школах та для підготовчого класу шкіл середніх. Київ: Видавництво книгарні Е. Череповського, 1918. 48 с. Ціна 70 коп.

Огієнко І. Українська граматика. Частина друга. Основи вкраїнського правопису. Підручник для другого й третього року навчання в народніх школах та для підготовчого й першого класу шкіл середніх. Київ: Видавництво книгарні Е. Череповського, 1918. 128 с. Ціна 1 р. 80 коп.

Від редакції

131. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918 (рік перший). — № 10 (червень). — С. 305—372.

<https://goo.gl/IUL4r9>

33 МВ

23369/876Ж

До наших читачів

Де-що з філософії виховання / С. Русова

Про навчання рідної мови в українській початковій школі / О. Левитський

Сонце, життя і школа / О. Биба

Огляд української дитячої літератури / В. Родников. Переклад з російської мови Е. Зерової

Навчання історії у початковій школі / П. Клименко

Про курси українознавства (коротка замітка) / О. Баржицький

Найголовніші правила українського правопису (Ухвалені Правописною Комісією при Міністерстві Освіти 24 травня 1918 року в м. Києві)

З життя вчительських спілок: Делегатський з'їзд В. У. С. Нарада Учительських Спілок 15—16 липня 1918 р. Організація вчителства. Лиман для вчителів. Листи Ц. Б. до Міністерства Освіти. Видавництво Всеукраїнської Вчительської Спілки. Протест проти повернення церк. параф. шкіл. Учителька О. М. Самійленко (некролог) / А. Б. Новий професійний журнал. З'їзди російських учительських та батьківських організацій.

Хроника: Постанова Загальних Зборів Українського Учительського Т-ва в Катеринославі 3.IV.1918 року про план дерусифікації середньої школи на Україні (По докладу І. М. Труби). Допомога українським гімназіям. Будівництво. Нові державні гімназії. Приватні українські гімназії. Стипендії та бурси. Умови вступу в середні школи. Дерусифікація середніх шкіл на Україні. Єдина школа. Українознавство в школах з неукраїнською мовою навчання. Батьки та діти. Нові російські гімназії на Україні. Старими шляхами. Комісія по організації шкільного управління. З'їзд комисарів по освіті. Нові Державні Університети на Україні. Штати вищих початкових шкіл, які ухвалено Радою Міністрів. Нові штати в нижчих початкових школах. В Департаменті нижчої школи. Підготовка до з'їзд по позашкільній освіті.

Критика:

Ш-кий М. Земне життя Господа Ісуса Христа, за Євангелієм уложив О. Білоусенко.

Курило О. Мурський В. Коротка граматика української мови для шкіл та самонавчання. Етимологія. Синтаксис. Одеса: Накладом Е. Фесенка, 1918. 93 с. Ціна 2 карб. 50 коп.

Шахрай П. Вікул М. Російсько-Український словник термінів фізики і хімії. Гадяч на Полтавщині. Ціна 65 коп.

Розгляд підручників у Міністерстві Освіти

Нові книги

Оглав за весь 1917—18 шк. рік

132. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[овариства] «Петро Барський у Києві», 1918—19 шк. рік (рік другий). — № 1 (серпень). — С. 1—72. Ціна 3 карб. 75 коп. — Печатка: Бібліотека Кам'янець-Подільського Державного університету.

<https://goo.gl/sJXuzi>

35 MB

2473/275Ж

Іван Стешенко / Л. Білецький

Лірика як засіб виховання (Психолого-педагогічний етюд / В. Островський

Ручна праця в школі / М. Котляренко

Природознавство й математика в школі / М. Крупський

З шкільного життя / П. Герета

Наша школа / М. Гончар

Чи не суперечить навчання у школі Закону Божого принципам чистої педагогіки (Лист до редакції) / Мр. Г.

Всеукраїнський делегатський съезд батьківських організацій середньої школи, 5—8 юня в Києве (Особисті враження) / В. Щепотьев

Становище середньої школи на Вкраїні / П. Орлик

В справі шкільної реформи на Вкраїні (До Міністерства Народньої Освіти од Українського Учительського т-ва в Катеринославі) / З дорученням Ради Товариства Голова ради т-ва *Євген Вировий*. Писарь *Яків Якуша*.

З життя вчительських спілок: [Центральне Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки... скликає на 24—27 серпня нов. ст. 1918 року річний Делегатський З'їзд...]. Програм З'їзду Делегатів Всеукраїнської Учительської Спілки 24—27 серпня нов. ст. 1918 року. До місцевих спілок. Листування Центрального Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки з місцевими Спілками.

Хроніка: До вбивства І. М. Степенка. Асигнування. Закон ухвалений радою міністрів про об'єднання до одного типу ріжнородних низчих початкових шкіл, про зміну штатів, та побільшення державної допомоги школі. До губернських і повітових народніх (земських) і міських управ, до губернських і повітових комісарів справ освітніх та до педагогічних рад вищих початкових шкіл. До Губернських і Повітових Народніх (Земських) і мійських Управ та до Губернських і Повітових Комісарів Справ Освітніх. В справі приймання до учительських інститутів. Нові програми для вкраїнських гімназій. Розміщення українських гімназій. Передчасне повідомлення. Справа з призначенням на посаду. В Комісії по організації шкільного управління. Скасування комісарів Освіти. Старі приятелі. Вороги і приятелі української школи. Не дають грошей. Єврейська гімназія з українською викладовою мовою. В Департаменті нижчої школи. В Департаменті Професійної Освіти. Освітні справи на Всеукраїнському З'їзді народніх Рад. Нові штати гімназій та реальних шкіл на Україні. Відділ учительських шкіл при М. О. Видавничий відділ. Конкурс на підручники.

Критика:

Баржицький О. М., Волковський Хв. Йо., Рибчинський В. Йо. (члени Комісії). Базилевич. Рідна мова. Укр. букв.

Залозний П. Граматика. Част. І. Вид. 3.

Грушевський М. Коротка історія: Для першого початку. Вид. друге.

Гаєвський С. Лубенець Т. Читанка. Друга книжка до читання, з малюнками. Київ: Вид. Череповського, 1918. 184 с. Ціна 4 карб.

Гудзій М. Хрестоматія по українській літературі для народніх учителів, шкіл учительських та середніх і для самоосвіти. Зложили: проф. М. Сумцов і М. Плевако при участі проф. Д. Багалія. Проф. Сумцов. Ч. 1-а. Народня словесність і стара література (XI по XVIII століття). Харків, 1918. 152 с. Ціна 3 карб. 25 коп.

Ф. П. Кіт та Лисиця. Гуцульська казка. З малюнками Матвіїва. 16 с. Ціна 40 коп.

Білоусенко О. Колобок. Співана казочка на 3 дії з малюнками. Видання 2. 32 с. Ціна 40 коп.

Півник та курочка. Казочка з малюнками Матвіїва. Видання т-ва «Криниця». 8 с. Ціна 15 к.

Письменний Ф. Осетинські казки. Записав С. Васильченко. Княженко. 32 с. Ціна 50 коп.

Чорний Орел. 30 с. Ціна 50 коп.

Чарівна коза. Мені мое. 30 с. Ціна 40 коп.

Левень. 32 с. Ціна 30 коп.

Васильченко С. Циганка. Видання т-ва «Криниця. 48 с. Ціна 55 коп.

Р—в. В. Казки. Перекл. С. Вольська. Київ: Волошки, 1918. Червона курочка. Черепаха, яка любить говорити. Котеня, що забуло, як треба говорити. Як королік одурив слона и кита.

К—й П. Квітка Кл. Народні мелодії з голосу Лесі Українки. Ч. I. Київ, 1917. 128 с. Ціна 2 карб. 50 коп.

Письменний Ф. Коцюбинський М. Харитя. Маленький грішник. Ялинка. 32 с. Ціна 30 коп.

Коцюбинський М. П'ятизлотник. 16 с. Ціна 20 коп.

Мамин-Сібіряк. Казка про ворону та маленького канарика. 16 с. Ціна 20 коп.

Мамин-Сібіряк. Упертий цап. 24 с. Ціна 60 коп.

Мамин-Сібіряк. Лісова казка. 16 с. Ціна 20 коп.

Гаршин В. Жаба-мандрівниця. Вид. т-ва «Криниця». 8 с. Ціна 15 коп.

Прспект українських підручників (зазначено й ті, що мають бути надруковані до наступного 1918/1919 шкільного року):

Граматки (букварі). Читанки. Читанки для середніх і вищ. поч. шкіль. Читанки для дорослих. Граматики і підручники для письменних праць. Мова й історія письменства. Арифметика. Теорія. Алгебра. Геометрія. Фізика. Хімія. Природознавство. Історія. Географія. Німецька мова. Латинська мова. Французька мова. Закон Божий. Словники.

Нові книги

133. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918—19 шк. рік (рік другий). — № 2 (вересень). — С. 73—136. — Ціна 3 карб. 50 коп.

<https://goo.gl/QieMhZ>

44 МВ

23372/879Ж

Для себе й через себе / Іван Невеселий

Про навчання рідної мови в українській початковій школі. Розмова друга (Про методи читання художніх творів) / О. Левитський

Дитячі іграшки, їх психологічне і педагогічне значіння / П. Клепатський

Шкільні сніданки і питання санітарного добробуту учнів на Вкраїні / Д-р В. Підгаецький

Ручна праця в школі / М. Котляренко

Сільське хазяйство і початкова школа / П. Тушкан

До питання про організацію шкільного оточення (Справоздання про діяльність комісії по організації оточення учнів при Київській Шкільній Окрузі) / Г. Александровський

З життя вчительських спілок: До учительства / За Голову його Товариш *Л. Білецький*; Секретарь А. Бакалінський. При Центральному Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки. Лебединська Повітова Вчительська Спілка. «Особое мнение». Мелітопольська повітова учит. Спілка / Т. В. О. Голови *М. Гальчанський*; Член *П. Федоренко*; Писарь *М. Кириленко*. Олександрівська Мійська Учительська Спілка на Катеринославщині / *А. Павлюк*. Листування Центрального Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки з місцевими спілками. До Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки поступило по 1 вересня... / Скарбник *О. Омшанський*.

Хроніка: Смерть Б. К. Дорошкевича. Ст. Ст. Караскевич-Ющенкова [Некролог] / *С. Смолінський*. З'їзд «Просвіт». З'їзд юнацьких спілок. В Департаменті До і Позашкільної освіти. Департамент Позашкільної Освіти М. Н. О. і М. В Театральному Відділі. Закон про зміну статті 3-ої розділу 1-го закону 14 червня 1917 року про прийом в учительські інститути на 1918—1919 рік. Хлоп'ячі гімназії (Тимчасовий розклад лекцій на 1918/19 шкільний рік). Розклад лекцій-годин в вищій початковій школі на 1918/19 шкільний рік. Департаментом нижчої освіти розсилається затверджений міністром освіти 5 вересня ц. р.: 1. Шкільний план предметів нижчої початкової школи на 1918/19 шкільний рік. 2. Таблицю годин в нижчій початковій школі на 1918/19 шкільний рік. Про плани навчання в учительських семінаріях.

Критика:

Марковський М. Лепкий Б. Чим жива Українська література? Друге справлене видання. Вецляр, 1918. 23 с.

Гаєвський С. Білоусенко О. Перед світом. Поет-демократ К. Пузина. Київ: Криниця, 1918. 32 с. Ціна 40 коп.

Пелех П. Терпило П. і П. Українська грамати́ка. Підручник для середніх та вищих початкових шкіл. Етимологія. Київ, 1918. 67 с. Ціна 2 карб.

Гай С. Вінок: Перша читанка для дітей молодшого віку. Уложив О. Білоусенко. Видання третє з малюнками. 1918. 192 с. Ціна 9 гривен 20 шагів.

Русова С. Данилевский, Богомоллов. Народные Дома, как культурно-просветительные центры. 3-е издание. Харьков: Союз, 1918. Цена 6 руб. 50 коп.

Ющипин І. Світова мандрівка краплини води. Написав Юр. Сірий. Видання друге. Київ: Українська школа. Під орудою С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка, 1917. № 7. Ціна 30 коп.

Вировий Є. Школяр-Календарь для учнів на 1918—1919 академічн. рік. Рік видання перший. Київ: Відродження, року божого 1918. 64 с. № 10. Ціна 2 карб.

Бюлетні Видавничого Відділу Міністерства Освіти й Мистецтва:
Умови з видавництвами.

Нові книги, надіслані до редакції.

134. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. За головного редактора Я. Чепіга. — [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918—19 шк. рік (рік другий). — № 3 (жовтень). — С. 137—200. — Ціна 3 карб. 75 коп.

<https://goo.gl/uObnMr> 91 MB

23373/880Ж

Завдання моменту / Я. Чепіга

Національне виховання / В. Островський

Ручна праця в школі / М. Котляренко

Дитячі цяцьки й ляльки / І. Петрик

З методики історії / Н. Мірза-Авакянц

Про вчительські курси (З приводу статті п. Баржицького) / О. Крижанівський

З життя вчительських спілок: Центральне Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки / А. Б. Центральне Бюро В. У. С. подало до ради Професорів Українського Державного Університету таку докладну записку / Голова С. Русова, Секретарь А. Баккалінський. Ц. Б. [винесло рішучий протест про думки видати закон про дві державні мови на Вкраїні]. Центральне Бюро Всеукр. Учит. Спілки. [надіслало таку телеграму на свято відкриття Київського Державного Університету і Полтавського Народнього]. Лікарська комісія. 2-й З'їзд делегатів Волосних Учительських Спілок Олександрівського Повіту на Катеринославщині 5—6 вересня б. р. До всеукраїнської учительської спілки. Одеська повітова вчительська спілка. Олександрівська повітова земська управа на Катеринославщині. Мелітопольська спілка. Допомога учительським спілками від міністерства освіти. Учительська спілка на Холмщині, Підляшшу, Полісся та Західній Волині. Гість із Петрограду / А. Б. Листування Ц. Б. В. У. С.

Шкільна хроника: Законопроект про скасування органів управління бувшими церковно-парафіяльними школами і про остатню ліквідацію справи передачі мійських і народнім управам церковно-парафіяльних шкіл, внесений М. О. в Раду Міністрів. Законопроект, внесений М. О. в Раду Міністрів [про асигнування...]. Законопроект про призначення учителям початкових шкіл Холмщини додаткового тимчасового утримання, внесений М. О. в Раду Міністрів. Ухвалена Радою Міністрів і затверджена п. Гетьманом постанова про зміну штатів Вищих Початкових шкіл, про асигнування... на утримання існуючих та на відкриття нових Вищих початкових шкіл. Відкриття українського державного

університету у Києві. Відкриття Кам'янецького Державного Університету. Привітання п. ректору кам'янець-под. університету / О. Дорошкевич. Відкриття іст.-філ. факультету [у Полтаві]. Педагогічний жіночий інститут. Нові шкільні школи. Насильство над українськими гімназіями. Гірше за руських. Навчання кооперації в школах. «Відродження України». 600,000 карб. залеглого. Русифікація церкви. Заборона українізації школи. Нові гімназії. «Родной язык».

Критика:

Ганцов Вс. Свенціцький Іл. Основні науки про мову українську. Київ: Видання т-ва «Час», 1917. 70 с. Ціна 1 карб. 60 коп.

Гаєвський С. П. О. Куліш, його життя й літературно-громадська діяльність. Написав Д. Дорошенко. Київ: Вид. Т-ва «Просвіта», 1918. 70 с. Ціна 2 гривни 50 шагів.

Марковський М. Застирец Йосиф. Підручна історія руської літератури від найдавніших до найновіших часів. Львів: Накладом автора, 1902. 79 с. Ціна 1 корона.

Гай С. Дорошкевич Ол., Білецький Л. Хрестоматія по історії української літератури. Стародавній період (XI—XIII ст.). Том I, Кн. 1. Вид-во «Криниця», 1918. 178 с. Ціна 6 карб.

Курило О. Російсько-Український Словничок Медичної Терминології, випущений часописом «Українські Медичні Вісти».

Бюлетні Видавничого Відділу Міністерства Освіти й Мистецтва: Книжкова комора Міністерства. Видання покажчика українських книжок для шкільних бібліотек. Шкільні підручники видання Міністерства, які вже надруковані.

Нові книги, надіслані до редакції.

Од редакції

Од Національного Союзу / Голова В. Винниченко; Секретарь П. Дідушок.

135. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[овариства] «Петро Барський у Києві», 1918—19 шк. рік (рік другий). — № 4 (листопад). — С. 201—264. — Ціна 3 карб. 75 коп.

<https://goo.gl/h59tw3>

61 МВ

35082/2950Ж

Реформа школи чи шкільна реформація / О. Музиченко, Генеральний Інструктор Народнього Міністерства Освіти

Ручна праця в школі / М. Котляренко

Єдиний шлях / К. Безкодарний

Лист до редакції / П. Пелех

До питання про гігієнічні умови праці учителя / В. Підгаєцький

Микола Лисенко / С. Русова

Кілька слів з приводу «Найголовніших правил українського правопису, ухвалених Правописною Комісією при Міністерстві Освіти 24 травня 1918 р. в м. Києві / О. Крижанівський

З життя вчительських спілок: Делегатський з'їзд. Од Ц. Б. До Учительських Спілок / С. Жулінський. До відома учителів-членів Спілок. Прохання про звільнення від мобілізації. Про Юнацькі спілки. Привітання д. Кащенко / [С.] Русова. Лубенська Спілка. Матеріальна скрута в Одесі. Дарунок на колонію для хворих учителів. Рада Новомосковської Учительської Спілки. Протест проти російської державної мови. Нові Спілки. Лубенська Повітова Спілка / Л. Марков. Васильківська Спілка. З Пирятинської Повітової Спілки. З Могилів-Подільської спілки. Холмська Вчительська Спілка. З'їзд членів учительської Спілки на Холмщині, Підляшшу, Поліссю та Західній Волині. Листування Ц. Б. В. У. С.

Шкільна хроніка: Міністр В. П. Науменко. Циркулярно. Центральне Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки [висловлює свій протест проти закликів до молоді — учнів VI і VII класи середніх шкіл до участі в братоубійчій війні.] / Голова А. Болозович; Секретар А. Баккалінський. До Повітових Народніх Земських і Міських Управ. Департамент середньої школи. Інформаційне Бюро Позашкільної Освіти. Всеукраїнський з'їзд «Просвіт». Пан-отець русифікатор. Нова гімназія. «Просвіти» на Катеринославщині. З'їзд «Просвіт» Слобожанщини в Харкові. Вчительський з'їзд. Статистика по народній освіті. На позашкільну освіту. На освіту. Народній університет. Українознавство. Чого навчають поляки у своїх школах на Україні. Вчительська семінарія. Селянський народній університет. Смерть учителя. Селяне — університету. Ніжинське самоврядування. Дарунки Кам'янецькому університетові. Не одержують жалування. На освіту. Просять українські школи. Нема вчителя. На Лубенщині. Постанова вчительського з'їзду. Гімназія ім. Чубинського. Не за своє діло. Професійна освіта. Т-во «Селянська Самоосвіта». Кооперація й «Просвіта». Єврейські катедри. Святкування ювілею А. Кащенка. До історії школи на Україні / Ю. М.

Критика:

Я. З. [Ченіга Я.] Воронець А. Український букварь «Ярина» Видання Подільської Губерніяльн. Управи по дорученню М. Н. Освіти. Ціна 2 карб.

Титаренко С. Рудинський М. Ясні зорі. Читанка для другого і третього років шкіл початкових. Ч. II Зіма. Ч. III Весна. Ч. IV Літо. Полтава: Видання Пед. Бюро Полт. Губ. Нар. Управи, 1918. Кожна книжка по 64 с. Ціна 2 карб.

Гаєвський С. Наше слово: Українська читанка. Зложив В. Дога. Частина II. Для 3 і 4 класів середньої та вищої початкової школи. Вид. Т-во «Час», 1918. 408 с. Ціна 10 карбованців.

Гаєвський С. Вінок. Читанка третя. Уложив О. Білоусенко. Київ: Криниця, 1918. 288 с. Ціна 15 гривень 50 шагів.

Пелех П. Гладкий М. Практический курс украинского языка для учительских семинарий, учительских курсов и старших классов средних учебных заведений. Житомир, 1918. VIII+152 с. Цена 5 руб.

Дорошкевич О. Кисіль О. Український вертеп. Текст, малюнки, ноти і вступна стаття. Петроград, 1916. Київ, 1918. 68 с.+4 малюнки. Ціна 2 карб.

Родніков В. Видання за-для маленьких дітей Педагогічного Бюро Полтавського Губерніяльного Земства:

Омелькова сім'я. Казочка для малих дітей в малюнках Є. Балуги. Полт., 1918.

Дід та баба та курочка ряба. Казочка в малюнках Є. Балуги. Полт., 1918.

Переполюх. Казка Митруся, малюнки Чумака. Полт., 1918.

Братік та сестричка. Казку переказала С. Русова. Полт., 1918.

Родніков В. Чешські оповідання для дітей. Переклад з чешської мови О. і М. Кривинюків. Катеринослав: Слово, 1918. 29 с. Ціна 50 коп.

Родніков В. Томпсон-Сетон Е. Наші приятелі. Оповідання про собак. Перекл. М. Бейер. Малюнки Евг. Балуги. Полтава: Вид. Пед. Бюро Полтавск. Губ. Земств., 1918. 48 с. Ціна 1 карб. 25 коп.

Родніков В. Грінченко Б. Хата. Оповідання. Черкаси: Сіяч, 1917. 32 с. Ціна 45 коп.

Русова С. Шарлеман Е. Охороняйте рідну природу! Під ред. проф. Талієва. Харьков: Союз. Ціна 1 руб.

Дорошкевич О. Григорій Квітка-Основяненко. Твори. З портретом автора, під редакцією, з примітками, біографічним та історико-літературним начерком В. Бойка. Т. Т. Видавниче т-во «Криниця. 161+3 с. Ціна 5 карб.

Нові книги, надіслані до редакції.

Од редакції

Од контори

136. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друкарня Акціонерного Товариства «Петро Барський у Києві», 1918—19 шк. рік (рік другий). — № 5 (грудень). — С. 265—332.

<https://goo.gl/f4hzzh>

48 МВ

2477/278Ж

Перемога Директорії і реформа школи

Меморандум Всеукраїнської Учительської Спілки до Директорії Української Народньої Республіки.

Ручна праця в школі / М. Котляренко

Виховання громадських діячів в школі [Зразковий Статут «Шкільної просвіти». Зразковий Статут «Шкільного Кооперативу»] / І. Добровольський

Тимчасові програми для нижчих початкових шкіл на 1918—19 шкільний рік (Критичний нарис) / Я. Чепіга

Питання Шкільної Гігієни на 2-му Всеукраїнському З'їзді Лікарів 11—15-го жовтня 1918 р. / В. Підгаєцький

З життя вчительських спілок:

Центральне Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки / А. Б. Бюро праці При В. У. С. та У. У. С. м. Київ. Центральне Бюро В. У. С. і Директорія. Ц. Б. і Уцентропроф. Заклик Ц. Б. До Учительських Спілок. Одеська вчительська спілка / П. Клепатський. Пирятинська У. С. Олександрійська повітова учительська спілка. Українська Педагогічна Спілка у Миколаєві. Кобеляцька повітова У. С. Зіньківська У. С. Новоград-волинська У. С. Володимирська на Волині повітова учительська Спілка. Кобизька волосна учительська Спілка. Правління Таращанської повітової учительської спілки. Липовецька повітова учительська спілка. Барська українська учительська спілка. «Всероссийский Учительский Союз» та його діяльність / С. Дорош. Листування Ц. Б. В. У. С.

Шкільна хроніка: Жертви анархії: Олександра Ефименко. Микола Сумцов [Некрологи] / Ол. Дорошкевич. Новий Міністр Освіти. Побільшення норм уплати вчительської праці. Шкільне управління. Справа з «фаховцями». Краще пізно, ніж ніколи. На будівлю Винницьким гімназіям. Російські університети на Вкраїні. Справа з Академією Наук. Бюджет Мін. Осв. на 1918 рік. Новий педагогічний орган. Академічний відділ Київського Українського Університету [М. Кравчук].

Критика:

Я. З. [Чепіга Я.] Сонечко. Граматка для науки читання й письма. Зложив С. Титаренко. Київ: Криниця. 48 с. Ціна 1 карб. 50 коп.

Тит-ко С. [Титаренко С.] Чепіга Я. Письмо в школі. Методичний підручник для вчителя. Київ: Дзвін, 1918. 40 с. Ціна 3 грив. 60 шаг.

Пелех П. Левицький М. Українська граматика для самонавчання. Ч. 2. Ромни: Молодик. Друкарня Міністерства Шляхів, 1918. 159 с. Ціна 1 карб. 75 коп.

Курило О. Науменко В. П. Руководство для изучения украинского языка в русских школах. Выпуск 1-ый. 1. Учение о звуках. 2. Словообразование. Киев: Вид. Т-ва «Стара Громада». 65 с. Ціна 2 карб.

Холодний Гр. Шіндлер Ф. Фізика для вищих початкових шкіл. З німецької мови переклав Андрій Сабат. Опрацював і зредагував Т. Губенко. Київ; Відень: Видання товариства «Вернигора, 1918. 93 с. Коштує 6 гривень.

Родніков В. Мамин-Сибіряк Д. Пригода статечної миші. Катеринослав: Українське видавництво. 16 с. Ціна 30 коп.

Родніков В. Чехов А. Білолобий. Оповідання. Переклав Ю. Русов. Українська школа, 1918. 11 с. Ціна 25 коп.

Родніков В. Бордуляк Т. «Дай, Боже, здоровля корові». Оповідання. Київ: Українська школа. 11 с. Ціна 25 коп.

Гай С. Тальбот. Старшини у Вільбайській школі. Переклала М. Загірня. Бібліот. «Молодість», кн. XVIII. 1918. 216 с. Ціна 7 карб. 50 коп.

Нові книги, надіслані до редакції.

Од контори

Од редакції

137. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілка». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друкарня Акц[іонерного] Т[оварист]ва «Петро Барський у Києві», 1918—19 шк. рік (рік другий). — № 6—7 (січень — лютий). — С. 1—80; 1—32. — Ціна 8 карб. — Штамп: Фундамен. (чорнилом) бібліотека Коростишев. Учит. Семин.; Отд.; Систем. Кат.; Хронокод.

<https://goo.gl/GhujNU>

52 МВ

2478/280Ж

Реформа школи чи шкільна реформація / О. Музиченко

Ручна праця в школі / М. Котляренко

Іван Франко педагогом / Прив.-доц. П. Клепатський

З лекцій по педагогічній психології / Проф. В. Зіньковський. Авторизований переклад з російської мови Є. Зерової

Школа в Західній Європі й Америці / Передмова О. Музиченка. Трудова школа та її розвиток в найближчому часі / Вільгельм Ратей. Переклала з німецької мови М. Ішуніна

Ідея та практика вчительських українських курсів / Проф. П. Клименко

Наша «не-своя» школа (З документів Київської Імператорської Александровської гімназії) / М. Сімашкевич

Школа й освіта на Україні (Другий делегатський з'їзд Всеукраїнської Учительської Спілки. З'їзд по позашкільній освіті і дошкільному вихованню Про інститут досліджування дитини. Останні розпорядження радянської влади / Я. Чепіга

З життя вчительських спілок: Центральне Бюро В. У. С. Ц. Б. і Уцентропроф. Про «інтернаціоналізм» «Професійного Учительського Союзу на Україні». Союз учителів-інтернаціоналістів. В учительських союзах. Постанова Гайсинської повітової Шкільної Ради. Становище вчителів Холмщини, Підляшша й Полісся. Інструкція Центрального Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки до всіх місцевих учительських організацій.

Шкільна хроніка: Радянський комісар по Народній Освіті. Представники Центр. Бюро Всеукр. Учит. Спілки у Народнього Комісара В. Затонського. Святкування пам'яті Шевченка. Організація шкільного управління в Радянській Республіці. Останні розпорядження радянської влади. Виключення Закону Божого. Нарада Діячів по Позашкільній Освіті й Дошкільному Вихованню.

Критика:

Шаля І. Яковлев Н. Н. Краткий курс украинского языка. Пособие для учащихся средних учебных заведений и для самообразования. Фонетика. Этимология. Синтаксический обзор. Фразеология. Грамматическая терминология. Орфографический словарь. Киев, 1918. 93 с. Ціна 4 руб. 50 коп.

Чепіга Я. Рідні колоски. Читанка для молодших класів гімназії. Частина II. Зложила О. Стешенко. З рисунками і малюнками художників М. Бурачека,

М. Жука, В. Старицької, П. Холодного та Т. Шевченка. Вид. Т-ва «Шкільна освіта». 286 с. Ціна 17 грив. 50 шаг (8 карб. 75 коп.)

Горецький П. І. Український декламатор. Уложив П. А. Ковальчук. Київ, 1918. 250 с. Ціна 10 карб.

П. Скалки життя. Український декламатор. Упорядкував С. Паночіні. Київ, 1918. 158 с. Ціна 5 карб. 50 коп.

ІІІ. Барвисті квітки. Декламатор (Хрестоматія). Кн. І. Уложив С. Гаєвський. Київ, 1919. 158 с. Ціна 11 грив.

Родніков В. Андерсен Г. Х. Казки. Перекладала М. Загірня. Книга друга. Київ: Поступ, 1919. 192 с. Ціна 8 грив.

Дорошкевич Ол. Стороженко О. Твори. Кн. І (оповідання) і ІІ (історичні оповідання). Київ: Накладом видавництва «Серп і Молот», 1918. Т. І. 151+1 с. Ціна 4 карб. Т. ІІ. — 159+1 с. Ціна 4 карб.

Стороженко О. Марко Проклятий. Історична повість. Видання т-ва «Криниця». 110 с. Ціна 3 карб.

Коцюбинський М. Твори. Т. І—V. Київ: Видання т-ва «Криниця, 1918. Т. І — 189 с. Ціна 2 карб. Т. ІІ — 165 с. Ціна 2 карб. 50 коп. Т. ІІІ — 185 с. Ціна 3 карб. Т. ІV — 167 с. Ціна 3 карб. Т. V — 160 с. Ціна 7 карб. 50 коп.

Дорош С. Гнатюк В. 1. Народні байки. З образками Микити Вихора. Львів: Накладом Укр. Видавничої Спільки. VIII+280 с. Ціна 4 корони.

2. Народні казки (із збірника Рудченка). Катеринослав: Українське видавництво, № 30, 1917. 120 с. Ціна 1 карб. 50 коп.

Русова С. Романович-Ткаченко Н. Життя Людське. Оповід. Вид. «Сіяч», 1918. Ціна 4 карб. 45 коп.

Нові книги, надіслані до редакції

Лист до редакції [Про неправдивість смерті проф. Миколи Сумцова]

ІІ З'їзд Делегатів Всеукр. Учит. Спільки 15—18 січня 1919 року (початок) / Друкується на підставі постанови Центрального Бюро Всеукраїнської Учительської Спільки. Зладив до друку Ол. Дорошкевич

138. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілька». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друкарня Акціонерного Товариства «Петро Барський у Києві», 1918—19 шк. рік (рік другий). — № 8—9 (березень — квітень). — С. 81—188; 33—48.

<https://goo.gl/sojuOv>

51 МВ

2479/281Ж

До трудової вільної школи / Я. Чепіга

Питання про єдину школу на Україні / О. Музиченко

Ідея єдиної школи в своїм першому джерелі / Прив.-доц. В. Родніков

На порозі нової школи (Кілька побіжних заміток до реформи школи на Україні) / Гр. Іваниця

Совітська школа (Єдина трудова школа-комуна) / Ол. Гройнім

Школа в Західній Європі й Америці / Під редакцією О. Музиченка.

I. Тижневий з'їзд англійських учителів.

II. Чи пережила себе читанка.

Шкільні колонії у літку / Д-р В. Підгаєцький

Поштова дитяча шкільна скринька (Із власних спогадів) / І. Невеселий.

З життя вчительських спілок:

Учитель і школа (Революція чи еволюція в школі? Шкільна революція і настрої українського вчителства. Чергові завдання вчительських організацій: улаштування курсів і лекцій, перегляд і пристосування шкільної книги до нових умов) / Ол. Дорошкевич. Наряд представників спілок. Всеукраїнська Учительська Спілка і радянська влада. В. У. С. та інші вчительські спілки. Новий елемент у статусі В. У. С. Фінансово-економічна комісія при Ц. Б. Інтернат для приїзжих учителів. Правник при Ц. Б. Про діяльність культурно-просвітньої комісії при Ц. Б. В. У. С. Лікарська Комісія при Ц. Б. В. У. С. Музично-вокальна секція. Вишукуйте талановитих дітей! Од Ц. Б. В. У. С. Про мобілізацію вчителів. З життя Городянської Спілки. З Кобеляцької Повітової Спілки. Приєднання Пирятинської Повітової Спілки до В. У. С. З'їзд учителів Київського повіту. Резолюції з'їзду учителів-комуністів та співчуваючих їм Київщини, який відбувся в м. Києві 26—27 квітня 1919 року. Скасування Всеросійського Учительського Союзу. До святкування 1-го травня. 3-й Делегатський З'їзд В. У. С.

Шкільна хроніка:

Школа і освіта на Україні / Я. Чешіга

Постановка справи підготування учителів за часи революції в Росії і на Україні / С. Постернак

До історії єдиної школи на Україні / О. М. [О. Музиченко]

З'їзд діячів середньої укр. школи / В. Камінський

Основи будівництва вільної єдиної трудової соціалістичної школи на Україні

Комісія по перегляду і здійсненню єдиної трудової школи при Шкільному Відділі Народнього Комісаріату Освіти.

Дрібні звістки:

Проект влаштування на Україні літніх курсів для підготовки учителів єдиної трудової школи при Наркомосі (витяги з доповіді Ол. Музиченка).

Реорганізація б. Міністерства Освіти.

Розроблення проекту єдиної трудової школи.

Школа й вчителство в Московщині.

Постанова Наркома Освіти.

Відділи Народньої Освіти при Губ. Виконкомах.

Нормальні школи для дорослих

Робітничче-селянські університети

«Вістник Народньої Освіти»

Шкільне самоуправління в середніх школах.

Новий журнал

Скасування дипломів.

Учительські інститути та семінарії

До переведення єдиної школи

Як живуть українські діти по київських бурсах

Критика:

С. Т. [С. Титаренко] Освіта: Двохтижневий журнал Подільської Губерн. Народ. Управи, № 1 і № 2 за 1918 р. Камянець на Поділля.

Учитель. Орган Черкаської Повітової Учительської Спілки. № 1 (грудень 1918 р.) і № 2 (січень 1919 р.).

Дорош С. Народное Просвещение. Еженедельник Народного Комисариата по Просвещению.

Пелех П. Сімович В. Практична граматика української мови. Рапштат: Накладом видавничого Т-ва «Український рух», 1918. 367 с. Ціна на Україні 5 грив.

Курило О. Тимченко Є. Українська граматики для III і IV класи шкіл середніх. Київ: Криниця, 1918. 142 с. Ціна 10 грив.

Я. З. [Чепіга Я.] Рідні колоски. Читанка для молодших класів гімназії. Частина I. Склала О. Стешенко. Видання друге, виправлене й доповнене. Т-во «ВСЕУВИТО». Ціна 13 грив. 50 ш. (6 карб. 75 коп.).

Горецький П. Наша рідна мова. Читанка друга. Склала М. Грінченко. В-че Т-во «Сіяч». 130 с. Ціна 5 карб. 50 коп.

С. Т. [С. Титаренко] Чепіга Я. Хрестоматія в окремих книжках для читання дома і в школі. 1-й десяток. З серії «Шкільна бібліотека». Київ, 1918. По 8 с. кожна книжечка. 3 карб. 50 коп.

Горецький П. Український правописний словничок з короткими правилами правопису. Видання третє. Київ, 1918. 192 с. Ціна 1 карб. 50 коп.

Ніковський Ан. Український правопис. Читанка I. Словничок. Київ: Видання Т-ва «Час», 1918. 64 с. Ціна 50 коп. і 85 коп.

С. Д. Ефремов С. Коротка історія українського письменства. Київ: Видання т-ва «Криниця», 1918 (вийшла в 1919 р.). 215 с. Ціна 16 грив.

Грушевський О. З сучасної української літератури. Начерки і характеристики. Ч. I. Українські повістярі другої половини XIX в. Вид. друге. Київ: Видання т-ва «Криниця», 1918. 205+2 с. Ціна 16 грив.

Лансон Г. Метод в історії літератури (la methode de l'histoire litteraire). Переклад з французької мови Охр. Соболева. Київ: Вид. Всеукраїнського Кооперативного Видавничого Союзу, 1919. 48 с. Ціна 4 грив.

Бібліотека учителя рідного язика.

Лебедев А. М. Искусство чтения в школе. Систематический подробный указатель литературы вопроса с вводной статьей. Для учителей русского языка на всех ступенях обучения. Москва, 1918. 29 с. Цена 1 руб.

Лебедев А. М. Литературные чтения и беседы. Москва, 1918. 32 с. Цена 1 руб.

Лебедев А. М. Устные и письменные сочинения. Москва, 1919. 45 с. Цена 1 руб. 80 коп.

Лебедев А. М. Внеклассное чтение учащихся. Москва, 1918. 47 с.

Лебедев А. М. Самостоятельность и творчество учащихся в занятиях родным языком. Москва, 1918. 93 с. Цена 2 руб. 80 коп.

Родников В. Мамин-Сібір'як Д. Оленчині казки. Переклав з російської мови Микола Зінченко. Київ: ВСЕУВИТО, 1919. 53 с. Ціна 6 грив. 50 шаг.

Горецький П. 1. Коваленко-Коломацький Г. (Гетьманець Гр.) Хто такий Тарас Шевченко. Видання третє, з 16 малюнками та портретами. Київ: Українська школа. 32 с. Ціна 50 коп.

2. Гетьманець Гр. (Сьогобочний Гр.). Поет-народолюбець (Життя та діла Павла Грабовського). Видання друге. Київ: Українська школа, 1918. 31 с. Ціна 50 коп.

3. Гетьманець Гр. (Сьогобочний Гр.) Славний лицар козак князь Дмитро Вишневецький (Байда). Київ: Українська школа, 1918. 32 с. Ціна 60 коп.

4. Гетьманець Гр. (Сьогобочний Гр.) Батько Української Повісти (Життєпис Григ. Квітки-Основ'яненка). Київ: Українська школа, 1918. 32 с. Ціна 2 грив.

5. Гетьманець Гр. (Сьогобочний Гр.) Наші перші народолюбці і письменники-поети (Доленга-Ходаковський, Церелєв, Максимович, Срезневський, Бодянський, Метлинський, Артемовський, Боровиковський та ин.). Київ: Українська школа, 1918. 44 с. Ціна 2 грив. 80 шаг.

Кравчук М. Боришкевич В. Алгебра. Ч. I. Учебник для третього і четвертого року навчання в вищих початкових школах та для 3-го і 4-го класів шкіл середніх. Підручник для самонавчання. Катеринослав, 1918.

Радзимовський Ол. Розум та почування у живої тварі. Написав Борис Грінченко. Оповіданнячка про розум та почування у живої тварі. Попереказувала М. Загірня.

Григорович Оксана. Небо і земля. Початкові оповідання про небо та землю і про світові фізичні сили.

Чикаленко Л. Ставничий П. Географія для першого ступня науки. Київ: Накладом Вид. «Серп і Молот», 1918.

Родников В. Взірцевий каталог шкільної та народної бібліотеки. Зложив С. О. Сірополко. Київ: ВСЕУВИТО, 1918.

Бібліографія. Огляд літератури по питаннях трудової школи / В. Родников

Нові книги

Декларація Київського союзу учителів-інтернаціоналістів

Од редакції

II З'їзд Делегатів Всеукр. Учит. Спільки 15—18 січня 1919 року (закінчення) / Друкується на підставі постанови Центрального Бюро Всеукраїнської Учительської Спільки. Зладив до друку Ол. Дорошкевич

139. Вільна українська школа / Видає «Всеукраїнська Учительська Спілька». Редагує Комітет. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друк[арня] Всеук[раїнського] Кооп[еративного] Видавн[ичого] Союзу, 1919—20 шк. рік (рік третій). — № 1—3 (серпень — жовтень). — С. 1—114.

<https://goo.gl/AWrqAk>

57 МВ

2480/282Ж

Знов про старі позиції

Трудовий принцип і познання (До питання про трудову школу) / Вол. Петрусь

З лекцій по педагогічній психології (де-які дані соціальної психології) / Проф. В. Зіньковський

Математика в трудовій школі / К. Лебединцев

Образотворчі мистецтва та їх роля в єдиній трудовій школі / Тим. Сафонов, художник-педагог

Школа в Західній Європі й Америці: Нова школа в Б'єржі А. Фарія / Я. Чепіга

Кілька слів про український правопис / Г. Р—ський

Навчання грамоти без букваря (Призначаю учителям, що майже не мають шкільного досвіду) / Я. Чепіга

«Народня» творчість у середній школі / В. Міщанинова

Фізичне виховання в школі / Д-р М. Кудрицький

Охайність у шкільних приміщеннях / Д-р В. Підгаєцький

Зразковий план занять по рідній мові в Трудовій школі

Свята українського письменства: Пантелеймон Куліш / С. Дорош. Іван Котляревський / Ол. Дорошкевич

Проф. Кость Широцький / Ол. Дорошкевич

Жертви червоного терору: Борис Бабич. Іван Гавриш. В. П. Науменко / В. Мілковський. А. А. Пінчук / М. Зеров. Юхим Щириця.

З життя вчительських спілок:

Учитель і школа (Уряд Добровольної Армії і шкільна справа. Перспективи трудової школи тепер; активний метод навчання, як вихід з сучасного становища.

Українська школа в розпорядженнях уряду; можливості її існування. Народ і рідна школа. Підстави нашого оптимізму / Ол. Дорошкевич

Ріжні звістки:

В Центральному Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки. Розпорядження і циркуляри Ц. Б. Справоздання Бюро Праці. Нарада з приводу скликання Всеукраїнського Делегатського З'їзду. Всеукраїнський Делегатський З'їзд. Ц. Б. та журнал «Вільна Українська Школа». Учительські організації та робітництво. Об'єднання спілок та сучасний мент. Хор Всеукраїнський Учительської Спілки. З Пирятинської Повітової Спілки. З Хорольської вчит. спілки. З Прилуцької Повітової Спілки. З Уманської Повітової Спілки. Спілка вчителів Зіньківського повіту. Олександрійська Спілка. Центр. Бюро Всеукр. Учит. Спілки. Прилуцька й Елисаветська повітові Спілки. З Мелітопольської Української Спілки.

Шкільна хроніка:

Українське учительство в нових освітніх обставинах / Я. Чепіга

До наказу ч. 22 / З. Струмок

Дрібні звістки: З наказів нової влади. «Основные Положения, принятые Особым Совещанием по вопросу об украинских школах» (Приказ № 22). Пізніші роз'яснення про українські школи. Пояснення до наведених розпоряджень. Організація управління освітою на території Добрармії. Київські учителі в справі української школи. Київська міська управа про українську школу. Організація Т-ва Шкільної Освіти. З діяльності т-ва Шкільної Освіти. Організація т-ва Шкільної Освіти на провінції. Управління Київськ. Шкільн. Округи. Нові призначення. Нарди в Окрузі і розпорядження нової влади. Відновлення діяльності в закритих школах. Делегація представників українських шкіл у Поп. К. Ш. О. Меморандум в справі українських шкіл. Полтавська шкільна рада про рос. мову в укр. школі. Оповістка Полтавської Губерніяльної спілки. Анкета про школу на Полтавщині. Укр. школа в Катеринославі. Українська освіта в Одесі. Становище київських міських шкіл. З конкретних заходів нової влади. Закриття шкіл для дорослих. Про переведення іспитів у середніх школах. Нові штати. Утримання шкіл. Фінансове становище шкіл. Кошти на ремонт шкіл. Кооперативи й освіта. Підручники для шкіл. Українська Академія. Становище Київського Державного Українського Університету. Товариство «Українська культура» на Полтавщині. Організаційній Сквородинській Комітет. Становище українських вищих початкових і середніх шкіл на провінції. Селяне та українські школи. Українські школи на Кубані. Новий план навчання в учительських семінаріях. Закінчення плану єдиної школи. Селянські гімназії. Новий Товариш Міністра Освіти. Асигновки на школи. Командировка за кордон. Допомога вдові Юхима Щириці. Кам'янецький Університет. Учительські з'їзди. Українська школа під польською владою. Однорічні педагогічні курси. Нові призначення.

Критика і бібліографія:

Дорош С. Огляд педагогічних журналів («Світець», «Учитель», «Нова школа»)

Мірза-Авакянц Н. Буткевич Т. Начальный учебник русской истории под ред. И. Н. Бороздина. Москва, 1918. Цена 3 руб. 25 коп.

Іваниця Гр. Грушевський М. Старинна історія. Греко-римський світ. Київ, 1918. 160 с. Ціна 6 карб. 50 коп.

Дорошкевич Ол. Ильин Н. Н. Самоуправление учащихся в трудовой школе. Москва, 1918. 95+I с. Цена 2 руб. 50 коп.

Шульгина-Іщук Н. Задачник до початкового курсу арифметики. Перша частина. Видання друге, виправлене і доповнене. 128 с. Ціна 3 карб.

Родников В. Тутышкин И. П. Организация ученических библиотек на началах самоуправления. Москва: Задруга, 1919. 74 с. Цена 2 руб. 25 коп.

Огляд літератури по питаннях трудової школи / М. Лукашевич

Бібліографія українського учителя / Гр. Іваниця

Нові книжки

Книжки, надіслані до редакції

Од редакції

140. Вільна українська школа / Видає Всеукраїнська Учительська Спілка. Відповідальний редактор О. Дорошкевич. — [Київ]: Друк[арня] Всеук[раїнського] Кооп[еративного] Видавн[ичого] Союзу, 1919—20 шк. рік (рік третій). — № 4—5 (листопад — грудень). — С. 115—194. — Штамп: Державна Публічна Бібліотека УРСР.

<https://goo.gl/fkk0Qg>

43 МВ

2481/283Ж

Останнє слово

З лекцій по педагогічній психології / Проф. В. Зіньковський

Образотворче мистецтво та його роля в єдиній трудовій школі / Тим. Сафонов, художник-педагог

Демократизація школи та інтереси культури (З приводу брошури проф. Челпанова «Демократизація школь») / К. Лебединцев

Школа в Західній Європі й Америці: Нова школа в Б'єржі А. Фарія / Я. Чепіга

Творче читання художніх творів (Спроба методики читання художніх творів) / Викт. Фриденберг

Охайність у шкільних помешканнях / Д-р В. Підгаєцький

Життя, вчительство і педагогічні погляди Г. С. Сковороди (Розділ з історії української педагогіки) / Прив.-доц. Викт. Родников

«Вертеп» на шкільній сцені / В. Дога

Зразкові програми трудової школи. Трудові процеси в школі 1-го і 2-го ступня.

Ф. П. Матушевський [некролог].

Лист до редакції / Марія Гринченкова

Од редакції [відповідь на лист]

З життя вчительських спілок:

Циркуляри і розпорядження Ц. Б. В. У. С. Резолюції Центрального Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки. Поправка. Проект статуту київської спілки працівників школи та культурно-просвітніх інституцій. З життя Комісії шкільної гігієни при Центр. Бюро В. У. С. Курси шкільної гігієни. З діяльності учительського Бюро Праці. З Прилуцької Повітової Спілки. М. Прилуки на Полтавщині. Відозва Прилуцьких кооперативів до всіх членів «Просвіт» та всього вчителства Прилуччини. Товариство!

Шкільна хроніка: Організація освітньої влади в Радянській Україні. В Товаристві Шкільної Освіти. Петриківська Селянська Гімназія.

Бібліографія українського учителя:

Горецький П. Уманське Повітове Самоврядування. Перша Українська Гімназія імени Бориса Грінченка в м. Умані. Sprawozdania за перший рік існування 1917—1918 шк. рік. Зладили до друку П. П. Курінний, Н. М. Олексієв, Д. П. Рудик. Умань, 1919 р. 100 с.

[Педагогічні журнали. Книги] / М. Лукашевич

Додаток: Sprawozdania Центрального Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки. 3-й З'їзд Делегатів Всеукраїнської Учительської Спілки

141. Мир труда: Двухнедельный общественно-кооперативный журнал / Издание Товарищества Потребительских Обществ Юга России. — Харьков: Типография ПОЮР, 1918 (год изд[ания] 1-й). — № 3 (5 ноября). — Цена 60 коп. [примірник дефектний — С. 1—30].

<https://goo.gl/lqiOGA>

66 MB

35072/3082Рк

От Редакции.

Как землеробу пользоваться кредитом / М. Н. Соболев

Цветы войны / Д. Пискунов

Г. И. Успенский (к 75-летию со дня рождения — 1843 13/26 октября 1918) / И. Дриженко

Агрономический поезд, как средство внешкольного образования / Д. Левашев

Кооперативный отдел агрономического поезда / Г. Раппопорт

Казачий строй старой Украины / В. Веретенников

Волей-неволей / Г. И. Успенский

Рочдэльские пионеры / Вл. Лежнев

Эпидемия гриппа («Испанка») / В. Альперович

Детский очаг Славянского потребит. о-ва / Н.

ПОЮР

Разные известия: Условия перемирия между союзниками и германцами.

Корреспонденции

Объявления

142. Мир труда: Двухнедельный общественно-кооперативный журнал / Издание Товарищества Потребительских Обществ Юга России. — Харьков: [Типография ПОЮР], 1919 (год изд[ания] 1-й). — № 14—15 (15 октября). — 35 с. — Цена 1 руб. 50 коп. — Печатка: Київський Кооперативн. Техн.

<https://goo.gl/2K1Brh>

73 MB

24883/1300Ж

О спекуляции / М. Н. Соболев

Грицько Квитка-Основ'яненко / Я. Д.

Из жизни в Австралии 1910—17 pp. III / И. Шведкий

Страна могил (Скифы и Скифия) / Гр. Незнамов

Кооперативная выставка / Н. М-ч

Законы жизни. IV / В. Г. Соболев

О двух собраниях / Б. Домагацкий

Алкоголизм / Николай Классен

Внутреннее обозрение / С. Яковлев

Кооперация: Закупочные дни. Здание для обувной фабрики. Вооруженная охрана грузов. Новые издания. Закупка товаров кооперативами. Кооперативные санатории. Приезд Английских кооператоров. Приобретение типографии. Областной Съезд рабочих кооперативов. Новые отделения Московского Народного Банка. Кооперативная газета. Новый кооперативный журнал. Международное объединение кооперации.

Разные известия: Земельная реформа. «Куда дорога». Кооператоры у генерала Деникина. Товары из Чехо-Славии. Обучение военному строю. Разъяснение об украинских школах. Приказ о засеивании земли. Польша и долг России. Высылка иностранцев из Англии.

Корреспонденция: Белый Колодезь (Из деятельности многолапочного об-ва потребителей) / Д. Сербинов

143. Подільська воля: Часопись соціально-політична та кооперативно-економічна / Виходить що-тижня. Видає товариство «Воля». Редакційний комітет: Дмитро Маркович, Г. Шіянов, І. Озерянський. — [Вінниця]: Друкарня Вінницького Городського Самоурядування, 1917. — № 1 (5 травня). — 22 с. — Ціна 25 коп.

<https://goo.gl/6MO23t>

52 MB

10054/3204Рк

До читачів / Редакційний Комітет

День національного фонду / Дмитро Маркович

В єднанні — сила / В. Дудич

Що таке Товариство «Просвіта» і як його заснувати / Рада «Просвіти»

Доля України / Г. Тустановський

Про організації / В. Дудич

Про нові земельні установи / Г. Шіянов

Українська пісня, як засіб розвитку національної самосвідомості /
Ев. Щириця

Що мене набрехала баба Палажка / Зосіма

Про війну

Серед війська

Земельне питання

Постанова Тимчасового уряду

Всякі звістки: Увільнення старих салдатів

По Україні

По Росії

Дописи: г. Ольгопіль / Зосіма. С[ело] Польямполь / Микита Гевель. Село
Лука Мелешківська, Вінницького повіту.

До кооператорів

Порядок денний подільського українського з'їзду, який має відбутись у
Вінниці 5 і 6 травня ц. р.

Од Організаційного Комітету видавництва «Воля»

Українські часописи

144. Пролетарська освіта / Орган Київського Профсоюзу
Робітн. Освіти і Соціал. Культури та Губнаросвіти Київщини. — Київ:
[6-а Радянська друкарня], 1920. — Ч. 1 (жовтень). — 64 с. — Гасло:
Пролетарі всіх країн, єднайтеся! — Штамп: Національна Бібліотека
Української Держави у Києві.

<https://goo.gl/gxhVbI>

38 МВ

23374/881Ж

Гасла: Слава героям, що лягли жертвами жовтневої революції за волю і
визволення робітничого клясу! Хай живе диктатура пролетаріату! Пролетарі всіх
країн, єднайтеся!

Від редакції.

I. Освіта: Завдання освіти в часі диктату й пролетаріату / Володимир
Гадзінський. Перший рік навчання в трудовій школі / Яків Чепіга. Жовтнева
революція й позашкільна освіта / Л. Левитський. Позашкільна освіта на Україні в
сучасний мент (Тези тов. Левитського, ухвалені Всеукраїнською Освітньою
Нарадою в Харькові в серпні 1920 р.). Ударні питання професійної освіти (Зміст
реферату Наркомосвіти України тов. Григорія Гринька, виголошеного на

Всеукраїнському Харківському освітньому з'їзді 21.VIII.20). Професійно-технічна освіта, як основна база всієї освітньої системи / Кирило Калиненко.

II. Мистецтво: Початки пролетарської естетики / А. Луначарський. Перед мною. Мистецтво. Життя. Загибати (з циклу «З дороги») / Йосиф Гріх. Червоний світ / С. Дністренко.

III. Професійний рух: Орком / Володимир Гадзінський. Київська Губерніяльна Конференція робітників освіти та соціалістичної культури (21—24 серпня 1920 року). Р. С. Ф. С. Р. Всеросійський Союз Робітників Освіти і Соціалістичної Культури. Статут.

IV. Офіційний відділ: Наказ про ліквідацію (ропуск) учительських організацій. Всім повітовим Оркомам та правлінням Профсоюзу робітників освіти і соціалістичної культури... Відозва до всіх робітників освіти та соціалістичної культури Київщини. Всім повітовим Оркомам та Правлінням Союзу робітників освіти і соціалістичної культури Київщини. Відозва до завідуючих Повітнаросвітами Київщини (Відкритий лист завідуючого Київською Губнаросвітою тов. Леоніда Левитського). Інструкція повітовим відділам народної освіти та шкільним закладам типа технікумів і професійних шкіл. Відозва до завідуючих Повітнаросвітами Київщини (Про Політпросвіти). Відозва про ремонт шкіл і утримання робітників освіти (До всіх повітових відділів нар. освіти). Наказ № 88. Наказ № 361.

V. Бібліографія: *Гадзінський В.* Вісник Народного Комісаріату Освіти. Ч. 1. Харків. Видання Народного Комісаріату освіти. 1920, серпень.

Гадзінський В. Збірник декретів, постанов, наказів та розпоряджень по народному Комісаріату Освіти У. С. Р. Р. Випуск перший. Харків: Видання Народного Комісаріату Освіти, 1920.

Родников В. Чепіга Я. Ф. І. На шляху до трудової школи. Київ: Вид. Т-ва Шкільної Освіти, 1920. II. Трудовий принцип і метод. Київ: Всеуито, 1920.

Шекера Я. Родников В. П. І. Дитяча книжка в системі трудового виховання. II. Години оповідань. Київ: Всеукр. Кооперат. Видавн. Союз, 1919.

Гадзінський В. Бухарин Н., Преображенський Е. Азбука комунізму. Переклав Е. Касяненко.

Гадзінський В. Універсальна бібліотека. Ч. 1, 2, 3, 4. Київ, 1920.

145. Пролетарська освіта / Орган Київського Профсоюзу Робітн. Освіти і Соціал. Культури та Губнаросвіти Київщини [Відповідальний редактор Володимир Гадзінський. Під проводом Гната Келембета. При участі: М. Андреева, І. Лоренца, Ф. Клінтуха, В. Бубнова]. — Київ: [6-а Радянська друкарня], 1921. — Ч. 3—4 (грудень 1920 — січень 1921). — 72 с. — Гасло: Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

<https://goo.gl/IzMUrw>

41 МВ

2720/2956Ж

Гасла: Геть руїну, розладдя і розруху! Хай живе комуністична відбудова економічного господарства федеративних республік! Хай живе радянська

влада+освіта+електрофікація! Геть український бандитизм і анархію! Хай живе творча праця робочого класу! Хай живе диктатура пролетаріату!

Від редакції

I. Освіта: Перемога комунізму / С. Шмиговський. Самостійна освіта робітників Англії / Мак-Лейн. Нещастя чи суспільне злочинство / І. Соколянський. Почему на западе так много спорят о трудовой школе / В. Родников. Розвал світового капіталу / В. Гадзінський

II. Мистецтво: Питання літературної критики в часі класового перевороту / Юр. Меженко. На Аскольдовій могилі. Прометей (триптик). (З циклу «З дороги») / Йосиф Гріх. Мрія бідняків. Ти ніколи не скажеш. Перлінка / М. Власівська.

III. Професійний рух: Червоний Інтернаціонал Профсоюзів / В. Яроцький (з рос.). Відозва міжнародної ради професійних спілок. Друга сесія Всеросійської Ради Професійної Освіти і її значіння для дальнішого розвитку Проф. Освіти / К. Калиненко. Резолюції другої Сесії Ради Професійної Освіти.

IV. Офіційний відділ: Відозва Заступника Завідуючого Губнаросвітою Київщини до Комітетів незаможного селянства. Діяльність Київського підвідділу професійної освіти за липень — грудень 1920 р. Праця бібліотечної секції Губнаросвіти Київщини з 1 січня по 1 листопада 1920 р. [Про Педагогічний музей] / П. Заволока. Матеріяли Політосвіти.

V. Бібліографія: *Гадзінський В.* Вістник Наркомоса У. С. Р. Р., 1920, ч. 2—5.

Гадзінський В. «Гроно» Мистецький збірник. Київ, Рік революції четвертий. Християнської ери 1920.

Шмиговський С. Трудовое воспитание: Двухнедельный журнал общественно-политической мысли. Издание Черниговского Губернского Отдела Народного Образования.

Гадзінський В. Календар «Просвіти» Львів, 1921.

Родников В. Ревуцький Д. Живе Слово. Теорія виразного читання для школи. Київ, 1920. VI+146+14 с.

Родников В. Что такое образование. Речь Народн. Комис. А. В. Луначарского. Гомель, 1919.

Шекера Я. Музиченко О. Ф. Сучасні педагогічні течії в Західній Європі і Америці. Вид. Всеукраїнської Коопер. Видавн. Спілки.

Від редакції

146. Просвіт'янин-Кооператор: Кооперативний-культурно-просвітній журнал / Видання т[овариств]ва Просвіт'янин-Кооператор. — Ромен: Українська друкарня, 1919. — Ч. 1 (18 травня). — 24 с. — Гасла: в єднанні — сила; знання — то сила. Ціна 2 карб. — Печатки: Редакція й контора журналу «Муравейник» («Комашня»). Київський кооперативн. Техн.

<https://goo.gl/Twr6fn>

20 МВ

2482/284Ж

[До авторів і дописувачів]

Від редакції

Наші завдання

До праці

Етнографічні записи «Просвіт»

В справі оподаткування квитків / П. Полтарев

Це в час незабутній було... / Ф. Шо—с

Без долі / Е. Минюра

Хроника: Шевченківське свято на селі / Тодос Васильок. Українська Радянська трупа при Роменській Просвіті. Бюст Шевченкові [у Медвежому, Роменському повіту]. Від редакції «Просвітянина» / Редакція «Просвітянина».

Від Відділу Освіти: По Шкільному Підвідділу Наказ Ч. 46

Кооперативний відділ: Сучасний Кооперативний рух / Вол. Кузнецов. Чергові збори уповноважених Союзу / Т. Ч. З кооперативного життя / Степ. Бабка. Кооперативні заповіді. Нарада представників українських кооперативних центрів в справі постачання продуктів / Прес-бюро Копероцентру. Розпорядження Радянського уряду України по кооперації: Постанова про Кооперативний Відділ Ради Народнього Господарства України. Закон про кооперативні відділи при Губерніяльних радах Народнього Господарства. Закон про реєстрацію кооперативних товариств і союзів. Про незайманість кооперації [Всім Севдепам, Ревкомам і Продкомам]. Курси по кредитовій кооперації і рахівництву.

147. Просвітянин-Кооператор: Кооперативний-культурно-просвітній журнал / Видання т[овариств]ва Просвітянин-Кооператор. — Ромен: Українська друкарня, 1919. — Ч. 4 (1 липня). — 54 с. — Гасла: в єднанні — сила; знання — то сила. — Ціна 5 карб.

<https://goo.gl/bzkkIJ>

30 МВ

2483/285Ж

[До авторів і дописувачів]

Від Редакції

Я всю нічку блукав по гаю [Присвята У. К. Т.] / А. Семінько

Роковини (Сільські вражіння. Продовження. Ч. II) / М. Івченко

Михайло Петрович Старицький / В. Івченко

Південні Вражіння / Г. Л.

До Етнографічних записів «Просвіт» / П. Гнідич

Думка Педагога Ушинського про українську школу / Ушинський (Із книжечки Грінченко «На безпросветном пути»).

Е. М. Гардецький (за міст некролога) / М. М.

Хроника: Засульська Просвіта / Г. Л. Нова Просвіта / М. Пирятинський. Липівське Т-во Просвіта. Калинківське Т-во Просвіта / Карпійчук. Нова Просвіта. При Роменським Робітничо-Селянським Університеті... / Бюро Просвіт.

Кооперативний відділ

До історії тютюництва в Роменському повіті / М. Ренський.

Українська кооперація в числах / Є. Д.

Справоздання про промислову діяльність Дніпросоюзу 1918 рік (скорочено)

Спогади про перші Кооперативно-Рахівн. Курси Союзу Споживчих Т-в Роменського району / Ст. Бабка.

Інструкція культурно-просвітній комісії при кооперативі [Виконайте свій громадянський обов'язок / Культурно-Просвітній відділ Полтав. Спілки Споживчих Т-в]

Кооперативна хроника: IV Всеукраїнський Кооперативний З'їзд. З життя централу. Організація колективних господарств. Підприємства Центросоюзу. Давно пора. Запаси промислових виробів в Росії / Прес Бюро Коопероцентру. О взыскании просроченных ссуд кредитными товариществами. Пильно стежіть, щоб не було просрочених позичок. Рашівське Кредіт. Т-во. В Гиряєво-Юзківцях Лохв. пов. Теж кооператори. Як не треба робити. Не по-кооперативному. Увага / Правління Союзу.

Справочна сторінка: Для впорядчиків літературних вечорів та свят на честь Українських письменників та громадських діячів. Якого числа і місяця сповнюють роковини народження або смерті в 1919 році.

Товариші! Підтримуйте свій педагогічний що-місячний журнал «Вільна Українська школа»...

148. Просвітянин-Кооператор: Кооперативний-культурно-просвітній журнал / Видання т[оварист]ва Просвітянин-Кооператор. — Ромен, 1919. — Ч. 5 (19 липня). — 44 с. — Ціна 6 карб.

<https://goo.gl/xIdVSg>

30 МВ

2484/286Ж

[До авторів і дописувачів]

Українські легенди: 1. Як утворився вік чоловіка (Розказала баба Уляна Калюжка з х. Хирівки Лохвицького повіту. 2. Кому краще бути старшим? (Розказувано на хуторах Лохвицького повіту) / Записав В. Дроботько

Роковини (Сільські вражіння. Продовження. Ч. III) / М. Івченко

Осінь. Вечір... / М. Приходько

З щоденника етнографа / П. Гнідич

В цьому, брате, твоє щасте! / Н. Яковенко

До Етнографічної праці Просвіт / П. Гнідич

Коротенька інструкція що до впорядкування районних та підрайонних бібліотек на Роменщині

Хроника: Хмельівське Т-во «Просвіта» / Хмельівець. З життя Слобідської Просвіти / Просвітянин.

Кооперативний відділ

Шляхи Кооперації / Ст. Бабка

До історії тютюництва в Роменському повіті (продовження) / М. Ренський.

Тантієм в практиці кредитових т-в / П. Савченко

Збірні баланси т-в, які входять в Роменській Союз Кредитових Кооперативів

Спроба історії Городського Центрального Споживчого Кооператива /
Пореялавець

Кооперативна хроника: З'їзд робітничої кооперації південно-західної України / Прес-Бюро Копероцентру. Засідання IV сесії Ради Копероцентру 12—13 червня 1919 р. / Прес-Бюро Копероцентру. Практичні міри Гомельського районного Союзу для розвитку сільсько-господарської кооперації / Прес-Бюро Копероцентру. Нова кооперативна часопись. **По світу:** Московський ринок. Т-во «Кооперативне зерно»... «Правда! (№ 141) повідомляє... З 1 липня все населення Петербургу... Рогинське Кредитове Т-во. Розмова.

Справочна сторінка: Для впорядників літературних вечорів та свят на честь Українських письменників та громадських діячів. Якого числа і місяця сповнюють роковини народження або смерті в 1919 році.

Товариші! Підтримуйте свій педагогічний щомісячний журнал «Вільна Українська школа»...

149. *Просвітянин-Кооператор* / Видання т[оварист]ва Просвітянин-Кооператор. — Ромен, 1919. — Ч. 6—7 (30 серпня). — 56 с. — Ціна 10 карб.

<https://goo.gl/P6zZpS>

33 MB

2485/287Ж

[До авторів і дописувачів]

Від Редакції / Редакція.

На цвинтарь сумно не ідіть / О. Олесь

Про «Просвіти» та їх значіння за-для народної культури / Варвара Чередниченко

Яку користь може дати товариства «Просвіта» і «Народній Дім»

Роковини (Сільські вражіння. Закінчення) / М. Івченко

З щоденника етнографа / П. Гнідич

Олександр Яковлевич Кониський / В. Івченко

Пісні — Частушки / Ясько Сударський [Від Редакції]

З останнього співу / А. Семінко

Вода в природі / К. Вільний [Коваленко Г. О.], «Ж і З»

Хроніка: Гурток Котляревського в Ромні / Д-ко. З життя Западинського т-ва «Просвіта». Загребельська Просвіта / І. Ясік-Гершковський. Робітниче т-во «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка / Я. Отрішко. Юнацький гурток при Липівській

Просвіті. З життя Гаївської Просвіти / М. Лісовий. На Новолозівці... Від Бюро Просвіт. Просвіт'яне, увага? / Бюро спілки «Просвіт»

Кооперативний відділ

До історії тютюництва в Роменському повіті (продовження) / М. Ренський.

Кооперативно-Рахівничі курси в Ромні / Т. Ч.

З докладів по ревизії кредитових т-в інструкторами Союзу: Андріївське Кредітове Т-во. Погарщинське Т-во. Сергіївське Кред. Т-во. Русанівське Кред. Т-во.

Зінівське Т-во Споживачів «Зінівська крамниця» (Вовківської вол. Роменського повіту) / Я. Ткач

Кооперативна хроніка: Театральна студія Дніпросоюзу / Прес-Бюро Коперцентру. Організація кооперативно інституту імені М. І. Туган-Барановського / Прес-Бюро Коперцентру. Сібірська кооперація і московські кооперативні центри. Добування торфу на Україні. Вироблення мила на Україні / Прес-Бюро Коперцентру. Становище паперової промисловости на Україні Дніпросоюзу / Прес-Бюро Коперцентру.

До всіх культурно-просвітніх організацій.

До всіх кредитових та позичково-ощадних т-в району Роменського товариства (обіжник).

Товариші! Підтримуйте свій педагогічний що-місячний журнал «Вільна Українська школа»...

150. *Просвіт'янин-Кооператор* / Видання т[оварист]ва Просвіт'янин-Кооператор. — Ромен, 1919. — Ч. 12 (15 грудня). — 47 с. — Ціна 20 карб.

<https://goo.gl/88Kzgj>

31 МВ

2486/286Ж

[До авторів і дописувачів]

Д. М. Лисенко [некролог]

Мамі / Т-к

З книги «Ядопісень» / Борис Гарднер; переклад О. Т.

Розвиток творчости у дітей / А. Животко

Про «Просвіти», та їх значіння за для народньої культури / Варвара Чередниченко

Жінка і сучасні події / Т-к

Борис Грінченко / В. Івченко

Який потрібен для села (лист із села) / Т. Ш-н

Хроніка: Згадки про Роменську Українську трупу / З гурту «Р—в». З'їзд Просвіт Роменського повіту. Загребельське т-во «Іта» / І. Ясік-Гершовський. З життя Лозово-Магдалинівської Просвіти / Хмурий.

Кооперативний відділ

«Дружній череді й вовк не страшний» / М. Пивоварів, (С. Г.)

Культурно-просвітня робота кооперації в 1918 році / В. Сазонов

Кооперативна хроника: З діяльності Ради Союз-Банку. Культурно-Просвітний фонд. Пособіє Вовківській гімназії. І. М. Василенко [некролог]. До всіх споживчих т-в — членів Союзу / Правління та Інструкторській відділ.

В Кредитових товариствах: Лісові операції Коровинського Кредитового товариства в 1919 році / Біч. Ручанське Кредитове Товариство (Гадяцького повіту). Гнилицьке т-во, Прилуцького повіту. Петрівське Кредитове Товариство (Гадяцького повіту).

Від редакції

151. *Просвітянин-Кооператор:* Кооперативно-Культурно-просвітний журнал. Виходить 2 рази на місяць / Видання т[овариств]ва Просвітянин-Кооператор. Редактор Ф. Т. Черненко. — Ромен: Друкарня Союз-Банку, 1920. — Ч. 1—2 (січень). — 72 с. — Ціна 40 карб.

<https://goo.gl/G5gORp>

36 МВ

2487/289Ж

Від Редакції

Час / Івась [І. Сенченко]

По віршу М. Вороного / Івась

Соловей і троянда / Оскар Уайльд; переклав О. Т-к.

Судилице / Оскар Уайльд; переклав Т-к.

Культурно-просвітня робота кооперації в 1918 р. (продовження) / В. Сазонов

Про «сетлементи» / Горушкін

Про національну школу / С. Русова; У. Ж.

Як виникли назви «Україна», «український» / М. Грушевський; У. Ж.

Борис Грінченко (закінчення) / В. Івченко

«Циганська віра» / Лютець

Політичні події на Україні в 1919 році / М. Х.

Економічне життя на Україні в минулому році / М. Хуторянський

«Примазалися» до кооперації / К. І.

Кооперативні спекулянти / Т. Ч.

Завдання Українського Кооперативного Страхового Союзу / В. Ганчель

Про пайовий капітал Українського Кооперативн. Страхового Союзу / М. Ковальський

Про паї в споживчому товаристві / Ген. Імшенецький; Ч. К.

До чергових Загальних зборів членів у Кредитових Товариствах / Інструктор

Реорганізація філій Роменського Союзу / Т. Ч.

По Україні: Життя кооперативних центрів

По нашому краю: Повітовий з'їзд Просвіт. З життя Глинської Просвіти

Кооперативне життя: Надзвичайні Загальні збори уповноважених Роменського Союзу Споживчих Товариств. Загальні збори уповноважених Роменського Союзу Кредитових Кооперативів.

По товариствах: Медвежівське кредитове т-во, Роменськ. пов. / А. К.

Про нові книжки:

Т. Ч. Пожарський П. Нариси з історії української кооперації. Київ: Українська кооперація, 1919. Ціна 4 карб.

152. Просвітянин-Кооператор: Кооперативно-Культурно-просвітний журнал. Виходить 2 рази на місяць / Видання т[оварист]ва Просвітянин-Кооператор. Редактор Ф. Т. Черненко. — Ромен: Друкарня Союз-Банку, 1920. — Ч. 3—4 (лютий). — 64 с. — Ціна 40 карб.

<https://goo.gl/s310hF>

35 МВ

2488/290Ж

Тарас Григорович Шевченко (Народив. 25/II-1814 р. — Помер 26/II-1861 р.)
[Портрет]

Від Редакції

Голод / Івась [І. Сенченко]

Тихо. Вечір. Сад німіє... / Івась

Вітер свище. Море грає... / Івась

Мрії / Богдан Карий

Раб-ін-дранат Тагор (критичний етюд) / Ю. М. [Ю. Михайлів]

Місячний серп / Раб-ін-дранат Тагор; переклав Юх. Мих. [Ю. Михайлів]

Пам'яті Панаса Мирного (1849—1920) / В. Щепотьев

Роковини смерти Т. Шевченка / М. Х.

На смерть Шевченка / О. Кониський

Вінок Тарасові Шевченкові в день 26 лютого / В. Самійленко

Поет-громадянин / Т. Черненко

Де що про трудову школу / П. Бі-ко, К. і Ж.

Сучасне завдання кредитової кооперації та її взаємовідносини з кооперацією сільсько-господарською / В. Сазонів

Злиття споживчих товариств / П. Савич

Короткий нарис розвитку Споживчої Кооперації в Роменському повіті / Ст. Бабка

По Україні: Відозва до Українських Народних вчителів. Кооперативний Інститут імені М. І. Туган-Барановського у Києві. Суконна Промисловість України.

По нашому краю: Роменський Повітовий З'їзд представників Просвіт. До відкриття регентсько-режисорських курсів при бюро Спілки «Просвіт»

По товариствах: Волошинівське Кредитове Товариство

153. Университетские известия. — Киев: Типография Императорского Университета Св. Владимира. Акционер. Общ. Н. Т. Корчак-Новицкого, 1917. — №№ 7—8 (июль — август). — 224 с.

<https://goo.gl/0TZPLq> 220 MB 5915/2684Ж

Филиппович П. П. Жизнь и творчество Е. А. Боратынского. Сочинение, удостоенное Историко-Филологическим Факультетом золотой медали.

Протоколы заседаний Акушерско-Гинекологического Общества при Университете св. Владимира

Бугославский С. А. Святые князя Борис и Глеб в древне-русской литературе. Ч. II. Тексты

Грушевский С. Г. Приложение к сочинению, удостоенному Историко-Филологическим Факультетом серебряной медали: «Коломенский уезд по писцовым книгам XVI века.

Index seminum in Horto Botanico Universitatis Kiewensis anno 1916 collectorum

154. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 1. — С. 1—62.

<https://goo.gl/OYSAhe> 97 MB 3458/171Ж

155. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 2. — С. 63—88; 1—24.

<https://goo.gl/DsBRVR> 82 MB 23746/928Ж

156. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 3. — С. 89—123.

<https://goo.gl/FnHoKO> 64 MB 23747/929Ж

Акт об отречении Государя Императора Николая II от престола Государства Российского в пользу Великого Князя Михаила Александровича.

Акт об отказе Великого Князя Михаила Александровича от восприятия верховной власти и о признании им всей полноты власти за Временным Правительством.

О вступлении в исполнение обязанностей попечителя Киевского учебного округа Н. П. Василенко.

Об отмене запросов о политической благонадежности лиц, желающих поступить на казенную и общественную службу.

Об отмене всех установленных действующими узаконениями ограничений в правах российских граждан, обусловленные принадлежностью к тому или иному вероисповеданию и в национальности.

157. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 4. — С. 124—156.

<https://goo.gl/LVUyGk> 61 MB 23357/861Ж

О разрешении ввести в Уманской мужской гимназии преподавание польского языка, истории и литературы в качестве необязательного предмета.

158. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 5. — С. 157—180.

<https://goo.gl/iq80yS> 53 MB 23356/860Ж

О гимназиях, прогимназиях и реальных училищах для совместного обучения детей обоего пола.

159. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 6. — С. 181—220.

<https://goo.gl/4klQIg> 70 MB 23045/1359Ж

Правила о приеме студентов в университеты на 1917/18 учебный год.

160. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 7. — С. 221—254.

<https://goo.gl/WZKuav> 67 MB 23750/925Ж

161. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 8. — С. 255—284.

<https://goo.gl/izZTKl> 62 MB 23749/927Ж

Временная инструкция генеральному секретариату Временного Правительства на Украине.

162. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу — Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 9—10. — С. 285—306.

<https://goo.gl/J2D8kB> 50 MB 23355/859Ж

Об удовлетворении некоторых культурно-просветительских нужд населения губерний, входящих в состав Киевского учебного округа.

В состав украинского генерального секретариата назначаются: генеральным секретарем по ведомству внутренних дел — Владимир Винниченко, генеральным секретарем по ведомству просвещения — Иван Стешенко, генеральным секретарем по ведомству финансов — Михаил Туган-Барановский, генеральным секретарем по ведомству земледелия — Михаил Савченко-Бельский, генеральным секретарем по национальным делам — Александр Шульгин, генеральным контролером для контроля по делам генерального секретариата — Александр Зарубин, генеральным писарем — Александр Лотоцкий и комиссаром по делам Украины в Петрограде — Петр Стебницкий.

163. Циркуляр по Киевскому Учебному Округу. — Киев: Типография Т[оварищества] И. Н. Кушнерев и Ко, 1917. — № 11—12. — С. 307—330. — Штамп «Бібліотека Академії Наук УРСР»

<https://goo.gl/ZH34FX>

51 MB

23748/926Ж

Обкладинки видань

**ВІЛЬНА
УКРАЇНСЬКА ШКОЛА.**

Орган Всеукраїнської Учительської Спілки.

Рік перший.

ЗМІСТ.

Що на чолі? — Ілюстрації і поеми С. Рудини. — На педагогічній тижні Івчені Сологубівської. — Визвольні Сили України в 1901 рр. — Служба Всеукраїнській Спілці Учителів К. Червоного. — Історія української літератури на українській мові. — Д. Доромовичев. — Книга сільських учителів. — О. Д. — Рішення І-го Всеукраїнського учительського з'їзду в Києві. — Про обов'язок вчительки К. Гучо. — На Відділі загальної освіти при Генеральному Секретаріаті С. Дубови. — Посадки до соціалістичного саду і соціалістичної читальні. — Братів. — Біографік. — Хроніка. — Ст. Рудини.

Ціна цього числа 1 карб. 30 к.

№ 1.   **Київ, 1917.**   **Вересень 1917.**

Друкарня «Друкар» Н. Володарського № 31.

Ціна окремого числа 25 к.

№ 1.

Подільська воля

часопис соціально-політична та кооперативно-економічна.

Виходить що-тиння.

Видає Товариство „Воля“.

Адреса редакції: Вішниця, Миколаївський пр., 70.

Умови передплати:

До кінця року 5 карб. Для незможних, а тако-ж робітників, сільських вчителів і учнів допускається розсрочка.

Оголошення приймаються:

За сторінку—25 карб., 1/2 ст.—15 карб., 1/4 ст. 10 карб. Коли друкуються кілька разів, знижка 20—50%.

Друкарня Вішницького Гободського Сількооперативу 1917

**ПРОСВІТЯНИН
КООПЕРАТОР**

19-го **4.5** липня

Видання тов-ва Просвітянин-Кооператор

М. РОМЕН

1р9 і 1к9

**ПРОЛЕТАРСЬКА
ОСВІТА**

ОРГАН КИЇВСЬКОГО ГУБПРОФСОЮЗА
РОБІТНИКІВ ОСВІТИ
І СОЦІАЛІСТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ТА ГУБНАРОСВІТИ КИЇВЩИНИ

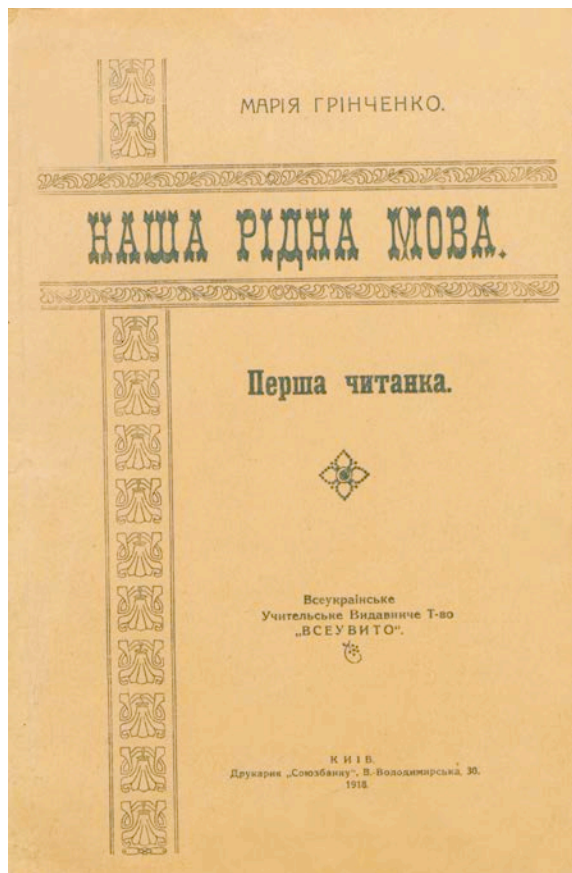
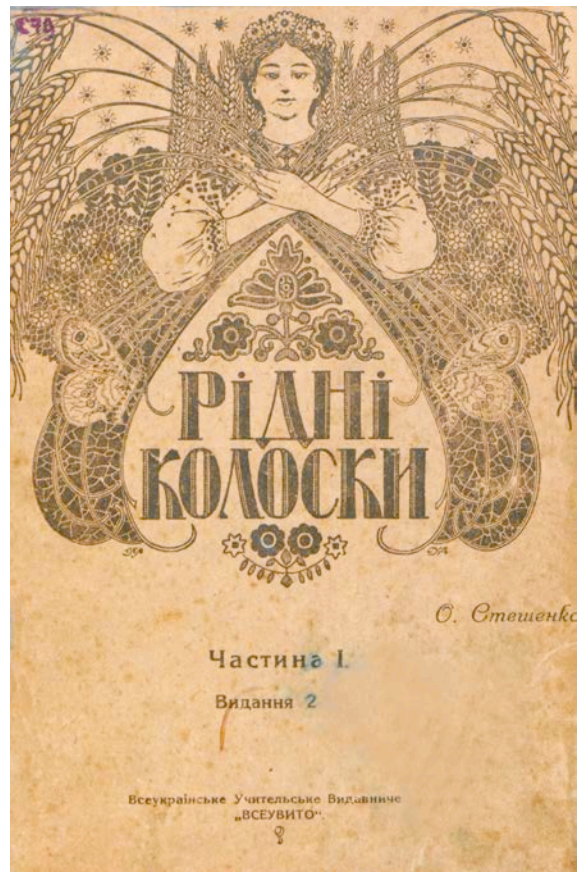
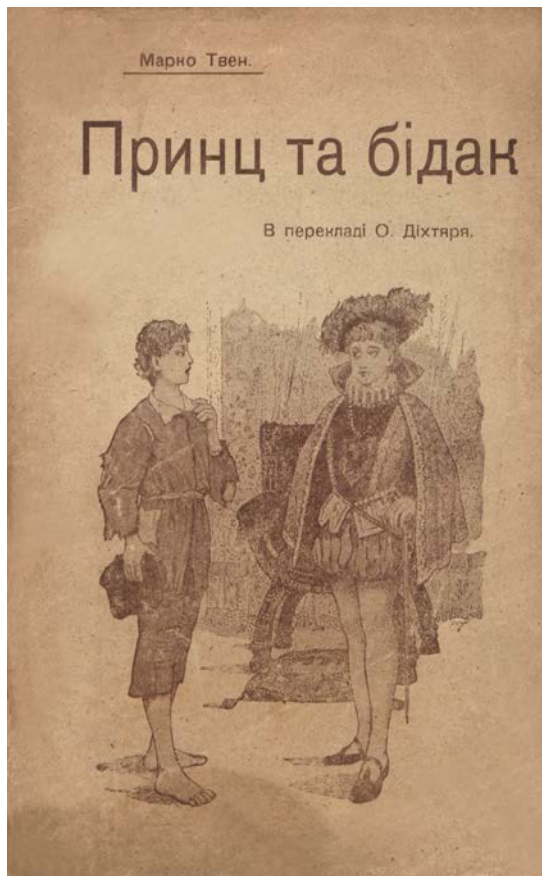

Київ   № 3—4   1921 року

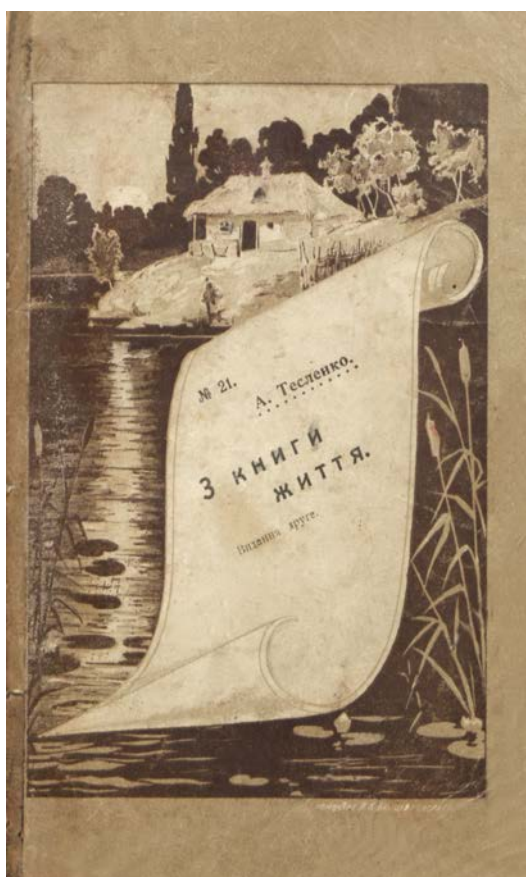

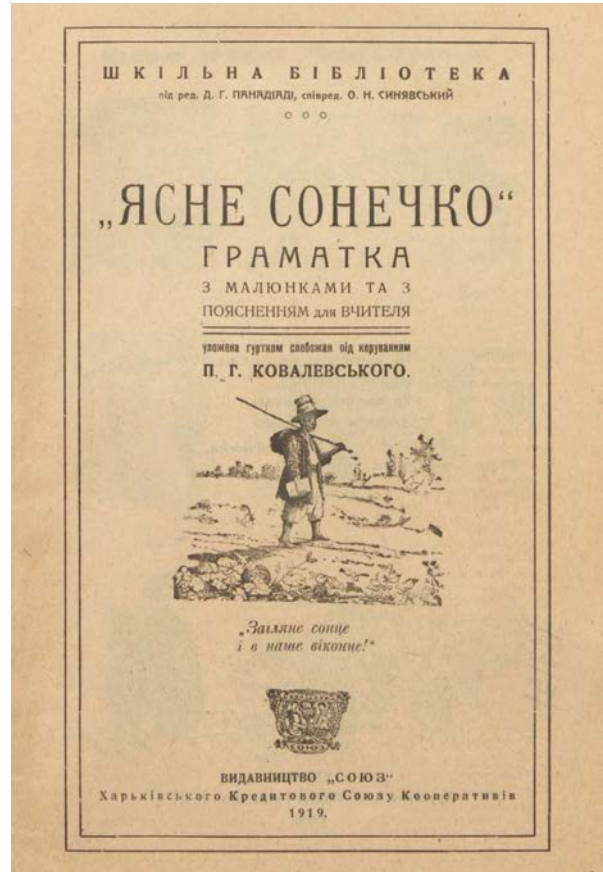

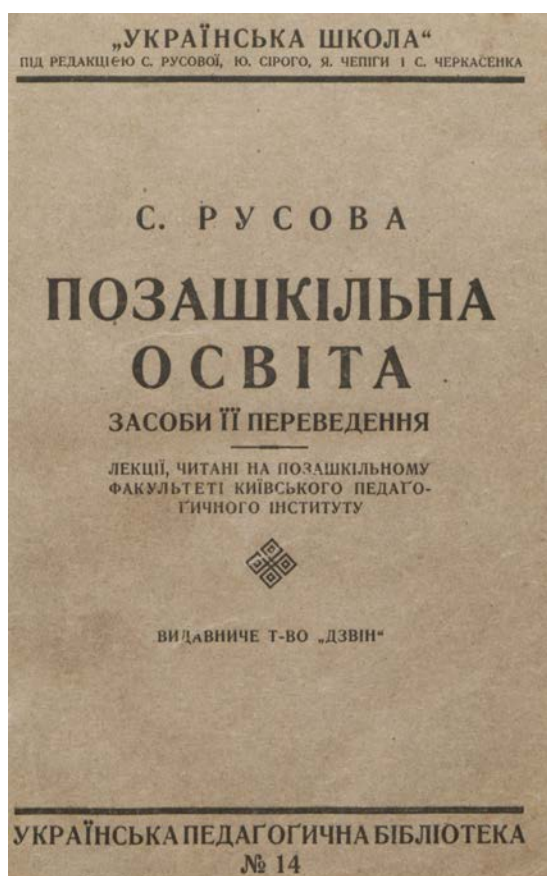
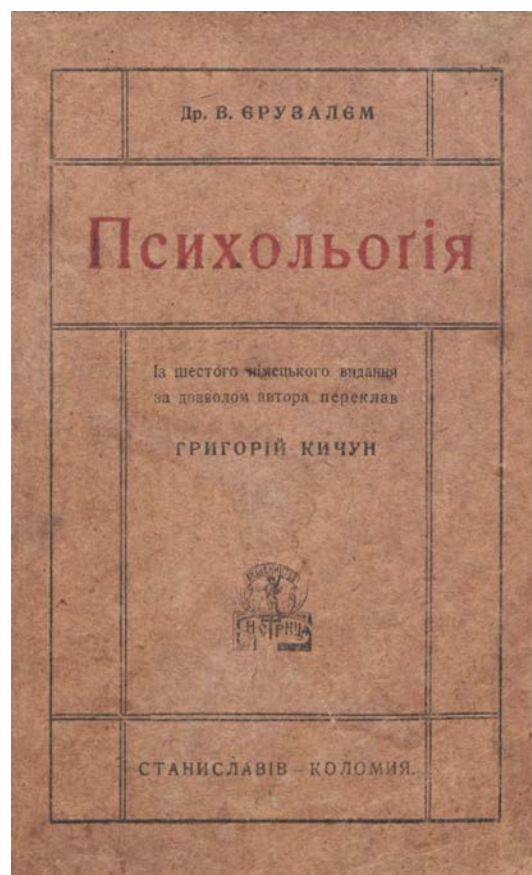
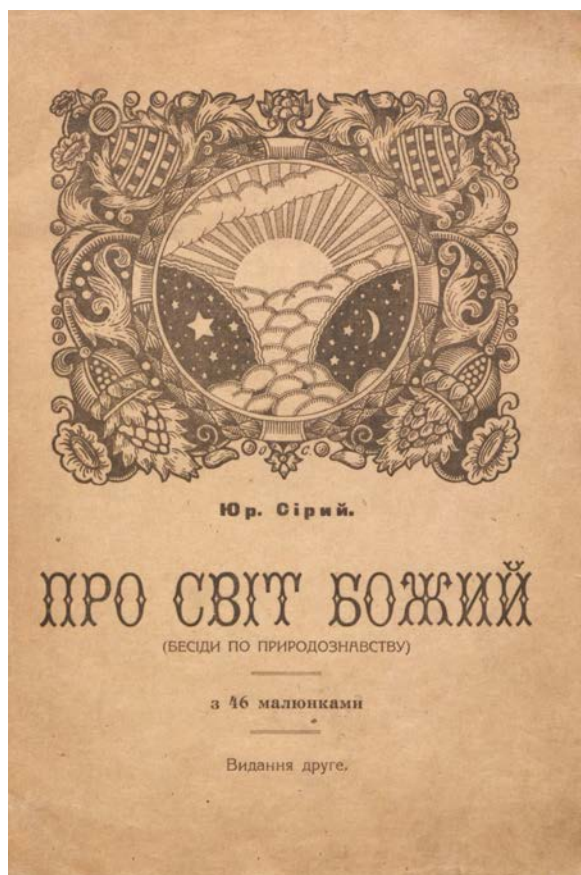

**Виставка «Українська книга 1917–1921 рр.»
(з фондів Педагогічного музею України)**

Фрагмент виставки

Розділ «Художня література»

Розділи «Навчальна література», «Періодичні видання»

Розділ «Дитяча книга»

Анотовані показчики

Автори, перекладачі, редактори, упорядники, художники, видавці

Абламська Катерина (1890—?) — український педагог, викладачка в навчальних закладах Києва, співробітниця журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). — 129

Александровський Григорій Володимирович (1872—1936?) — український літературознавець, педагог, громадський діяч. Закінчив Київський університет (1895). Викладав у київських середніх навчальних закладах; 1905—1920 — викладач Вищих жіночих курсів; 1910—1920 — викладач педагогіки, психології й новітньої російської літератури у Фребелівському педагогічному інституті. У 1917—1919 працював у Міністерстві народної освіти, був співробітником журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). — 133

Андерсен Ганс-Крістіан (дан. Hans Christian Andersen; 1805—1875) — данський письменник, видатний казкар. Твори Г.-К. Андерсена перекладено 150-ма мовами світу. Перший переклад казки Андерсена («Гречка») українською мовою, виконаний поетом і літературним критиком Іваном Біликом (Рудченком), з'явився в Україні в 1868 р. — 6, 19, 20, 44, 137

Ардашев Павло Миколайович (рос. Ардашев Павел Николаевич; 1865—1924) — російський історик, дослідник історії Франції. Викладав у Санкт-Петербурзькому, Новоросійському (Одеса) і Юр'євському (Тарту) університетах. Від січня 1903 — доцент, згодом професор Київського університету. У національному питанні займав великодержавну шовіністичну позицію, відомий як українофоб та антисеміт. Після проголошення УНР та українізації вищої школи переїхав до Криму, де працював у Таврійському університеті (1918—1923). — 117

Астряб Олександр Матвійович (1879—1962) — український методист-математик, педагог. Закінчив фізико-математичне відділення природничо-історичного факультету Київського університету (1904). Від 1905 викладав математику й фізику в київських комерційних училищах, математику та методику її викладання на Вищих жіночих курсах. Друкувався в часописі «Вільна українська школа» (1917—1920). Від 1925 — доцент, згодом професор Київського ІНО. Брав активну участь у створенні Українського НДІ педагогіки, де від 1936 очолював відділ методики математики. Автор «Наглядной геометрии» (1909), яка витримала

12 видань як один з перших підручників із пропедевтичного курсу геометрії, і «Задачника з наочної геометрії» (1916). — 128

Бабак Степан Пантелеймонович (псевдонім: Дністренко Степан; 1895—1920) — український журналіст. Навчався у Станіславській гімназії (нині Івано-Франківськ). Друкувався від 1911 р. в газетах «Рада», «Нова культура», «Червоний світ», «Пролетарі», журналі «Пролетарська освіта» (1920—1921). 1917 р. працював у Київській губернській управі. Розстріляний за Директорії. — 144

Бабка Степан Лукич (1896 — після 1936?) — український культурний діяч. Дописувач журналу «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). З 1924 по 1936 працював завідувачем Роменською окружною бібліотекою (нині Сумська обл.). Заарештований у квітні 1936, у серпні 1936 засуджений до 3 років таборів «за зберігання контрреволюційної націоналістичної літератури». Подальша доля невідома. — 146—148, 152

Балута Євген Григорович (?—?) — український художник, графік. Жив у Полтаві, у 1920-х викладав малювання в жіночій художньо-ремісничій школі, працював у редакції газети «Більшовик Полтавщини». Співпрацював з Педагогічним бюро Полтавського губернського земства. Створив обкладинки й ілюстрації до дитячих книжок «Омелькова сім'я», «Дід та баба та курочка ряба», «Соловейко», казок Г.-К. Андерсена, до читанки «Ясні зорі» (усі — 1918—1919). — 39, 63, 135

Бер Поль (*фр.* Paul Bert; 1833—1886) — французький учений і державний діяч, доктор медицини, професор фізіології в Сорбонні, міністр освіти Франції у 1881—1882 рр. — 65

Білецький Леонід Тимофійович (1882—1955) — український літературознавець. Закінчив Університет св. Володимира. У 1918 став приват-доцентом Кам'янець-Подільського університету. Від 1925 — приват-доцент кафедри української літератури, від 1932 — професор кафедри українського права в галузі дослідження старовинних пам'яток Українського Вільного Університету в Празі, де працював до 1945. У 1949 переїхав на постійне проживання до Канади й оселився у Вінніпезі. Голова Культурно-освітньої ради Комітету українців Канади. — 126—128, 130, 132—134

Бічер-Стоу Гаррієт (*англ.* Harriet Beecher-Stowe; 1811—1896) — американська письменниця, борець за ліквідацію рабства. Найвідоміший твір — «Хатина дядька Тома» («Uncle Tom's Cabin») — українською мовою вперше видано в 1918 у скороченому перекладі М. Загірньої. Згодом його перекладали О. Діхтяр, В. Буряченко, В. Харитонов, В. Митрофанов та Н. Михальська. — 22

Болозович Овксентій Автономович (1887—?) — український громадський діяч. 1918—1919 — активний учасник Всеукраїнської учительської спілки. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). До арешту в березні 1928 працював викладачем Київського кооперативного інституту. Звинувачений в участі у СВУ і у квітні 1930 засуджений до 5 р. ув'язнення. Покарання відбував у Сибіру. Подальша доля невідома. — 128

Бондаренко Ф. (?—?) — український художник. Один з авторів художнього оформлення читанки М. Рудинського «Ясні зорі» (Полтава, 1918). — 63

Боцула Андрій (?—?) — український художник. У 1910—1920-х жив у Полтаві. Здійснював художнє оформлення нотовидань Полтавського видавничого товариства «Боян» (1911—1918). Оформив збірник віршів, оповідань та колядок для дітей «Сніжинки» (1917). — 11

Бугославський Сергій Олексійович (1888—1946) — український літературознавець, композитор, музикознавець. Закінчив Університет св. Володимира у Києві (1912). Від 1916 — магістр, доцент, професор Таврійського університету (Сімферополь), від 1922 — у Московському комуністичному університеті трудящих Сходу; 1926—1930 — художній керівник Московського радіо; 1938—1945 — в Інституті світової літератури АН СРСР. Історико-літературні інтереси зосереджувалися в галузі текстологічного вивчення агіографії та літописання періоду Київської Русі. — 153

Бузескул Владислав Петрович (1858—1931) — український історик античності, історіограф, громадський діяч, академік АН СРСР (1922) і ВУАН (1925). Закінчив Харківський університет (1880), залишився працювати в ньому. Популяризатор античної історії. — 109, 110

Бурачек Микола Григорович (1871—1942) — український художник, актор, педагог, письменник, історик мистецтва. Малюнки М. Бурачека використано в художньому оформленні читанки О. Степенко «Рідні колоски» (1918). — 44, 137

Бурячок Іван Мартинович (справжнє прізвище — Боряк, псевдоніми: І. Буруля, Невір, Нев; 1877—1936) — український художник театру, графік. Ілюстрував дитячі оповідання М. Коцюбинського, народні казки, читанки та ін. — 79

Бутко Петро (?—?) — український художник, графік. Один з авторів художнього оформлення читанки М. Рудинського «Ясні зорі» (Полтава, 1918). — 63

Бутник Іван Данилович (1881—1927) — український художник. Працював у галузі книжкової графіки. В ілюстраціях інтерпретував надбання українського книжкового мистецтва, зокрема мотиви рослинного візерунка. Серед творів — ілюстрації до читанки М. Рудинського «Ясні зорі» (Полтава, 1918). — 63

Бутник Степан Данилович (1874—1952) — український художник, графік. Найзначніша частина спадщини — книжкові ілюстрації, зокрема до читанки М. Рудинського «Ясні зорі» (Полтава, 1918). Ілюстрації С. Бутника до дитячих книжок сповнені гумору, глибокого знання життя і звичаїв українського народу, розраховані на дитяче сприйняття. — 63

Веретенников Василь Іванович (1880—1942) — український і російський історик, архівіст, джерелознавець, педагог. Закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету (1904). З 1908 року мешкав у Харкові, викладав в університеті. Друкувався в журналі «Мир труда». У 1917—1919 жив і працював у Саратові. 1920 на запрошення Д. Багалія повернувся до Харкова для організації курсів архівознавства, отримав посаду професора на кафедрі російської культури Академії теоретичних знань, згодом почав працювати в Харківському ІНО, де до 1934 читав курси лекцій з історії Росії, методології історії, історії російської літератури. З 1934 мешкав у Ленінграді. — 141

Винниченко Володимир Кирилович (1880—1951) — український письменник, публіцист, державний і політичний діяч. До дитячого читання увійшли оповідання «Голота», «Кумедія з Костем», «Федько-халамидник», збірка «Намисто» та ін. Редактор видань для дітей («Українські казки», 1917). — 15, 36, 44, 134, 162

Вировий Євген Семенович (псевдоніми: Євген Малий, Малий, Євген В-вий, Евг. Вир.; 1889—1945) — культурно-освітній діяч, видавець, педагог, перекладач. 1905 вступив до вчительського інституту в Глухові, де належав до українського гуртка. 1917 став активним учасником українського політичного руху на Катеринославщині, на початку 1919 очолив педагогічну секцію Трудового конгресу в Києві. Заснував і був директором Українського видавництва в Катеринославі, цю працю продовжив у Кам'янці-Подільському (видав тут кілька десятків книг, здебільшого підручників і дитячої літератури), пізніше на еміграції в Берліні й Празі. Покінчив життя самогубством під час арешту органами НКВС. — 76, 132, 133

Володимирський Андріан Володимирович (1875—1936) — український лікар-психоневролог, дефектолог. Закінчив Університет св. Володимира в Києві (1900), де відтоді працював у клініці нервових захворювань. Від 1922 — завідувач Кабінету індивідуальної педагогіки (лікарсько-педагогічний кабінет). Вивчав психологічну діяльність аномальної дитини, зокрема здійснював порівняльні дослідження уваги і працездатності дітей глухих та з вадами слуху; питання ролі спадковості в розвитку дитини, впливу різних умов на її розвиток, урахування індивідуальних особливостей дітей у педагогічному процесі. — 84

Вольська С. (?—?) — український перекладач. Автор першого англomовного перекладу драми Лесі Українки «У полоні» («The Babylonian captivity», 1916). Перекладала з англійської («Пропащий світ» А. Конан-Дойля, 1922). Для дітей переклала «Індуські народні казки» (1919). Донька Стефанії Вольської (1863—1930), редактора дитячого журналу «Волошки» (1917). — 69, 132

Гаєвський Степан Юхимович (релігійне ім'я — Сильвестр; псевдоніми і криптоніми: С. Гай, Л. Гайка, С. Смілянець, С. Юхимич, С. Г-кий, С. Г-ій, С. Ю., Ст. Г-кий; 1876—1975) — український літературознавець і мовознавець, педагог, церковний діяч. Закінчив Житомирську духовну семінарію (1900), Університет св. Володимира в Києві (1912). Учителював. 1917 працював у Генеральному секретаріаті Української Центральної Ради, 1918—1919 — доцент (від 1920 — професор) Кам'янець-Подільського університету; дописувач журналу «Вільна українська школа». Був засновником і першим секретарем Київського будинку вчених. 1942 висвячений на єпископа УАПЦ (Української автокефальної православної церкви). 1943 виїхав до Німеччини. Від 1949 мешкав в Австралії. — 90, 130, 132—136

Галущинський Михайло Миколайович (псевдоніми і криптоніми: Височанський, Височанський Микола, Подорожник, Г-ий, Гл. М., Глц. М., М., М. Г. та ін.; 1878—1931) — український культурно-освітній і громадсько-політичний діяч, педагог, військовик, публіцист, командувач Леґіону Українських січових стрільців. У 1898 закінчив Тернопільську гімназію. У 1898—1900 навчався на філософському факультеті Львівського університету; у 1900—1901 — у Віденському університеті. У 1901 після закінчення університету деякий час працював викладачем гімназій у містах Львів і Золочів. З 1909 — директор української гімназії товариства «Рідна школа» у м. Рогатин (тепер Івано-Франківської обл.). У цей період став провідним організатором гімназійної освіти в Галичині. Автор численних статей, нарисів, оглядів, рецензій у наукових виданнях та періодиці. — 98

Ганцов Всеволод Михайлович (1892—1979) — український мовознавець. Закінчив Колегію П. Галагана, Петроградський університет (нині С.-Петербургу). Від жовтня 1918 — професор Київського університету. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). 1919—1929 — науковий співробітник ВУАН: від 1920 — керівник Комісії для складання словника української живої мови, від 1924 — співредактор «Російсько-українського словника» (вийшли т. 1—3, К., 1924—1933); одночасно був членом Харківської правописної комісії та автором розділу «Фонетика» у проекті українського правопису (1926). Досліджував проблеми історії української мови, правопису та лексикографії. Заарештований 1929, засуджений 1930 у справі «СВУ» на 8 р., 1938 — ще на 8 р., 1950 висланий у Красноярський край (РФ). 1956 звільнений, мешкав у Чернігові. — 134

Гауф Вільгельм (нім. Wilhelm Hauff; 1802—1827) — німецький письменник, казкар. З 1824 по 1826 рік працював домашнім учителем. У 1827 році помер від тифу. Через свої неодноразово екранізовані казки та оповідання, Гауф, незважаючи на коротке фізичне життя, продовжує жити в літературі. Його ім'ям названа премія дитячої та юнацької літератури. — 70

Геббель Христіан Фрідріх (нім. Christian Friedrich Hebbel; 1813—1863) — німецький драматург. Значний вплив на його драматургію справила філософія Гегеля. Геббель переносить реальні соціальні конфлікти до світу ідей і визнає боротьбу ідей вищим принципом драматичного мистецтва. Розгортання суспільних колізій Геббель уявляв у дусі гегелівської діалектики: минуций старий світ і новий стикаються і в муках народжують нову форму буття. — 98

Геркен-Русова Наталія Леонівна (криптонім Н. Г.; 1897—1989) — українська художниця театру та кіно, графік, майстриня декоративно-ужиткового мистецтва, теоретик і пропагандист українського професійного театру. Серед оформлених Н. Геркен-Русовою дитячих книг — «Снігова королева» Г.-К. Андерсена (1918). — 20

Глібов Леонід Іванович (псевдоніми: Л. Кенир, Дідусь Кенир та ін.; 1827—1893) — український письменник, поет, байкар, видавець, громадський діяч. Написав 107 байок, понад 50 віршованих загадок і відгадок, жартівливих пісень та акровіршів для дітей. — 21, 24, 35, 36, 44, 59, 79, 122

Гнатюк Володимир Михайлович (1871—1926) — український етнограф, фольклорист, мовознавець, літературознавець, мистецтвознавець, перекладач, громадський діяч. Редактор видань Наукового товариства імені Шевченка, видавець народних казок. — 25, 35, 137

Гнідич Павло Олександрович (1884—1919?) — український фольклорист, етнограф, історик української літератури. Навчався в Харківській гімназії, Санкт-Петербурзькому політехнічному інституті, закінчив Московський університет (1913). Викладав у Кобеляцькій чоловічій гімназії, Роменському реальному училищі (від 1918). Дописувач журналу «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). — 147—149

Гоголь Микола Васильович (1809—1852) — український письменник. Писав російською мовою. Українською мовою твори письменника почали перекладати ще за його життя. Так, перший український переклад повісті «Тарас Бульба» (Львів, 1850) здійснено П. Головацьким. — 26, 36

Горецький Петро Йосипович (1888—1972) — український мовознавець. Закінчив Київський університет (1914). Учителював, викладав українську мову та літературу у вищих навчальних закладах Києва, публікувався в журналі «Вільна українська школа» (1917—1920). Протягом 1926—1963 працював у різних установах АН УРСР, зокрема в Інституті української наукової мови, Інституті мовознавства. Розробляв проблеми лексикології та лексикографії української літературної мови. Разом з І. Шалею створив підручник «Українська мова. Практично-теоретичний курс» (1926), який витримав 8 видань. — 137, 138, 140

Грабовський Павло Арсенович (псевдонім П. Граб; 1864—1902) — український поет, публіцист, перекладач. Дитяча тематика приваблювала П. Грабовського протягом усього життя. Окрему групу його поезій становлять вірші-звернення «До школи», «Дітям». До дитячого читання увійшли вірші поета «Сонечко та дощик», «Щоглик», «Соловейко», «Дніпр», «Метеличок» та ін. — 11, 23, 35, 36, 44

Гринько Григорій Федорович (1890—1938) — український державний діяч. Народний комісар освіти Української Соціалістичної Радянської Республіки (1920—1924). — 96, 97, 144

Григорович-Барський Петро Олександрович (1822—1907) — представник роду українських купців, вихідців з м. Бар, власник «Друкарні Петра Барського» (за бланком: «Петр Барский в Киеве. Главная контора. Типография, литография. Фабрика конторских книг. Словолития. Фирма существует с 1723 года») і найбільшого паперового магазину в Києві. Друкарня містилася за адресою: Хрещатик, 40 (бу-

динок не зберігся). Належав до числа великих київських домовласників; був довгі роки старостою Софійського собору, головою Ради Київської міської ошадної каси. — 18, 34, 48—50, 57, 60, 62, 108, 127—138

Грінченко Борис Дмитрович (псевдоніми та криптоніми: Василь Чайченко, Л. Яворенко, П. Вартовий, Б. Вільховий, Перекотиполе, Гречаник, Б. Г. та ін.; 1863—1910) — український письменник, педагог, лексикограф, літературознавець, етнограф, історик, публіцист, перекладач, громадсько-культурний діяч. Перекладав з англійської, італійської, німецької, російської, французької мов. Переклав твори Ф. Шіллера, Г. Гауптмана, О. Мірбо, М. Метерлінка, О. Кольцова, Г. Гайне, Г. Ібсена, З. Топеліуса, Г.-К. Андерсена, Е. Де Амічиса, М. Твена та ін. — 1, 2, 6, 11, 27, 35, 36, 44, 59, 79, 83, 122, 128, 129, 135, 138, 147, 150, 151

Грінченко Марія Миколаївна (дівооче прізвище — Гладиліна, псевдоніми та криптоніми: М. Загірня, М. Чайченко, М. Доленко, П. З. Р-ої та ін.; 1863—1928) — українська письменниця, перекладач, педагог. Переклади М. Грінченко репрезентують твори світової дитячої літератури: М. Твена «Пригоди Тома Соєра», Г. Бічер-Стоу «Дядькова Томова хата, або життя рабів-негрів», повість для дітей «Серце» Е. Де Амічиса, твори російських письменників: М. Салтикова-Щедріна «Як мужик двох генералів прохарчив», «Дикий пан» (1907), Д. Маміна-Сибіряка «Лісова казка» (1917), М. Лескова «Оповідання про Федора християнина і про друга його Овраама жидовина» (1898), оповідання Л. Толстого та ін. Автор читанки «Наша рідна мова» (1918). Дружина Бориса Грінченка. — 19, 27, 35, 36, 44, 56, 63, 79, 132, 136—138, 140

Грунський Микола Кузьмович (1872—1951) — український учений-славіст, педагог. Закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету (1896). У 1903 переїхав у м. Юр'єв (нині Тарту в Естонії), де працював викладачем гімназії, а потім екстраординарним професором у Юр'євському університеті. З 1915 до кінця життя працював у Київському університеті (у 1919—1920 — ректор університету). Окрім понад 200 праць зі слов'янського мовознавства, яке було його основним науковим інтересом, кілька робіт присвятив педагогічній проблематиці, зокрема досліджував педагогічну спадщину К. Ушинського, М. Пирогова, Л. Толстого. — 104, 122

Грушевський Сергій Григорович (1892—1937) — український історик, громадський діяч. Небіж Михайла Грушевського. Закінчив історико-філологічний факультет Університету св. Володимира (1913). Написав працю «Коломенський уезд по писцовым книгам XVI в.» (відзначена срібною медаллю), джерельні матеріали до якої опубліковано

в «Университетских известиях» (1917, № 1—2). У 1921—1925 працював лектором Полтавського ІНО. Від 1925 — професор, проректор з наукової роботи Донецького ІНО (Луганськ). 1930 переїхав на Кубань, працював завідувачем кафедри історії Краснодарського педагогічного інституту. Брав активну участь в українізації, зокрема став співавтором «Плана українізації Северо-Кавказского украинского агропедагогического института имени Н. А. Скрипника» (Краснодар, 1932). У січні 1933 заарештований, за звинуваченням у приналежності до організації «Союз Кубані та України» засуджений до 10 р. таборів. У жовтні 1937 засуджений до розстрілу. Розстріляний 3 листопада 1937 в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (тепер місто в Республіці Карелія, РФ). — 153

Гудзій Микола Каленикович (1887—1965) — український учений, літературознавець. Закінчив слов'яно-російське відділення історико-філологічного факультету Київського університету (1911). По закінченні навчання залишається працювати в Київському університеті. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). З 1918 — викладач Таврійського університету (Сімферополь). З 1922 — професор Московського університету. У 1957—1963 завідувач відділом давньої української літератури Інституту літератури АН УРСР. — 132

Гадзінський Володимир Антонович (псевдоніми: Йосиф Гріх, Оскар Редінг, Стефан Трипільський; 1888—1932) — український, письменник, літературознавець, критик, журналіст, перекладач, освітній діяч. Навчався в Політехнічній школі у Львові (1906—1909) та на фізико-математичному факультеті Віденського університету (1910—1913). Під час 1-ї світової війни — в УСС, згодом — в УГА. 1919 із загоном УГА перейшов на бік більшовиків. 1920 — завідувач Київської губнаросвіти, редактор журналу «Пролетарська освіта» (1920). Від 1921 — у Москві, де заснував літературну групу «Село і Місто» («СіМ»). Від 1925 — в Одесі: професор Художнього інституту, один з лідерів «Гарту», голова Одеської філії Державного видавництва України. — 144, 145

Де Амїчис Едмондо (*итал.* Edmondo De Amicis, 1846—1908) — італійський письменник, поет і журналіст. В українських перекладах його твори виходили у світ переважно на початку ХХ ст., а також у перші роки радянської влади. Світову славу письменнику принесла написана з великою любов'ю до дітей книга «Серце» (1886). На початку ХХ ст. ця книга була дуже популярною й в Україні. Її видавали багато разів і під різними назвами — «Шкільні товариші», «Записки школяра». — 36, 44, 66, 79

Дернова-Ярмоленко Августа Олександрівна (рос. Дернова-Ярмоленко Августа Александровна; 1869—1930) — російська лікарка, педагог, літератор. Одна з перших жінок Росії, які отримали вищу медичну освіту. Працювала з В. Бехтеревим у створеному ним Інституті Мозку. Спеціалізуючись на психології і фізіології дитинства, написала перші в Росії книги про раннє виховання дітей, адресовані матерям. Редагувала та видавала журнали «Семейный вестник», «Семейное воспитание». — 121

Дефо Даніель (англ. Defoe Daniel; 1660—1731) — англійський письменник. Найбільший вплив на світову культуру мав роман Д. Дефо «Життя й незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо» (1719). Перший вільний переклад-переказ на українську мову «Робінзона Крузо» під назвою «Робінзон Крузо. Повість поучительна для молоді» було здійснено Орестом Авдиковським (Львів, 1877). — 3

Діберт Василь Іванович (1892—1981) — український художник, графік. Автор обкладинки до видання творів М. Коцюбинського (1918). Один з організаторів літературно-мистецької групи молодих українських письменників та художників «Гроно» (Київ, 1920). Після 2-ї світової війни проживав у США. — 32

Діхтяр Олекса Іванович (псевдонім Д. Аскело; 1886—1936) — український письменник, перекладач, педагог. Закінчив Новобузьку учительську семінарію (нині Миколаївська обл., 1906), пізніше — Полтавський учительський інститут. Від 1906 вчителював у с. Диканька; 1928—1934 — методист і викладач української мови й літератури Харківської промислової академії. Переклав низку творів західноєвропейських і американських письменників, зокрема Е. Де Амічиса «Маленькі гарібальдійці», М. Твена «Принц та бідак», Г. Бічер-Стоу «Томова хатка» та ін. — 12, 22, 44, 66

Дмитрієва Валентина Іовівна (рос. Дмитриева Валентина Иововна; 1859—1947) — російська письменниця. Найвідоміший твір — оповідання для дітей «Малюк та Жучок». — 91

Дога Василь Михайлович (1886 — після 1940?) — український педагог. Закінчив Златопільську чоловічу гімназію. У 1912—1929 працював у Києві у відділі народної освіти, професор, співробітник ВУАН. Автор шкільних підручників і статей із проблем методики викладання. У вересні 1929 заарештований, у квітні 1930 засуджений до висилки за межі України. У 1940 працював викладачем залізничної школи № 65 у м. Ульяновськ (РФ). Подальша доля невідома. — 36, 128, 130, 135, 140

Дорошкевич Борис Костянтинович (1881—1918) — педагог, редактор. Брат Олександра Дорошкевича. Навчався в Московському кадетському корпусі, закінчив Петровсько-Розумовську сільськогосподарську академію (Москва, 1904). Згодом повернувся до України, брав активну участь у різних сферах громадського життя, зокрема в організації агрономічних товариств, укладав підручники (переважно з хімії). У журналі «Вільна українська школа» (1917—1920) надрукував статтю «Позашкільна сільськогосподарська освіта і місцеві музеї» (1918, № 1). Помер через хворобу. — 129

Дорошкевич Олександр Костянтинович (псевдоніми і криптоніми: О. Дорош., С. Дорош, С. Д. Студент, С. Цабегей, Д., О. Д., С. Д., Д-евич С., Ол. Д., Ол. Дор., С-евич, С-кевич; 1889—1946) — український літературознавець, критик, педагог. Закінчив Університет св. Володимира в Києві (1913). Редактор журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Від 1921 — професор Київського ІНО. У 1930-х висланий з Києва, викладав в Уральському педагогічному інституті (м. Свердловськ, нині Єкатеринбург, РФ). Після повернення від 1943 очолював відділ української літератури 19 ст. Інституту літератури АН УРСР і кафедру української літератури Київського університету. — 126—140

Драгоманов Михайло Петрович (1841—1895) — український публіцист, історик, філософ, економіст, літературознавець, фольклорист, громадський діяч, представник відомого роду українських громадських і культурних діячів Драгоманових. Один з організаторів «Старої громади» в Києві. Доцент Київського університету (1864—1875). Після звільнення за політичну неблагонадійність емігрував до Женеви, де очолював осередок української політичної еміграції (1876—1889). Професор Вищої школи в Софії (зараз — Софійський університет) (1889—1895). Брат письменниці та громадської діячки Олени Пчілки, дядько Лесі Українки. — 5

Дудич Володимир Самійлович (1885—1920?) — український громадський і державний діяч, літератор. У 1906 склав іспит на звання народного вчителя. Працював діловодом у київських закладах освіти та епархіальній шкільній раді. З 1911 — помічник присяжного повіреного у Вінниці. У квітні-жовтні 1917 р. — головний редактор «Подільської волі», член ревізійної комісії Вінницької «Просвіти». Виконуючий обов'язки міського голови Вінниці (1919). За деякими даними розстріляний 1920. — 143

Дурдуківський Володимир Федорович (псевдоніми і криптоніми: В. Коновченко, В. Мировець, Скавло, В. М. та ін.; 1874—1938) — український педагог, літературознавець, громадський діяч. Закінчив Києво-Подільське духовне училище, Київську духовну семінарію (1895), Київську духовну академію (1899). Працював учителем словесності в Києво-Подільському духовному училищі. Один із засновників видавництва «Вік», яке 1895—1918 видало 140 назв українських книг загальним накладом понад 500 тис. прим. Друкувався в часописах «Киевская старина», «Світло», «Вільна українська школа» (1917—1920) та ін. Від 1917 — директор і викладач української мови та літератури 1-ї Київської української гімназії імені Т. Шевченка. У липні 1929 заарештований і засуджений до 8 р. ув'язнення. У червні 1930 звільнений за станом здоров'я, однак позбавлений права на працю, унаслідок чого перебував у складному матеріальному становищі й вимушено розпродав унікальну власну бібліотеку. 31 грудня 1937 за звинуваченням у націоналістичній антирадянській діяльності засуджений до розстрілу. — 129, 130

Єрузалем Вільгельм (нім. Wilhelm Jerusalem; 1854—1923) — австрійський історик, психолог, педагог. Його підручник «Психологія» (разом зі спеціально написаною до перекладу передмовою автора) було видано українською (Станіславів — Коломия, 1921). — 92

Єфименко Олександра Яківна (псевд. і крипт.: Александра Е., А-а Еф., Є-ва, А; 1848—1918) — український історик, етнограф. Закінчила Маріїнську жіночу гімназію в Архангельську (1863); від 1877 мешкала у Чернігові, від 1879 — у Харкові. Брала активну участь у роботі Харківського товариства поширення в народі грамотності; виступала за викладання у школах українською мовою; досліджувала проблеми історії України. Перша у Російській імперії жінка, яка отримала ступінь почесного доктора історії (наданий 1910 Харківським університетом). — 118, 136

Животко Аркадій Петрович (криптоніми та псевдоніми: Ж-ко А., Пухальський А., Пуховський А., Хо; 1890—1948) — український громадський та політичний діяч, педагог, дослідник історії української преси, книгознавець. Закінчив Санкт-Петербурзький психоневрологічний інститут (1917). Обраний до Центральної Ради від Воронежської губернії. З 1918 жив у Кам'янці-Подільському, де вчителював. Був відповідальним секретарем газети «Життя Поділля» (органу Подільської «Просвіти»). Один з організаторів Товариства дошкільного виховання імені Песталоцці в Кам'янці-Подільському (з 1919). Друкувався в журналі «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). Завідувач відділу дошкільного виховання Подільської губернської народної управи (1919—

1920). 1923 виїхав до Чехословаччини. Працював в Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова. З 1945 р. жив у Німеччині. — 150

Жук Михайло Іванович (псевдонім О. Мігулес; 1883—1964) — український живописець, графік, педагог, письменник. Навчався в Київській рисувальній школі М. Мурашка, Московському училищі живопису, скульптури й архітектури та Краківській академії красних мистецтв (закінчив у 1904). У 1925—1953 викладав в Одеській художній школі. Ілюстрував дитячі книжки в першій третині ХХ ст. — 16, 44, 103, 126, 137

Зайцев Павло Іванович (1886—1965) — український учений-літературознавець, археограф, історик літератури, громадсько-політичний і культурний діяч. 1904 закінчив Сумську гімназію, 1909 — юридичний, 1913 — історико-філологічний факультет Санкт-Петербурзького університету. З вересня 1917 — начальник канцелярії Генерального секретаріату освіти, водночас викладав в Українській Педагогічній академії, Українському народному університеті та 2-й Київській українській гімназії. У 1918 — директор Департаменту загальних справ Міністерства освіти. Публікувався в журналі «Вільна українська школа» (1917—1920). 1921 виїхав до Польщі як секретар дипломатичної місії УНР. З 1921 — викладач Варшавського університету, співробітник Українського наукового товариства у Варшаві. 1941 виїхав до Німеччини, співробітничав у берлінських журналах «Український вісник» та «Українець»; з 1958 — професор Українського вільного університету (УВУ) в Мюнхені, де й помер. Як літературознавець працював переважно в галузі шевченкознавства. — 130

Залізник Микола Кіндратович (псевдоніми і криптоніми — Кіндратович Микола, Кримщак Микола, О. Пашкевич, Сторонній, Хист М., М. Д., М. З., М. К., З-к М. та ін.; 1888—1950) — громадський і політичний діяч, науковець, публіцист, видавець, перекладач, дипломат. Навчався в Університеті св. Володимира у Києві. Від 1905 брав активну участь у національно-революційному русі як член одного з перших гуртків українських есерів, водночас — член київської «Прогресу», працював у її видавничій комісії, друкував статті в газеті «Рада». Автор статей з історії, археології та сучасної політики. У 1919—1920 — посол УНР у Фінляндії. 1945 заарештований радянськими спецслужбами, засуджений до 15 років ув'язнення. Помер у тюрмі м. Перм (нині місто в РФ). — 68

Зінковський Василь Васильович (1881—1962) — український релігійний філософ, психолог, церковний і громадський діяч. У 1900—1904 навчався на природничому відділенні фізико-математичного факультету, у 1904—1909 на історико-філологічному факультеті Університету св. Володимира. Після закінчення університету викладав вступ до філософії та дитячу психологію на Київських вищих жіночих курсах; також від 1914 — директор Київського Фребелівського педагогічного інституту. Ініціатор створення Київського науково-філософського товариства (1914). Від 1917 — професор філософії Українського народного університету; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Перший міністр віросповідань (15 травня — 19 жовтня 1918) уряду гетьмана П. Скоропадського. 1919 працював у Комісаріатах народної освіти, соціального забезпечення та охорони здоров'я; водночас викладав в Університеті та Інституті дошкільного виховання. У 1919 переїхав до Одеси. 1920 емігрував. Професор Белградського університету. Від 1927 — професор Православного богословського інституту в Парижі. Самоідентифікував себе з російською культурою та наукою. — 137, 139, 140

Зеров Микола Костянтинівич (1890—1937) — поет, історик літератури, літературний критик, перекладач, педагог. Закінчив історико-філологічний факультет Університету св. Володимира (1914). У 1917 викладав латину в 2-й українській гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства у Києві, 1918—1920 — українознавство в Київському архітектурному інституті; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). У жовтні 1920 з голодного Києва переїхав до м. Барішівка (нині смт Київської обл.), діставши запрошення з місцевої соціально-економічної школи, де викладав до середини 1923. 1923—1925 викладач Київського кооперативного технікуму; водночас 1923—1934 — у Київському ІНО: професор, від 1930 — завідувач кафедри історії української літератури 19 ст. 1934 звільнений з роботи, у надії на порятунок виїхав до Москви, де намагався відновити літературну працю. Заарештований у квітні 1935. Розстріляний 3 листопада 1937 в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (тепер місто в Республіці Карелія, РФ). — 127, 128, 130

Іваницький Сергій Митрофанович (1874 — після 1945?) — український педагог, один із засновників і найактивніших діячів «Просвіти» в Кам'янці-Подільському (з 1906). У добу визвольних змагань 1917—1920 рр. — завідувач відділу позашкільної освіти. Був головою Всеподільської учительської спілки; займався питанням українізації навчальних закладів, домігся видання українських книг для новостворених шкіл. Переклав з російської твори А. Чехова, Д. Маміна-Сибіряка, В. Гаршина («Збірка казок і оповідань для читання у школі», 1917). — 6

Іваниця Григорій Микитович (1892—1938) — український мовознавець, педагог. Закінчив Університет св. Володимира. Працював у Києві: дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920), викладач педагогіки, професор ІНО (1920—1929); співредактор журналу «Радянська освіта». Автор підручників з української мови, читанок «Шляхом життя» (1923; 1925; співавтори Я. Чепіга, Б. Якубський), «Шляхами життя» (у 2-х ч., 4 вид., 1926—1928; співавтор Б. Якубський), «Життя та слово» (у 2-х ч., 6 вид., 1926—1929); статей з термінології, методики навчання української мови. Заарештований у серпні 1929 у справі СВУ, засуджений 1930 до 6 р. позбавлення волі з суворою ізоляцією, висланий у с. Улья Красноярського краю (РФ), заарештований удруге в грудні 1937 за звинуваченням в антирадянській агітації та пропаганді, у лютому 1938 засуджений до 10 р. таборів. Помер 24 серпня 1938 у Північно-східному таборі (Магаданська обл., РФ). — 138, 139

Івченко Василь Володимирович (1881—1938) — український педагог, освітній діяч. Закінчив Глухівський учительський інститут. Працював викладачем російської та української мов фельдшерсько-акушерської школи м. Ромни (нині Сумська обл.). Дописувач журналу «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). Заарештований у вересні 1937, звинувачений у належності до антирадянської української націоналістичної контрреволюційної повстанської організації. Розстріляний у травні 1938. — 147, 149—151

Івченко Михайло Євдокимович (псевдоніми: М. Проліс, М. Івлєв; 1890—1939) — український письменник, літературознавець. Закінчив Московську землеробську школу. Працював агрономом-економом на Полтавщині, на поч. 1920-х — редагував журнали «Сільський господар» (Харків), «Сільський кредит» (Київ); дописувач журналу «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). У вересні 1929 заарештований у справі СВУ, у квітні 1930 звільнений. Відтоді участі в літературному процесі не брав. 1936 виїхав на Північний Кавказ, де вчителював. Помер від хвороби. — 147—149

Ільченко Дмитро Ілліч (1878—1963) — український живописець. Навчався в художній школі при Києво-Печерській лаврі (від 1886), закінчив Київську рисувальну школу М. Мурашка (1900) та художнє училище (1905), навчався в Академії Мистецтв у Санкт-Петербурзі (1906—1907). У Києві: від 1909 — викладав у гімназії Трифонової, на педагогічних курсах. Обстоював розвиток української національної культури. Переїхав 1937 до Нікополя, де викладав живопис у середній школі. Створював портрети, натюрморти, пейзажі. — 37

Ішуміна (Ішуніна) Марія (1878—1920) — українська громадська діячка, перекладач. Член Товариства українських поступовців. У 1906—1907 активно працювала в Київській «Просвіті». Співпрацювала з О. Пчілкою в журналі «Молода Україна» (1908—1912, 1914). Під час 1-ї світової війни працювала в товаристві допомоги жертвам війни (офіційна назва — «Общество помощи населению Юга России, пострадавшему от военных действий»), була секретарем товариства. Її переклади друкувалися в журналі «Вільна українська школа» (1917—1920). — 137

Їжакевич Іван Сидорович (1864—1962) — український художник, письменник. Працював у галузі станкового й монументального живопису, книжкової ілюстрації. Його твори зберігаються в багатьох музеях України, найкращі — в Національному музеї Т. Шевченка. — 36

Калиненко Кирило Семенович (1881 — після 1940?) — український учений, фахівець у галузі ливарного виробництва, педагог. Закінчив Вовчанську учительську семінарію (1900), Білгородський учительський інститут (1906) та Київський політехнічний інститут (1915). 1917 — у тимчасовій фінансовій комісії Української Центральної Ради. У 1919 призначений інструктором професійно-технічної освіти Народного комісаріату освіти. Дописувач журналу «Пролетарська освіта» (1920—1921). Працював у Київському політехнічному інституті: 1921—1923 — декан механічного факультету, 1921—1929 — політкомісар при ректорові, завідувач лабораторії загальної технології та ливарної справи, 1923—1925 — завідувач кафедри технології металів, 1925—1930 — завідувач кафедри ливарної справи. У 1930 виїхав до Москви. — 144, 145

Калинович Іван Титович (1884—1927) — український бібліограф, видавець, перекладач, громадський діяч, педагог. Після закінчення учительської семінарії в Заліщиках (1904), одержав посаду вчителя в с. Антонові, Чортківського повіту. Працював управителем однокласної народної школи у Ворохті. Випускник історико-філологічного факультету Львівського університету (1907). 1908 виїхав до Брюсселю, де ознайомився з роботою Міжнародного бібліографічного інституту і відвідував тримісячні бібліографічні курси, які дали знання з теорії та методики бібліографії. Поряд з видавничою та освітньою розгорнув бібліографічну діяльність. У 1916—1917 і 1919—1922 працював у Відні, з 1922 — у Золочеві. Переклади творів Б. Келлермана, Т. Манна, С. Жеромського та ін. навели його на думку організувати видавництво «Всесвітня бібліотека» (1913—1926), що випускало просвітні видання та перекладну літературу. Підготував каталог видавництва «Вернигора» в Києві (1922). — 41

Камінський Василь Якович (1899 — після 1941) — український історик, архівіст. Закінчив Новобузьку учительську семінарію (нині Миколаївська обл., 1920), Київський ІНО (1924). Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1925—1928 — аспірант Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН під керівництвом М. Грушевського; водночас 1926—1932 — доцент, професор Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту й ІНО; 1929—1932 — директор Київського обласного історичного архіву. У жовтні 1937 заарештований, засуджений до 5 р. таборів. — 138

Кершенштайнер Георг Міхаель (нім. Georg Michael Kerschensteiner; 1854—1932) — німецький педагог, автор теорії громадянського виховання. Сприяв упровадженню в навчально-виховний процес активних методів навчання з широким використанням наочних посібників, практичних робіт, екскурсій. Автор передмови до українського видання книги «Що таке державногромадянське виховання» (1918). — 30

Кирилович Зенон (1892—1944) — редактор серії «Бібліотека для української молодіжи» видавництва «Бистриця» (Коломия — Станіславів). — 88

Кичун Григорій (1886—1927) — український громадський діяч та педагог, перекладач. Директор Станіславівської української гімназії. Засновник «Пласту» в Станіславові. — 92

Кіплінг Радьєрд (англ. Joseph Rudyard Kipling; 1865—1936) — англійський поет і прозаїк. Відомий як творець дитячих казок про Мауглі, допитливе слоненятко, кішку, яка гуляє сама по собі, про відважного мангуста Рікі-Тікі-Таві та ін. У 1907 Кіплінг став наймолодшим лауреатом Нобелівської премії з літератури. Був нагороджений «за велику фантазію та зрілість ідей». Перше українське видання оповідань про Мауглі з'явилося 1905 р. в перекладі Кирила Вербина (Кажникевича). — 44, 85

Кірнарський Марко Абрамович (1893—1942) — український художник-графік єврейського походження, учень Г. Нарбута. У 1920—1923 працював у Києві. Йому одному з перших вдалося створити обкладинки, на яких декоративні елементи не тільки прикрашали книгу, але й передавали її зміст («Перша вязочка бубличків»). — 99

Клепатський (Клепацький) Павло Григорович (1885 — після 1938) — український історик, літературознавець, педагог. Закінчив Київську духовну семінарію, Новоросійський університет в Одесі (1908), де відтоді й працював. 1917 — член Української Центральної Ради від Херсонської губернії. 1918—1921 — приват-доцент, професор Українського університету (Кам'янець-Подільський), дописувач журналу «Вільна

українська школа» (1917—1920); 1922—1923 — ректор Кам'янець-Подільського ІНО. 1923—1931 — професор Полтавського ІНО. Через звинувачення в українському націоналізмі виїхав до Росії, 1935—1936 працював у Дагестанському педагогічному інституті. 1936 заарештований, засуджений до 5 р. таборів. Подальша доля невідома. — 133, 136, 137

Клименко Пилип Васильович (1887—1955) — український історик, архівознавець. 1899—1907 навчався в Ніжинській гімназії. 1912 закінчив Університет св. Володимира. Відтоді працював у Київському центральному архіві давніх актів; 1918—1920 — професор Українського державного університету (Кам'янець-Подільський); дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Досліджував історію цехів в Україні та історію українських міст. У травні 1938 заарештований, у березні 1939 за сфабрикованим звинуваченням засуджений до 6 р. позбавлення волі. Покарання відбував у Красноярському краї. Звільнений 1943. Після 2-ї світової війни жив у смт Козелець. — 129, 131, 137

Кобринська Наталія Іванівна (1855—1920) — українська письменниця, організаторка жіночого руху. 1884 організувала у Станіславі (нині м. Івано-Франківськ) «Товариство руських женщин». 1891 скликала в м. Стрий перше жіноче віче, де розглядалося питання організації дитячих садків. Видала два жіночі альманахи: «Перший вінок» (1887; разом з Оленою Пчілкою) та «Наша доля» (1893—96, вип. 1—3). У своїй літературній творчості головну увагу приділяла висвітленню трагічної долі жінки, її залежності від станової моралі. Авторка низки публіцистичних статей з питань жіночого руху та літературних розвідок. — 101

Ковалевський Петро Григорович (1865—1934?) — український педагог. Походив з відомого на Слобожанщині козацько-старшинського та дворянського роду. Закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету (1894). Член створеного 1926 р. у Харкові Українського комітету краєзнавства (УКК), науковий співробітник етнологіко-краєзнавчої секції науково-дослідної кафедри історії української культури ім. Д. І. Багалія, професор Харківського ІНО, співробітник Українського науково-дослідного інституту педагогіки. Працював над проблемами впровадження краєзнавства у шкільні програми, був прибічником виробничого краєзнавства. — 82

Коваленко Григорій Андрійович (псевдоніми і криптоніми: Коваленко-Коломацький Г., Сьогобічній Гр., Гетьманець Гр., Смутний Гр., Южнорусс, Ко-Ко-, Г. та ін.; 1864—1938) — український письменник, журналіст, громадський діяч. Від 1906 мешкав у Києві. Автор книжечок про українських письменників: «Хто такий Тарас Шевченко», «Поет-народолюбець» (про П. Грабовського), «Хто такий Григорій Сковоро-

да» та ін. У 1917 — на поч. 1918 був делегатом у справах біженців Генерального секретаріату Української Центральної Ради. У 1920-х співпрацював з Історико-філологічним відділом ВУАН. — 23, 138

Коваленко Олександр Михайлович (псевдоніми і криптоніми: О. Коваленко-Журбенко, О. К. Журбенко, О. К; 1875—1963) — український учений, дипломат, громадсько-політичний діяч, педагог. Закінчив Харківський технологічний інститут (1903). Відтоді служив на Чорноморському флоті. 1905 брав участь у повстанні на панцернику «Потьомкін». Потім перебував на еміграції у Франції та Швейцарії. Викладав математику та фізику у середній школі у Парижі, 1915—16 редагував двотижневик «L'Ukraine» (м. Лозанна, Швейцарія). 1917 повернувся в Україну, очолював департамент морської освіти Міністерства морських справ, 1919—1922 був дипломатом УНР (консулом у Женеві, потім — у Парижі; восени 1920 — секретар делегації УНР на асамблеї Ліги Націй у Женеві). Від 1922 — у Чехо-Словаччині: викладав механіку, геометрію, опір матеріалів в Українській господарській академії та техніко-господарському інституті у Подєбрадах. Після 2-ї світової війни жив і працював у Мюнхені (Німеччина) та Женеві. Автор підручників з математики та механіки. — 71

Кованько Петро Леонідович (1876 — після 1959) — український економіст, фахівець у галузі фінансів і фінансового права. Закінчив Університет св. Володимира в Києві (1899). Від 1900 викладав право в жіночій торговій школі, від 1904 — у жіночому комерційному училищі в Києві. З 1909 працював в Університеті св. Володимира; водночас від 1913 — у Київському комерційному інституті: від 1914 — екстраординарний професор кафедри прикладної економіки, 1917—1919 — декан економічного факультету. Опублікував низку навчально-методичних праць, зокрема популярний підручник «Курс торговых знаний для торговых школ». Під час 2-ї світової війни виїхав на Захід (в еміграції відомий під прізвиськом Кованьківський). Мешкав у Мюнхені, працював у Інституті вивчення СРСР. Вивчав бюджетну політику СРСР. — 112

Козоріс Михайло Кирович (1882—1937) — український письменник, публіцист, громадський і політичний діяч. Закінчив юридичний факультет Львівського університету (1912). У 1914, під час російської окупації Східної Галичини, був примусово вивезений до Росії, у м. Томськ. В Україну повернувся влітку 1917. Був дописувачем журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). На початку 1920 вступив до КП(б)У. У 1933 заарештований за сфабрикованим звинуваченням у керівництві «контрреволюційною організацією УВО» і засуджений до 5 років ув'язнення. Покарання відбував у Соловецько-

му таборі особливого призначення. Розстріляний 3 листопада 1937 в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (тепер місто в Республіці Карелія, РФ). — 47, 126

Комаров Олександр Федорович (псевдонім: О. Степовик; 1842—1918) — український математик, педагог. Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Харківського університету. Під псевдонімом Степовик був зачинателем жанру української науково-художньої літератури, автором шкільних підручників та методичних посібників з математики, які перевидавалися багато разів, навіть на початку радянської доби. Він був одним з найактивніших членів створеного у 1898 р. українською громадою в Санкт-Петербурзі «Благодійного товариства видання загальнокорисних і дешевих книг» (першого в Російській імперії українського видавництва, офіційно дозволеного царською владою). — 55, 79, 113

Комаровський Абрам Семенович (1866—1956) — український учений, фахівець у галузі аналітичної хімії. Навчався у Московському університеті. Закінчив політехнікум у Цюриху (Швейцарія, 1892). Працював у Бернському університеті. Після більшовицького перевороту 1917 обіймав посади доцента Одеського університету, професора аналітичної та технічної хімії Одеських вищих жіночих курсів та хіміко-фармацевтичного інституту. Від 1931 — в Українській філії науково-дослідного і проектного інституту рідкометалічної промисловості (Одеса). Переклав російською мовою і відредагував низку підручників та посібників з аналітичної хімії, серед них — «Курс аналитической химии», який витримав 9 видань (1904—1946). — 115

Короленко Володимир Галактіонович (1853—1921) — український письменник, журналіст, публіцист і громадський діяч. Писав російською мовою. Підтримував дружні відносини з Панасом Мирним, М. Кропивницьким, І. Карпенком-Карим, М. Коцюбинським, Х. Алчевською, Г. Хоткевичем та ін. Популяризував творчість українських письменників у Росії. Окремі твори переклали М. Обачний, В. Сімович, В. Щурат, І. Сенченко, О. Іваненко та ін. — 94

Корчак-Новицький Микола Трохимович (1862—1937) — український видавець. — 43, 44

Коцюбинський Михайло Михайлович (1864—1913) — український письменник, громадський діяч. Літературну біографію М. Коцюбинський розпочинав як дитячий письменник. Він є автором віршів для маленьких читачів («Наша хатка», «Вечір»), казок («Дві кізочки», «Завидючий брат», «Івасик і Тарасик», «Десять робітників» та

ін.), біографічного оповідання «Нюрнберзьке яйце», дитячих оповідань («Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник»), перекладів з польської та російської літератур. — 8, 9, 32, 36, 44, 63, 122, 127, 137

Кравчук Михайло Пилипович (1892—1942) — український математик. Закінчив Луцьку гімназію (1910), фізико-математичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1914). 1918—1920 — приват-доцент університету, водночас учитель 1-ї і 2-ї українських гімназій (1917—20), професор, заступник декана фізико-математичного факультету Українського народного університету (1917—1919); дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1920—1921 — директор школи у с. Саварка (нині Богуславського району Київської обл.). Від 1921 — професор кафедри математики Київського університету і Політехнічного інституту (1930—1937 — завідувач кафедри вищої математики). Один з перших, хто читав математичні курси українською мовою; активний учасник розроблення української математичної термінології та наукової мови. У лютому 1938 заарештований, за звинуваченням у націоналізмі та шпигунстві засуджений до 20 р. ув'язнення. Покарання відбував на Колимі, де й помер. — 136, 138

Красний Михайло (справжнє прізвище Яловий Михайло Омелянович; псевдоніми і криптоніми: Юліян Шпол, Мих. Кр-ий, М. Я; 1895—1937) — український поет, прозаїк і драматург. Середню освіту здобув у Миргородській гімназії. Належав до літературної організації «Гарт» і ВАПЛІТЕ (її перший президент), найближчий однодумець М. Хвильового. Заарештований 1933, розстріляний 3 листопада 1937 в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (тепер місто в Республіці Карелія, РФ). — 86

Криlach Сава (справжнє ім'я — Людвік Сідлецький; ? — після 1943) — український письменник. Переклав дитячі твори К. Макушинського «Дитяча балляда» та О. Уайльда «Щасливий Короленько» і «Троянда й соловейко» (1918). — 28

Крилов Іван Андрійович (рос. Крылов Иван Андреевич; 1768—1849) — російський байкар-перекладач. Відомий завдяки талановитим перекладам російською мовою байок французького поета Жана де Лафонтена. — 64

Кричевський Василь Григорович (1873—1952) — український архітектор, графік, живописець, художник театру і кіно. Брат Федора Кричевського. Закінчив Харківське технічно-залізничне училище (1889). Мистецтву навчався самостійно. Один з фундаторів і професо-

рів Української академії мистецтв (1917), архітектурного і художнього інститутів (1922—1925, 1928—1941) у Києві, Одеського художнього політехнікуму (1927—1928) і Вищої образотворчої студії у Львові (1943—1944, одночасно — ректор); 1918—1919 — директор Миргородського художньо-промислового інституту (нині Полтавська обл.). Від 1944 — на еміграції в Австрії та Франції, від 1948 — у Венесуелі. Його творчість мала основоположне значення для еволюції українського мистецтва 20 ст. 1911 започаткував модерне оформлення українських книг і періодичних видань, екслібрисів, друкарських знаків. — 84

Крушельницький Антін Владиславович (псевдоніми і криптоніми: А. К., І. Ф., С., С-ий, Володиславич, Журбенко, Педагог, Не-Педагог, Спокійненький, S., S-uj; 1878—1937) — український письменник, педагог, політичний і громадський діяч, у 1919 — міністр освіти УНР. Організатор видавничого товариства «Українська книжка», яке випускало серію «Нашим найменшим» (1917—1922). До серії входили, здебільшого, народні казки, байки, переказані для наймолодшого читача-слухача. Ілюструвала серію Олена Кульчицька. У листопаді 1934 заарештований, у березні 1935 засуджений до 10 р. ув'язнення. Покарання відбував у Соловецьких таборах, де засуджений до розстрілу. Розстріляний 3 листопада 1937 в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (тепер місто в Республіці Карелія, РФ). — 78

Кудрицький Микола Антонович (1883 — після 1931) — український лікар-гігієніст, громадський діяч. Закінчив Університет св. Володимира в Києві. У 1917—1921 обирався членом Центральної Ради, брав участь у діяльності українських лікарських організацій, працював лікарем для доручень у Міністерстві народного здоров'я й опікування УНР; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Від 1920 — професор гігієни Київського медичного інституту. Водночас 1923—1925 викладав у Київському ІНО, кооперативному та художньому інститутах. Брав участь у діяльності термінологічної комісії під керівництвом О. Черняхівського над укладанням українського медичного словника. У вересні 1929 заарештований у справі СВУ, 1930 засуджений до 3 р. позбавлення волі (умовно). Подальша доля невідома. — 139

Кульбакін Степан Михайлович (1873—1941) — український мовознавець. Доктор слов'янської філології (1908). Закінчив Новоросійський університет (Одеса, 1897). Від 1900 — доцент цього університету. У 1904—1919 — у Харкові: від 1908 — професор кафедри слов'янської філології, водночас викладав на Вищих жіночих курсах: у 1911—1919 — ректор курсів. Від 1920 — професор Університету в м. Скоп'є;

від 1924 — професор філософського факультету Белградського університету. Досліджував старослов'янську писемність, історію слов'ян, слов'янські мови. — 106

Кульчицька Олена Львівна (1877—1967) — українська художниця, графік. Оформлення Олени Кульчицької увійшли до золотого фонду української книжкової ілюстрації («Слово о полку Ігоревім», «Тіні забутих предків», «Лис Микита» та ін.). Вона була піонером мистецького оздоблення дитячої книжки на західноукраїнських землях. — 78

Курило Олена Борисівна (1890 — після 1946?) — український мовознавець, педагог. Від 1892 жила й виховувалася у Варшаві. У 1911 вступила на відділ слов'янознавства історико-філологічного факультету Вищих жіночих курсів при Варшавському університеті, які закінчила 1913, склавши іспити на звання вчительки з педагогіки, історії педагогіки та методики російської мови. Зацікавилася україністикою під впливом Є. Тимченка, який у 1913—1915 викладав на Вищих жіночих курсах. Від 1917 у Києві: викладала українську мову та її методику на Курсах для військових старшин, на Педагогічних курсах та курсах для учителів залізничних шкіл, у Вищому інституті народної освіти ім. Драгоманова, брала активну участь в українізації школи в перші роки існування Української держави. 1918 написала найпопулярніший на той час підручник — «Початкова грамати́ка української мови» (ч. 1—2), — що до 1926 перевидавався 10 разів. Після короткочасного арешту в лютому 1933 за безпідставними звинуваченнями у приналежності до «контрреволюційної націоналістичної організації», рятуючись від репресій, змушена виїхати до Москви, де викладала. Однак у жовтні 1938 її заарештовують удруге і засуджують до 8 років таборів. У квітні 1939 її вислано в Карагандинський табір (Казахстан). Звільнена 5 жовтня 1946. Подальша її доля невідома. — 72, 73, 127, 130, 131, 134, 136, 138

Лавин Петро (1887—1937) — український художник, ілюстратор дитячих книг («Колобок», «Сірко», «Вовк, Собака і Кіт» та ін.). — 16, 17, 24, 29, 45, 126

Лафонтен Жан де — (фр. Jean de La Fontaine; 1621—1695) — французький поет, байкар, родоначальник нового виду байки у світовій літературі. Особливою заслугою в європейській літературі є розробка жанру віршованої байки. Перші шість книг байок побачили світ 1668 р. під назвою «Байки Езопа, завіршовані Лафонтеном» («Fables d'Esop, mises en vers par M. de La Fontaine»). Одні з перших перекладів байок Лафонтена українською мовою належать Любомиру Селянському (справжнє прізвище Іван Петришин), українському поету і народному учителеві (Коломия, 1900-ті рр.). — 93

Лебединцев Костянтин Феофанович (1878—1925) — український математик-методист, педагог, представник славетного роду Лебединцевих. Випускник фізико-математичного відділення природничо-історичного факультету Київського університету св. Володимира (1900). Викладав математику в різних навчальних закладах Києва: в 2-й гімназії, 1-му комерційному училищі, на Вищих жіночих курсах А. Жекуліної. Протягом 1909—1919 жив і працював у Москві. З 1919 — консультант Народного комісаріату освіти УСРР. Викладач (з 1921), професор (з 1923) Київського інституту народної освіти. Автор підручників з алгебри. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). — 95, 119, 120, 139, 140

Левитський Леонід Макарович (1892 — після 1960, за деякими даними — 1973) — український лікар-терапевт, освітній діяч. Навчався в Богуславському і Київському духовних училищах, Київській духовній академії, закінчив Варшавський університет (1914). У 1918 — приват-доцент Українського університету (Київ). 1920 вступив до КП(б)У. Відтоді — завідувач Київського губернського відділу народної освіти; дописувач журналу «Пролетарська освіта» (1920—1921). У 1921—1927 — ректор і політичний комісар Київського медичного інституту. Від 1930 — заступник директора Інституту експериментальної біології і патології Наркомату охорони здоров'я УСРР. 1933 виключений з партії як «класовий ворог, буржуазний націоналіст». 1934 висланий на 3 р. до Казахстану. Від 1936 жив і працював у м. Саратов (РФ); від 1941 — науковий співробітник Інституту харчування АМН СРСР (Москва). — 144

Левитський Олексій (Олекса) Августович (1872—1947) — український педагог, громадський діяч. Навчався в 2-й Київській гімназії (1881—1885), закінчив Колегію П. Ґалаґана (1890), Новоросійський університет в Одесі (1895). Працював у Катеринославській міській жіночій гімназії (нині Дніпро, 1895—1896), викладав у Колегії П. Ґалаґана, Фребелівському вищому інституті (1907). 1907—1910 вивчав шкільну справу в Німеччині. У 1917—1919 — директор Полтавського учительського інституту; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Доцент кафедри української мови Київського політехнічного інституту (1923—1933). У 1934—1936 працював інспектором Народного комісаріату освіти Абхазії (Сухумі). Після 2-ї світової війни мешкав у Москві. — 129, 131, 133

Левицький Володимир Йосипович (1872—1956) — український математик, укладач української наукової термінології. Випускник Львівського університету. Укладач перекладних термінологічних словників: з фізики (1896—1902), астрономії (1902), математики (1902), хімії (1903), автор підручників з математики («Алгебра для вищих клас шкіл середніх» (1906, 1908)) та фізики («Фізика для висших клас середних шкіл» (1912), «Фізика для висших клас середних шкіл» (у двох частинах, 1924), заступник голови Наукового товариства імені Шевченка (1926—1932 рр.), голова товариства (1932—1934 рр.), а також викладач-практик, спочатку вчитель тернопільської і львівських гімназій та Львівського таємного університету, пізніше — професор Львівського педінституту та Львівського державного університету імені Івана Франка. — 87

Левицький Модест Пилипович (псевдоніми і криптоніми: Виборний Макогоненко, Дід Модест, М. Пилипович, М. Рогаль, М. Л., М. П. та ін.; 1866—1932) — український письменник, лікар, педагог, перекладач. Автор оповідань для дітей («Петрусів сон»). — 44, 74

Лепкий Богдан Сильвестрович (повне ім'я — Богдан Теодор Нестор; 1872—1941) — український письменник, літературознавець, критик, перекладач, видавець, громадсько-культурний діяч, художник. Наприкінці 1910-х — початку 1920-х упорядковував і готував до друку твори українських письменників для дітей (С. Руданського, Ю. Федьковича та ін.) у видавництві Я. Оренштайна «Українська накладня» (Берлін, Лейпціг, Вецляр). Твори Б. Лепкого для дітей: повісті-казки «Під тихий вечір» (1923), «Під ялинку» (1930), «Про діда, бабу і качечку кривеньку», «Про дідову Марусю і про бабину Галюсю», «Про лиху мацуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки», «Три казки» (всі — 1931), «Казка про Ксеню і дванадцять місяців» (1934). — 21, 64, 70, 77, 93

Лотоцький Антін Львович (псевдоніми і криптоніми: А. Бей, А. Вільшенко, Лотан, Тото-Долото, Самособою не Руданський, А. Л., Л. А. та ін.; 1881—1949) — український письменник, громадський діяч, педагог, перекладач. Навчався у Бережанській гімназії, а згодом — у Львівському університеті за спеціальністю «філософія». У роки студентства стає учасником багатьох таємних гуртків та угруповань (зокрема, «Молода Україна»), співпрацює з різними періодичними виданнями. У 1911 став учителем гімназії в Рогатині. У 1914 створив ідеологічний, культурно-просвітницький відділ легіону Українських Січових Стрільців під назвою «Пресова квартира». У 1920—1930 співпрацював із львівським дитячим часописом «Світ дитини». — 98

Лубенець Тимофій Григорович (1855—1936) — український педагог, фахівець з теорії та методики початкового навчання, дошкільного виховання та освіти дорослих. У 1873 закінчив Чернігівську земську вчительську семінарію. Був учителем початкової школи, початкового училища, інспектором народних училищ при Управлінні Київського навчального округу. Автор підручників і посібників для початкової школи. У фондах Педагогічного музею України зберігається комплекс матеріалів Тимофія Лубенця, який нараховує близько 200 одиниць зберігання (фото, документи, рукописи, вітальні листи тощо). — 107, 114, 127, 128, 132

Луначарський Анатолій Васильович (1875—1933) — радянський державний діяч, письменник, драматург, літературний критик, мистецтвознавець. Навчався в 1-й Київській гімназії. Після захоплення в листопаді 1917 більшовиками влади призначений народним комісаром освіти Радянської Росії, пізніше СРСР (займав цю посаду до 1929). Один з основоположників так званої пролетарської літератури. Друкувався в журналі «Пролетарська освіта» (1920—1921). — 144, 145

Магалевський Юрій Олександрович (1876—1935) — український художник, громадський діяч. Учасник українського національного відродження 1917 р. на Катеринославщині. Автор ілюстрацій до книжок «Українські народні казки», «Ярина» та ін. «Українського видавництва» (Катеринослав — Кам'янець — Лейпциг — Відень), оповідання Д. Маміна-Сибіряка «Поганий день Василя Івановича». — 76

Макаренко Павло Прокопович (1892—?) — інженер, статистик, Полтавського Губернського земства, член «Українського клубу» (1913—1918), редактор газети «Полтавський голос» (1918). Переклав оповідання Е. Сетона-Томпсона «Сірий ведмідь Ваб» (1919). — 80

Макушинський Корнель (*польськ.* Makuszyński Kornel; 1884—1953) — польський письменник, фейлетоніст, автор книжок для дітей та молоді. — 28, 33

Мамін-Сибіряк Дмитро Наркисович (*рос.* Мамин-Сибиряк Дмитрий Наркисович, справжнє прізвище — Мамін; 1852—1912) — російський письменник, автор творів для дітей. Українською мовою твори Д. Маміна-Сибіряка активно перекладалися у 1910—1920-х рр. Один з перекладів твору «Пригоди статечної миші» здійснили учні IV класу Першої Української Катеринославської Гімназії (1919). — 6, 10, 35, 75, 76, 132, 136, 138

Манжура Іван Іванович (псевдоніми і криптоніми: Іван Калічка, Іван Мара, І. М-ра; 1851—1893) — український поет, фольклорист, етнограф, дитячий письменник-казкар. Автор віршів для дітей та віршованих казок: поеми-казки «Трьомсин Богатир», «Іван Голик», «Казка про хитрого Лисовина...» (переробка поеми В. Гете «Рейнеке-Лис»), казкових оповідань — художніх переказів народних сюжетів «Лиха Година», «Як чорт шматочок хліба одслужував», казок у віршах за фольклорними мотивами «Злидні», «Батьківський заповіт», «Не судьба, а щира правда», «Червоний горицвіт», «Як ми з дідом багатіли, а батька ще на світі не було» та ін. — 11, 36

Маркович Дмитро Васильович (1848—1920) — український юрист, державний і громадський діяч, письменник. Закінчив юридичний факультет Новоросійського університету в Одесі (1873). На поч. 1880-х переїхав до Херсона, де обійняв посаду товариша прокурора. На поч. 1900-х покинув державну службу, осів у с. Михалківцях Острозького повіту на Волині, зайнявся хліборобством та кооперативною діяльністю. 1912 переїхав до Вінниці, де був гласним міської управи, у 1915—1917 очолював кооперативний банк «Союз-банк» тощо. У 1917 активний діяч політичного і громадського життя України. Заснував і редагував тижневик «Подільська воля». Член Української Центральної Ради, генеральний прокурор, з грудня 1917 — генеральний суддя Генерального суду УНР. У лютому-квітні 1919 — керуючий Міністерства юстиції у складі уряду С. Остапенка Директорії УНР. — 36, 63, 143

Марковський Михайло Миколайович (1869—1947) — український літературознавець, критик. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету (1894). Працював у Києві вчителем словесності у Колегії П. Галагана, викладачем університетів (після 1920-х), завідувач кафедри іноземних мов Ветеринарного інституту. Член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього українського письменства (з 1919). Лектор Київського інституту народного господарства (1927). У 1930-ті викладав у київських вищих навчальних закладах. Автор численних праць з історії словесності XVII—XVIII ст., писав про Шевченка, Гоголя, Котляревського, співпрацював з часописом «Вільна українська школа» (1917—1920). — 133, 134

Марченко Іван Олексійович (1892—1968) — український педагог-математик. Закінчив математичний факультет Петербурзького університету (1913). У 1918—1919 викладав в українських гімназіях у Полтаві, друкувався в журналі «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1934—1941 доцент Дніпропетровського металургійного інституту. Після 2-ї світової війни на еміграції в Німеччині й Великобританії.

нії (голова Спільки Українських Учителів і Виховників, інспектор шкіл українознавства); автор «Підручника математики для технікумів» (1930) і «Задачника з математики для технікумів» (1932). — 128, 129

Меженко Юрій Олексійович (справжнє прізвище — Іванов; 1892—1969) — український книгознавець, бібліограф, історик культури, літературознавець. Закінчив філологічний факультет Московського університету (1917). Співробітник бібліотечно-архівного відділу міністерства народної освіти (1918), завідувач справами (директор) Головної книжкової палати (1919). Друкувався в журналі «Пролетарська освіта» (1920—1921). Член комітету із заснування та голова Ради бібліотекарів (перший директор, 1920—1922) Всенародної бібліотеки України при УАН. Директор Українського наукового інституту книгознавства (1922—1931). Як один з керманичів українського книгознавства зазнав цькування, внаслідок чого виїхав до Росії. Головний бібліотекар Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна в Ленінграді (1934—1945). Директор Бібліотеки АН УРСР (1945—1948). — 145

Минюра (Мінюра) Євдоким Петрович (1880—1963) — український художник. У 1919—1920 працював у Роменському театрі, друкувався у журналі «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). — 146

Мирний Панас (справжнє ім'я — Панас Якович Рудченко; 1849—1920) — український прозаїк та драматург, збирач народних пісень, легенд, казок. Редактор видавничого товариства «Зірка», що діяло в Полтаві в 1918—1919 рр. під його керівництвом. — 36, 79, 80, 122, 152

Михайлів Юхим Спиридонович (1885—1935) — український художник-символіст, поет, мистецтвознавець, педагог. Коштом Херсонського земства закінчив Строгановське мистецько-промислове училище в Москві (1906). Працював у департаменті мистецтв Української Центральної Ради. Викладав у Миргородській мистецько-промисловій школі (1918—1919). 1920 увійшов до художньої ради Української академії мистецтв, викладав у Всеукраїнському інституті народної освіти. Ілюстрував дитячі книги. Під псевдонімом «Юх. Мих.» публікувався в журналі «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). Заарештований у травні 1934. Засланий до м. Котлас (місто в Архангельській області, РФ), де й помер. — 2, 152

Мірза-Авакяни Наталя Юстинівна (дівооче прізвище — Дворянська; 1888—1940?) — український історик, краєзнавець. Навчалася на історичному відділенні київських Вищих жіночих курсів, пізніше — у Московському університеті. У 1915—1918 жила в Києві; з 1917 викладала в 2-й українській гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства. Друкувалася в

журналі «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1918—1924 — викладач історії в середніх і вищих навчальних закладах Полтави. У 1924 переїхала до Харкова, де у 1924—1930 працювала у складі Науково-дослідної кафедри історії української культури; водночас — член редколегії журналів «Шлях освіти» і «Червоний шлях». У 1930—1934 — співробітниця Інституту історії української культури. У 1934 переїхала до Києва; обрана професором кафедри історії України Київського університету. У 1937 репресована; загинула в ув'язненні в Сибіру. — 128, 130, 134, 139

Музиченко Олександр Федорович (1875—1937) — український педагог, громадський діяч. Навчався в Санкт-Петербурзькому історико-філологічному інституті та Ніжинському історико-філологічному інституті. У 1906—1908 стажувався в Єнському університеті Німеччині. З 1910 в Києві, викладав у 4-ій Київській гімназії. У 1912 призначений першим директором Педагогічного музею імені Цесаревича Олексія в Києві. За період його керівництва музей стає науково-методичним центром для освітян усієї України. З 1914 — директор приватної гімназії «Товариства сприяння середній освіті у м. Києві». 1917 на посаді генерального інструктора Генерального секретаріату освіти, де разом із С. Русовою, Я. Чепігою, О. Дорошкевичем, Т. Лубенцем розпочав створення національної системи освіти. Співпрацював з журналом «Вільна українська школа» (1917—1920). — 135, 137, 138, 145

Наторп Пауль Гергард (нім. Paul Gerhard Natorp; 1854—1924) — німецький педагог і філософ, один із засновників соціальної педагогіки; професор Марбурзького університету (з 1885). — 98

Нечуй-Левицький Іван Семенович (справжнє прізвище — Левицький; псевдоніми: Іван Нечуй, Іван Нечуй-Левицький; 1838—1918) — український письменник. До дитячого читання увійшли оповідання «Вітрогон», казка-легенда «Запорожці», дитячі різдвяні сценки «Попались» та ін. — 36, 83, 122

Нокс Джозеф (англ. Knox Joseph; 1877—?) — британський учений, фахівець у галузі органічної хімії; працював у Абердинському університеті. — 115

Огієнко Іван Іванович (Іларіон, митрополит; 1882—1972) — український учений, митрополит (від 1944), політичний, громадський і церковний діяч, мовознавець, історик церкви, педагог, дійсний член Наукового Товариства імені Тараса Шевченка (від 1922). Випускник Університету св. Володимира (1909). Перший ректор Кам'янець-Подільського державного українського університету (нині — Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка). — 37, 128, 130

Огоновський Петро Михайлович (1853—1917) — український учений, педагог, громадський діяч. У 1866—1873 навчався в Бережанській гімназії, потім у Львівському та Віденському університетах. Працював учителем української гімназії у Львові, викладав математику. У 1906—1910 очолював товариство «Просвіта». Створив один з перших підручників українською мовою для загальноосвітньої школи «Учебник фізики для низших клас шкіл середніх» (1897). — 87

О'Коннор-Вілінська Валерія Олександрівна (1866—1930) — українська письменниця, перекладач, громадська діячка. Автор дитячих оповідань та перших в українській літературі п'єс для дітей («Марусина ялинка», «Подруги», «У школі», «Сирітка», «На свій шлях»). — 38, 44

Оренштайн Яків Саулович (1875—1942?) — український видавець і культурний діяч єврейського походження, засновник і власник видавництва «Галицька накладня» в Коломиї (1903—1915) та «Українська Накладня» в Берліні та Лейпцигу (1918—1932) з філіями у Філадельфії та Катеринославі. Я. Оренштайн видав 238 томів творів українських письменників ХІХ — ХХ ст., атласи, шкільні підручники, дитячі ілюстровані книги. Співпрацював з О. Барвінським, А. Крушельницьким, Б. Лепким, В. Сімовичем. — 70

Островський Володимир Павлович (криптоніми та псевдоніми: В.О., О-ський В., П-ч В-ській, Ве-пе-о, Вепео, Павлович, Павлович В.; 1881—1950) — український письменник, педагог, журналіст, громадський діяч. Народився на Холмщині. У 1917—1921 жив і працював у Вінниці. Автор читанок, підручників, дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). — 132, 134

Отамановський Валентин Дмитрович (псевдоніми: Золотополець, Вал. Злотополець; 1893—1964) — український історик, бібліограф, краєзнавець, громадський і політичний діяч, перекладач. У 1917—1918 працював у видавництві «Вернигора», яке видало його переклад із французької мови книги Д. Дефо «Пригоди Робінзона Крузо» (1917). — 3

Падалка Іван Іванович (1897—1938) — український художник, педагог. Учень О. Сластіона. У 1913—1917 навчався в Київській художній школі, у 1917—1920 — в Українській державній академії мистецтв. У 1920—1921 викладав живопис і завідував майстернею дитячих іграшок у Миргородському художньо-керамічному технікумі, у 1921—1925 викладав у Межигірському художньо-керамічному технікумі під Києвом. З 1925 був членом Асоціації революційного мистецтва України. Пізніше викладав у Харківському (1925—1934) та Київському (1934—1936) художніх інститутах. 1936 звинувачений у «пропаганді націоналістичного

формалізму» і заарештований, 1938 розстріляний. Ілюстратор книги «Упертий цап» Д. Маміна-Сибіряка (1917), а також «Кобзаря» Т. Шевченка, «Енеїди» І. Котляревського та ін. — 10, 69

Панадіаді Дмитро Георгійович (1877—1938) — український педагог грецького походження. Професор педагогіки. У 1919—1920 рр. працював редактором у видавництві «Союз» (Харків), яке друкувало шкільні підручники та художню літературу для дітей у серії «Шкільна та позашкільна бібліотека». Був членом редакційної ради «Книгоспілки». У грудні 1937 був заарештований і звинувачений як «член грецької контрреволюційної націоналістичної шпигунської організації». Розстріляний у лютому 1938. — 67, 82, 111, 118

Панькевич Юліан Якович (1863—1933) — український художник, літератор, громадський діяч. Закінчив Бережанську гімназію (1884). Малярства навчався у Школі Мистецтв у Кракові, продовжував навчання у Відні (1885—1887). Організовував у селах хори, керував ними, безкоштовно навчав сільських дітей малюванню, історії мистецтва, виготовляв декорації та проектував костюми для аматорських вистав, організовував гуртки самоосвіти. Від 1898 — у Львові. Співзасновник і секретар «Товариства для розвою руської штуки» (1898), співорганізатор його виставок (1898, 1900, 1903). Ілюстрував книги для дітей авторів В. Гнатюка, В. Щурата, А. Крушельницького. — 25

Пелех Петро Михайлович (1887—1961) — український психолог. Закінчив філософський факультет Львівського університету (1913). З 1912 працював викладачем логіки й психології, а також грецької й латинської мов у Тернопільській гімназії. З 1917 працював у Києві в університеті та інших вишах викладачем латинської й української мов, філософії й психології. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). З 1945 по 1959 — співробітник Науково-дослідного інституту психології УРСР. — 126, 127, 133, 135, 136, 138

Петрусь Володимир Петрович (1886—1957) — український філолог, педагог. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету (1916). З 1919 — викладач Київського університету, дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1920—1921 — професор слов'янських мов, у 1922—1929 — декан історико-філологічного факультету Київського університету. У вересні 1929 арештований за звинуваченням в участі в «контрреволюційній націоналістичній організації», в лютому 1930 засуджений до 3 р. таборів, звільнений у травні 1932, прийнятий на роботу до ВУАН. У жовтні 1933 з формулюванням «приналежність у минулому до контрреволюційної організації» був звільнений з роботи. У 1937 переїхав до Куй-

бишева, працював в управлінні будівництва Куйбишевського гідровузла. З 1940 працював у Кіровському педагогічному інституті, у 1943—1952 очолював кафедру російської мови. — 139

Підгаєцький Володимир Якович (1889—1937) — український учений-гігієніст, громадський діяч. Навчався в Харківському медичному інституті, потім у Дерпті (нині Тарту) та Петербурзі. У 1913—1917 працював лікарем на Далекому Сході. Був членом Української Центральної Ради. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1923—1929 — завідувач кафедри професійної гігієни Київського медичного інституту, директор Інституту фізичної культури, старший науковий співробітник ВУАН. У 1929 заарештований, за звинуваченням у приналежності до організації «СВУ» засуджений до 8 р. таборів. У жовтні 1937 засуджений до розстрілу. Розстріляний 3 листопада 1937 в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (тепер місто в Республіці Карелія, РФ). — 133, 135, 136, 138—140

Погрібняк Микола Степанович (1885—1965) — український художник. Як митець книжкової графіки, М. Погрібняк працював переважно над українською дитячою книжкою, оформлював дешеві книжечки для народного читання, майже всі видання письменників-просвітян, які виходили в Катеринославі (нині Дніпро) упродовж 1916—1920. Серед них — казка І. Франка «Коваль Бассім» (1918), твори Олени Пчілки (орнаментальні малюнки-заставки до книжки «Байки для сім'ї і школи. 1918» виконав М. Погрібняк, ілюстрував книжку О. Сластіон), переклади з чеської Ольги та Михайла Кривинюків «Чеських оповідань для дітей» (1918), перекази народних казок І. Труби «Дурень із ступою» (1917), «Пан Коцький» (1917), «Як гриби збирались воювати з жуками» (1917 — написана спільно з М. Кузьменком), у тому числі упорядковану ним читанку «Стежка додому» у 3-х частинах (1917—1918; 1924), «Народні казки» І. Рудченка (1917), альбом для розмальовування «Малюйте, діти!» (1918), збірник дитячих пісень «Барвінок» (1920) та ін. — 15, 75, 76

Полтарев Петро Михайлович (1881 — після 1933?) — український громадський діяч часів Гетьманату та Директорії. Закінчив Тартуський університет. У 1919 працював інспектором райфінвідділу м. Ромни (нині Сумська обл.). Друкувався в журналі «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). Заарештований у грудні 1932, у травні 1933 засуджений до 3 р. таборів (умовно) за участь у «контрреволюційній організації». Подальша доля невідома. — 146

Постернак Степан Пилипович (1885—1938) — український бібліотекознавець і бібліограф, історик, педагог. Навчався в Історико-

філологічному інституті князя Безбородька у Ніжині (1905), Історико-філологічному університеті в Санкт-Петербурзі (1908—1910), Санкт-Петербурзькому університеті (1911). Працював учителем російської мови у школах Умані (1911), Тихорецька (1912—1914), Таганрога (1914—1917). З 1917 в Києві: працював у складі комісаріату у справах Київської шкільної округи, у київському губернському комісаріаті з народної освіти та в Міністерстві народної освіти; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920), автор книги «Із історії освітнього руху в Україні за часи революції 1917—1919 р.р.» (1920). Перший офіційний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1923—1929). 1929 був вперше заарештований, вдруге — 1937. Звинувачений в антирадянській діяльності. Розстріляний 19.01.1938. — 138

Постоев Павло Григорович (1875—1938) — український географ, краєзнавець і педагог. Випускник історико-філологічного факультету Харківського університету. У 1911—1919 працював наставником учительської семінарії у м. Коростишеві на тогочасній Київщині (тепер Житомирська обл.). З 1919 — завідуючий вчительською семінарією, педагогічною школою, 3-річними педагогічними курсами, підвідділом єдиної школи, потім соціального виховання, відділом підготовки працівників освіти на Волині (м. Житомир). Заарештований 1937. Розстріляний 10 червня 1938. — 42

Прохорова Марія Іванівна (Тобілевич-Кресан; 1883—1957) — українська письменниця-перекладач і театральний діяч, донька Івана Тобілевича. У 1917—1918 викладала французьку мову в 1-й Українській гімназії імені Т. Г. Шевченка та 2-й Українській гімназії імені Кирило-Мефодіївського братства; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). — 128

Приходько Олекса Кіндратович (1887—1977) — український хоровий диригент, педагог, філолог. Закінчив духовну семінарію в Кам'янці-Подільському (1908). Вищу освіту здобув на філологічному факультеті університету та в Музичному інституті у Варшаві. Як диригент очолював хорову капелу «Просвіта» в Кам'янці-Подільському, згодом хор української Громади у Варшаві (1909—1915), керував українським хором у Чернігові (1915—1917). Став диригентом першого Українського національного хору в Києві (1917—1920). Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). З 1940 р. — керівник і диригент Української хорової капели, режисер театральної студії у Празі. — 148

Пясецький Євгеній (польськ. Eugeniusz Witold Piasecki; 1872—1947) — польський лікар, громадський діяч, теоретик фізичного вихо-

вання і шкільної гігієни. Народився у Львові. Вивчав медицину в Ягеллонському університеті в Кракові. У 1896, після закінчення університету, повернувся до Львова, де став учителем фізкультури в середній школі № 4, у якій у 1904 відкрив спортивно-гімнастичний клуб. У 1913—1914 редагував в Львові часопис «Скаут». — 123

Родніков Віктор Петрович (1879—1943) — український критик дитячої літератури, історик педагогіки. Викладав у Київському 2-му жіночому духовному училищі (1910). Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). — 129, 131, 132, 135—139, 140, 144, 145

Рожанківський Павло Степанович (?—?) — російський художник, брат Федора Рожанківського. Один з авторів художнього оформлення читанки М. Рудинського «Ясні зорі» (Полтава, 1918). — 63

Рожанківський Федір Степанович (псевдонім Rojan; 1891—1970) — російський художник, ілюстратор. Від 1918 р. мешкав у Полтаві, співпрацював з Педагогічним бюро Полтавської губернської народної освіти. Один із авторів художнього оформлення читанки М. Рудинського «Ясні зорі» (Полтава, 1918). У 1920-х емігрував до Франції, у 1941 — до США. Один з найвідоміших у світі ілюстраторів дитячих книг. — 63

Романовський Віктор Олександрович (1890—1971) — український історик, археограф, джерелознавець. Закінчив Глухівську гімназію (1909) та історично-філологічний факультет Київського університету (1914). Помічник завідувача (1914—1921) та завідувач (1921—1931) Центрального архіву давніх актів (Київ). Викладач історіографії на Вищих жіночих курсах (1916—1919); дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Із 1919 — позаштатний редактор історико-бібліографічного словника УАН, із 1929 — науковий співробітник ВУАН. 1934 заарештований, засуджений до заслання за межі України. Із 1940 — викладач Карагандинського вчительського інституту. У 1947—1971 — професор, завідувач кафедри історії Ставропольського педагогічного інституту (РФ). — 129

Ромберг Борис Федорович (?—1935) — російський художник. У 1918 р. проживав у Полтаві. Один із авторів художнього оформлення читанки М. Рудинського «Ясні зорі» (Полтава, 1918). — 63

Роменс Джордж Джон (англ. George-John Romanes; 1848—1894) — англійський натураліст. Навчався в Кембриджському університеті, займався богослов'ям. Пізніше зацікавився медициною. З 1875 вів експериментальні дослідження з фізіології нервової системи безх-

ребетних (медуз, актиній, голкошкірих). Автор праць з еволюції і зоопсихології. — 27, 35, 44

Руданський Степан Васильович (псевдоніми і криптоніми: Н-й Г-ь Волинський, Вінок Руданський; 1833 (1834)—1873) — український поет, перекладач. Професійний лікар. Автор славнозвісних співомовок — коротеньких, здебільшого на три-чотири строфи гумористично-сатиричних віршів. Серед юних читачів найбільшу популярність мають такі співомовки, як «Добре торгувалось», «Чи далеко до Києва?», «Баба в церкві», «Не мої ноги», «Вовки» та ін. — 36, 44, 45, 79, 122

Рудинський Михайло Якович (1887—1958) — український археолог, педагог, музейний діяч. У 1917—1919 — завідувач Педагогічного бюро Полтавської губернської земської управи, головне завдання якого — відродження української національної школи, налагодження друку українською мовою підручників та посібників, творів українських письменників, зокрема літератури для дітей. Упорядник збірника «Сніжинка» (1917) та читанки «Ясні зорі» (1918). — 11, 63, 135

Русова Софія Федорівна (1856—1940) — педагог, одна з піонерок українського жіночого руху, перша жінка педагог-теоретик в Україні, фахівець у галузі дошкільного виховання. Закінчила Фундуклеївську гімназію в Києві. Співзасновниця і співробітниця педагогічного журналу «Світло» (1910—1914). У 1917 — член Української Центральної Ради. Одна з організаторів журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). З 1923 — на еміграції. Центральне місце в педагогічній спадщині С. Русової займає концепція української національної системи освіти й національного виховання. Авторка підручників «Український буквар» (1917), «Дошкільне виховання» (1918) та ін. — 4, 13, 23, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 60, 61, 71, 79, 81, 126—131, 133, 135, 137, 151

Сазонов Віктор Іванович (1879—1967) — український учений-агроном. Закінчив Московський сільськогосподарський інститут (1901). Працював ґрунтознавцем і агрохіміком у наукових установах сільськогосподарського профілю у Твері, Києві, Сумах. У 1920 очолив Полтавську сільськогосподарську станцію. Дописувач журналу «Прогресивний-кооператор» (1919—1920). Один з організаторів Полтавського сільськогосподарського технікуму, де в 1925—1929 працював професором. У 1929 перейшов до Всесоюзного інституту прикладної ботаніки й нових культур у Ленінграді, де очолював бюро агротехніки. В 1935—1940 — науковий керівник Карагандинської сільськогосподарської дослідної станції. З 1940 очолював кафедру рослинництва в Куйбишевському сільськогосподарському інституті. — 150—152

Самійленко Володимир Іванович (псевдоніми: В. Сивенький, Іваненко, В. Полтавець, Л. Сумний; 1864—1925) — український поет, перекладач. Автор віршів для дітей. — 6, 35, 36, 44, 79, 128, 152

Сафонов Тимофій Олексійович (1873—1930) — український художник, живописець. Навчався малюванню у школі художника М. Мурашка, після її закінчення виїхав до Петербургу і вступив до Академії мистецтв. Ще студентом у 1894—1895 допомагав В. Васнецову і М. Нестерову розписувати інтер'єр Володимирського собору в Києві. Працював у Києві у 1897—1902. 1904—1914 — викладач малювання у Кременецькому комерційному училищі. З 1919 і до кінця життя проживає у Києві: викладає в Київському інституті народної освіти, друкується у пресі з питань методики викладання образотворчого мистецтва. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). — 139, 140

Саханов Олександр Миколайович (рос. Саханов Александр Николаевич, 1886—1976) — російський учений, хімік-нафтовик. У 1914—1921 — екстраординарний (позаштатний) професор кафедри хімії Новоросійського (Одеського) університету. В 1931 емігрував до США, де продовжив наукову діяльність під прізвиськом Саханен (Sachanen). — 115

Семінько Артем (?—?) — український поет. Родом з Роменщини. У 1915 навчався в Миргородській художній школі. Член заснованої у квітні 1915 на з'їзді студентської громади в Харкові «Юнацької спілки», автор прокламації «До юнацтва». Друкувався в журналі «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). — 147, 149

Сенченко Іван Юхимович (1901—1975) — український письменник, перекладач, журналіст, літературний критик. Закінчив Костянтиноградське чотирикласне училище (1916) і вчительську семінарію (1916—1920), вчителював. Перші вірші під псевдонімом «Івась» опублікував у 1920 в журналі «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). Член літературних організацій «Плуг» (1922—1926), «Гарт», «ВАПЛІТЕ» (1925—1928), «Пролітфронт» і Спілки письменників СРСР. Після війни жив у Києві. У вересні 1947 зазнав нищівної критики на пленумі КП(б)У; його творчість замовчувалася. Перекладач з російської та естонської мов. — 151, 152

Середа Антон Хомич (1890—1961) — український графік і майстер прикладного мистецтва, мистецтвознавець, культурний діяч, педагог. Закінчив Строгановське училище ужиткового мистецтва в Москві (1914). У 1916—1917 керував кустарним художнім виробництвом у Галичині й Буковині. Після переїзду до Києва в 1917 працював у Департаменті мистецтв генерального секретарства народної освіти УНР. За Гетьманату, у 1918 очолював художньо-промисловий відділ Голов-

ного управління мистецтв і національної культури Міністерства народної освіти; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Один з ініціаторів створення Національного музею України (тепер — Національний музей історії України). — 128

Сетон-Томпсон Ернест (англ. Ernest Evan Thompson Seton; 1860—1946) — канадський письменник шотландського походження, художник-аніمالіст, один з ідеологів і натхненників скаутського руху. Українською мовою перші переклади Сетон-Томпсона з'явилися у Києві в 1911—1919 рр. (перекладачі Ю. Будяк, Ю. Сірий, М. Кривинюк, О. Кривинюк, П. Макаренко. Згодом його перекладали М. Сірий, О. Верес, В. Купченко, Е. Збарська, Л. Солонько, П. Франко, Н. Боровик, Н. Кузнецова, І. Лещенко та ін. — 48, 49, 50, 79, 80, 135

Синявський Олекса Наумович (1887—1937) — український мовознавець і педагог, провідний діяч у нормуванні української літературної мови в 1917—1931, фактичний редактор остаточного тексту «Українського правопису» (1927). Закінчив Харківський університет (1916). У 1919—1920 працював редактором у видавництві «Союз» (Харків), яке друкувало шкільні підручники та художню літературу для дітей. Безпідставно заарештований і страчений 1937 р. — 67, 72, 82

Сімашкевич Микола Васильович (1875—1938) — український педагог, політичний і громадський діяч. Закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету (1902). Вчителював у київській приватній гімназії В. Науменка. Член Української Центральної Ради від учительських організацій. Віце-директор департаменту середніх шкіл міністерства освіти (1918—1919); дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Із 1919 до кінця 1923 перебував у Баришівці, ставши директором соціально-економічного технікуму й одночасно баришівської семирічки. Після повернення до Києва призначений завідуючим дитячим будинком Південно-Західної залізниці. Був двічі заарештований (1930, 1933). У 1930-х викладав українську мову й літературу на Київському індустріальному робітфаку. У січні 1938 ув'язнений втретє, засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Страчений у м. Київ. — 137

Сімович Василь Іванович (псевдоніми і криптоніми: Верниволя В., Сімартич, Васаген; крипт. — В. С., Вв., В-я., В., Сім-ич; 1880—1944) — український мовознавець, педагог, перекладач, книговидавець. У 1920—1923 — редактор «Української накладні» Я. Оренштайна (Берлін). Перекладав з німецької, польської, російської та давніх мов. — 30, 51, 52, 138

Сірий Юрій (справжнє ім'я Тищенко Юрій (Георгій) Пилипович, криптоніми та псевдоніми: С. Ю., Ю. А., Ю. С., Ю. Т-ко, Ю. Азовський, Юрій Азовський, Галайда, Федір Гарах, Атанасій Дюльгеров, О. Кадило, Павло Лаврів (Лавров), Ю. Сірий, Юр. Сірий, Юр. Салтичинський; 1880—1953) — український педагог, видавець, перекладач. Серед дитячих творів: «Світова мандрівка краплини води», «Про горобця, славного молодця», «Крим. Оповідання з подорожі дітей, з малюнками і картою Крима» та ін. Перекладав українською мовою твори для дітей Р. Кіплінга, Е. Сетона-Томпсона та ін. — 23, 44, 47—50, 53, 60, 61, 71, 79, 85, 129, 133

Сірополко Степан Онисимович (1872—1959) — український освітній діяч, основоположник українського книгознавства та бібліотекознавства, бібліограф, редактор, педагог. Вищу освіту здобув у Московському університеті і свою кар'єру на ниві народної освіти почав у Москві. Завідував видавництвом редакцій «Южной России», «Русских ведомостей» та «Педагогического листка» (1911—1916). У 1917 повернувся до України. У 1918—1919 працював радником з питань освіти при Генеральному Секретаріаті Української Центральної Ради, деякий час був товаришем міністра народної освіти УНР. У цей період доклав чимало зусиль для організації українського шкільництва; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Після встановлення радянської влади в Україні емігрував до Чехословаччини. У 1925—1932 — професор Українського педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі, Українського техніко-господарського інституту у Подебрадах. Брав активну участь у громадському житті української громади в еміграції. — 128, 138

Сльотов Микола Павлович (рос. Слетов Николай Павлович; 1872—1943) — російський і латвійський математик, педагог. Жив і працював у Ризі, викладав у середніх навчальних закладах: Жіночій реальній неогімназії Н. С. Вінзарас-Веркшанської, Урядовій реальній гімназії, Гімназії 1-го товариства викладачів (завідувач), у 1915 — директор Митавського реального училища. — 116

Смаль-Стоцький Роман Степанович (1893—1969) — український мовознавець, політичний діяч, дипломат. У 1925—1939 — професор Варшавського університету, в якому викладав слов'янську філологію. Після 1945 — емігрант у Німеччині, а з 1947 — у США, де працював професором історії, директором Слов'янського університету (Мілоукі (шт. Вісконсин), згодом — Вашингтон; округ Колумбія). Із 1952 — голова, а з 1955 — президент Наукового Товариства Шевченка у США. — 30, 90

Соболев Михайло Миколайович (рос. Соболев Михаил Николаевич; 1869—1945) — російський учений-економіст. У 1910-х жив і працював у Харкові: у 1911 ординарний професор кафедри фінансового права Харківського університету; професор, декан економічного факультету Харківських Вищих комерційних курсів (1912). Друкувався в харківському журналі «Мир труда». — 141, 142

Соколянський Іван Опанасович (1889—1960) — український учений, педагог-практик та науковець-експериментатор, присвятив своє наукове життя освіті і вихованню дітей з особливими потребами, засновник системи освіти дітей із втратою слуху й зору, автор методики навчання сліпоглухих та глухонімих дітей, розробник конструкції читальної машини для сліпих. У 1910—1919 працював в Олександрівському (тепер Запоріжжя) училищі глухонімих. У 1920 почав викладати сурдопедагогіку та психологію в Київському інституті народної освіти. Дописувач журналів «Вільна українська школа» (1917—1920) та «Пролетарська освіта» (1920—1921). З 1923 працював у Харківському інституті народної освіти на кафедрі дефектології, декан факультету соціального виховання. 1925 організував у Харкові школу-клініку для сліпоглухонімих. Цей заклад набув світового визнання як перший у світі науково-педагогічний заклад для дослідження, виховання і навчання сліпоглухонімих дітей. Один з організаторів Українського науково-дослідного інститут педагогіки (Харків, 1926). — 126, 145

Соловей Дмитро Федорович (псевдонім — Митрусь; 1888—1966) — український історик, економіст, педагог, письменник. У 1917—1919 — інструктор у культурно-освітніх справах Полтавської Спілки Споживчих Товариств (ПССТ), яка друкувала дитячі книги. Писати для дітей розпочав у 1917, тоді ж вийшла друком його перша збірка «Книжка діткам для розваги». Редагував журнал для дітей «Молода Громада» (Полтава, 1922). — 7, 40

Старицька Варвара (уроджена Савич; ?—?) — українська художниця-декоратор, дружина Юрія Михайловича Старицького (1882—1936/8?). — 44, 137

Стешенко Оксана Михайлівна (уроджена Старицька; 1875—1942) — українська письменниця, перекладач, педагог. Донька Михайла Старицького, дружина Івана Стешенка. Навчалася в гімназії Людмили Ващенко-Захарченко. За Директорії — голова дитячих при-тулків департаменту позашкільної освіти, у 1919—1923 працює в Українському Червоному Хресті. Її дитяча читанка «Рідні колоски» з найкращими творами українського письменства витримала чотири

видання (1917, 1918, 1923, 1924). У липні 1941 Оксану Стешенко і Людмилу Старицьку-Черняхівську, які проживали в одній квартирі, заарештовано органами НКВС, вивезли до Харкова, де обом письменницям пред'явили звинувачення в антирадянській діяльності. Обоє сестер у товарному арештантському вагоні повезли до Казахстану, там О. Стешенко і померла в одному з концтаборів, у якому — невідомо, приблизно 1942 р. — 132, 162

Судомора Охрім Іванович (1889—1968) — український художник-графік. Із 1913 працював у книжковій графіці як ілюстратор дитячих книг переважно для київських (пізніше віденських і празьких) видавництв «Час», «Дніпросоюз», «Дзвін», «Вернигора»; оформлював численні дитячі казки («Прибадашка», «Війна грибів та губ з жуками» та ін.). З 1924 працював у харківських і київських видавництвах «Шлях Освіти», «Радянське Село», «Радянська Школа», дитячих журналах «Жовтень» і «Піонерія». — 36, 43, 44, 53, 79

Сушицький Феоктист (Теоктист) Петрович (1883—1919) — український учений-літературознавець, історик літератури. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. Викладав у київських гімназіях, із 1907 — приват-доцент Київського університету. 1917—1919 брав участь у створенні українських вищих шкіл. Був одним з засновників і професором Українського народного університету в Києві, Української науково-педагогічної академії (1917—1918). У межах діяльності новоствореної Академії розробив навчальні плани українознавчої підготовки вчителів, сам викладав курс історії нової української літератури і усної словесності. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Помер у січні 1920 в Умані після тифу. — 127, 128, 130

Талбот Рід (англ. Talbot Baines Reed; 1852—1893) — англійський письменник. Писав у жанрі «шкільних історій», один з основоположників жанру «шкільна повість» — про життя вихованців приватних шкіл-пансіонів. Найвідоміший твір — повість «Капітани школи Вілуобі». Вперше повість була надрукована в журналі для хлопчиків «The Boy's Own Paper», заснованого Т. Рідом, в 1883—1884 роках і з тих пір користується незмінною популярністю у юних англійських читачів. В українських перекладах виходила під назвою «Старшини у Вільбайській школі» — 56

Твен Марк (англ. Mark Twain, справжнє ім'я — Семюель Ленггорн Клеменс (англ. Samuel Langhorne Clemens); 1835—1910) — американський письменник, публіцист, видавець. Українською мовою твори Марка Твена почали перекладати ще за його життя. Серед відомих перекладачів книги «Пригоди Тома Соєра» — М. Грінченко, Ю. Корецький, В. Митрофанов, І. Базилянська. Твір «Пригоди Гекльберрі Фінна» став відомий читачам завдяки перекладу І. Стешенко, а «Принц і злидар» українською переклали О. Діхтяр та М. Рябова. — 12

Тесленко Архип Юхимович (1882—1911) — український письменник. Перші оповідання, написані 1904 р., були надруковані 1906 р. в журналі «Нова Громада» і газетах «Громадська думка» та «Рада». Пізніше друкував оповідання і дописи з селянського життя також у газеті «Село» та часописі «Світло». Твори Тесленка перевидавалися багато разів. — 57, 59

Тимченко Євген Костянтинович (1866—1948) — український мовознавець, літературознавець і перекладач. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету (1910). Викладав російську мову в середніх навчальних закладах та Вищих жіночих курсах. Працював у редакції часопису «Киевская старина». З 1914 після захисту дисертації — доцент Варшавського університету, професор (1915). 1916 евакуювався до Ростова, де організував товариство «Просвіта». Від нього 1918 був делегований до Центральної Ради. Брав участь у заснуванні Української академії наук. Член-кореспондент АН СРСР (1929). У 1918—1932 — професор Київського університету. У 1919—1930 — голова Комісії для складання історичного словника української мови ВУАН. Член Комісії для впорядкування українського правопису при Наркомосі України (1925—1928). Автор праць із фонетики, граматики, лексики, лексикографії, діалектології та історії української мови. У 1930—1933 — співробітник відділу історії української мови Інституту мовознавства ВУАН. Звільнений за «участь у контрреволюційній діяльності СВУ». Заарештований 1938 р. 1939 засуджений на 5 років заслання до Красноярського краю. 1943 повернувся до Києва, з 1944 — старший науковий співробітник Інституту мовознавства АН УРСР. — 58, 138

Титаренко Сергій Григорович (1889—1976) — український видавець, журналіст, перекладач. Співробітник і секретар редакції педагогічних журналів «Світло» (1910—1914) та «Вільна українська школа» (1917—1920), співзасновник видавництва «Криниця» (1912—1914 та 1917—1920), завідувач Київського Державного Видавництва України, головний редактор видавництва «Книгоспілка» (1924—1927), член правління видавництва «Слово» (1922—1926). Автор книги для дітей

«Дитяча розвага» (1917, 1918). — 4, 10, 20, 29, 99, 126, 128, 129, 135, 136, 138

Тичина Павло Григорович (1891—1967) — український поет, перекладач, публіцист, громадський діяч, міністр освіти Української РСР у 1943—1948 рр. — 89, 102

Тушкан Павло Федорович (1897—1942) — український агроном, педагог. Закінчив Петровську сільськогосподарську академію у Москві. У 1899—1918 завідувач, потім директор Верхньодніпровської сільськогосподарської школи і сільськогосподарської дослідної станції Катеринославського Губернського Земства. У 1917—1918 — член Української Центральної Ради від Катеринославської губернії, дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1920-ті очолював підсекцію шкільної сільськогосподарської освіти й секцію рільництва Наркомзему в Харкові. У 1929 — професор Полтавського сільськогосподарського технікуму. У 1934—1936 — старший науковий співробітник Всеукраїнської Академії сільськогосподарських наук. — 133

Уайльд (*Вайлд*) Оскар (повне ім'я — Оскар Фінгал О'Флагерті Вілс Вайлд, *англ.* Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde; 1854—1900) — ірландський поет, драматург, письменник, есеїст. Писав англійською мовою. Автор оповідань та казок для дітей. — 28, 151

Федоренко Антон Якович (1887—1937) — український художник. Один з авторів художнього оформлення читанки М. Рудинського «Ясні зорі» (Полтава, 1918). — 63

Филипович Павло Петрович (1891—1937) — український поет і літературознавець, діяч українського національного відродження 1920—1930-х років, перекладач з французької та латинської мов, педагог. Середню освіту здобув у Златопільській гімназії та у Колегії П. Галагана в Києві. У 1910—1915 студіював слов'яно-російську філологію на історично-філологічному факультеті Київського університету святого Володимира, як учень академіка В. Перетца. Після навчання залишився працювати в університеті як стипендіат (його тогочасна праця про життя і творчість російського поета Євгена Баратинського була нагороджена золотою медаллю і в 1917 вийшла окремим виданням), приват-доцент і згодом як професор до 1935 р. — 153

Франко Іван Якович (один із псевдонімів Мирон; 1856—1916) — український письменник, поет, публіцист, перекладач, учений, громадський і політичний діяч. Автор творів для дітей: віршованих казок, художніх обробок народних казок та оригінальних авторських літературних казок («Ріпка», «Киця», «Суд Святого Миколая», «Лис Микита»,

«Абу-Касимові капці», «Коваль Бассім», збірка «Коли ще звірі говорили» та ін.), а також оповідань про школу та дітей з автобіографічними мотивами («Малий Мирон», «Під оборогом», «Мій злочин», «Грицева шкільна наука», «Отець-гуморист», «Гірчичне зерно» та ін.). — 16, 17, 35, 36, 41, 44, 79, 103, 122, 126, 127

Холодний Григорій Григорович (1886—1938) — український учений, математик. Закінчив фізико-математичний факультет Петроградського університету. У 1912—1917 учителював у Москві, був секретарем заснованого М. Грушевським Українського видавничого товариства. Згодом переїхав до Києва, читав лекції з математики, фізики та космографії у старших класах 2-ї української гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства; співпрацював з журналом «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1920-х брав активну участь у виробленні головних засад розвитку української термінології, редагуванні термінологічних словників. Заарештований 1929 під час організаційної кампанії процесу «СВУ». Засуджений до 8 р. позбавлення волі. Відбував покарання на Соловках. За рішенням окремої трійки УНКВС Ленінградської області розстріляний 17 лютого 1938 на Соловецькому архіпелазі. — 136

Холодний Петро Іванович (1876—1930) — український державний, громадський діяч, член Української Центральної Ради, міністр народної освіти Української Народної Республіки, художник. Малюнки П. Холодного використано в художньому оформленні читанки О. Стешенко «Рідні колоски» (1918). — 44, 126, 127, 137

Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович (1875—1938) — український педагог, психолог, громадський діяч. У 1898 закінчив Новобузьку вчительську семінарію. Вчителював у Донбасі. З 1918 жив у Києві, викладав у вищих навчальних закладах. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). У 1926 переїхав до Харкова, де працював в Українському науково-дослідному інституті педагогіки УРСР (1928—1934). Автор праць із проблем морального і трудового виховання, методичних посібників і підручників з української мови й арифметики для початкової школи. Заарештований 1937. Помер 22 серпня 1938 в засланні. — 23, 47—50, 53, 60, 61, 71, 79, 126, 127, 129, 133—140, 144

Чередниченко Варвара Іванівна (1896—1949) — українська письменниця, перекладач, педагог, упорядник видань для дітей у 1910—1920. Брала участь в упорядкуванні найпершої в Україні книги для дошкільнят «Дзелень-бом!» (1915), яка перевидавалася 6 разів і довго служила читанкою в молодших класах. Дописувач журналу «Просвітянин-кооператор» (1919—1920). — 99, 126, 127, 149, 150

Черкасенко Спиридон Феодосійович (псевдоніми і криптоніми: Черкасен, Аматадор, Викторович С., Грицько Г., Дід, Киянин, Кіпчук Віктор, Педагог, Подолянин, Провінціал, Свій, Скептик, Спостережливий, Стах Петро, Стеценко К., Театрал, Тодосієнко С., К. С., П. С., С. Т., С. Ч., П-л, С-ко, Ч-енко Ч. та ін.; 1876—1940) — український письменник, педагог. Один із засновників і перший редактор журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). Літературний шлях розпочав як дитячий письменник, автор читанки «Рідна школа» (1919). — 23, 35, 36, 44, 47—50, 53, 57, 60, 61, 71, 79, 126—129, 133

Чикаленко Левко Євгенович (1888—1965) — український громадсько-політичний діяч, археолог, публіцист, старший син Є. Чикаленка. Навчався в Лозаннському (1907—1908) та Петербурзькому (1909—1911, 1913—1917) університетах. Брав участь у наукових експедиціях Ф. Вовка. Член Української Центральної Ради (її секретар) і Малої Ради. У 1919 — науковий співробітник Академії наук, викладав географію в київській гімназії на Лук'янівці; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). З 1920 на еміграції в Польщі, Чехословаччині, Франції, Німеччині й США (з 1948). — 138

Чумак Никифор (Ничипір) Васильович (1892—1938) — український просвітянин, бандурист, художник, поет. Навчався в Миргородській художньо-промисловій школі. Проілюстрував казку Митруся (Д. Солов'я) «Переполюх» (Полтава, 1918). Як бандурист гастролював Україною. Відкрито виступав проти більшовицької колективізації, за що в 1931 був заарештований і висланий на 3 р. за межі України. Вдруге заарештований у жовтні 1937. Розстріляний у березні 1938. — 7, 40, 135

Чупринка Григорій Аврамович (псевдонім: Грицько Чупринка; 1879—1921) — український поет, політичний діяч. У 1919 керував повстанням проти більшовиків на Чернігівщині. 23 червня 1921 заарештований, 28 серпня 1921 засуджений до розстрілу. Автор віршів для дітей. — 11, 36, 79

Шаля (Шаль) Іван Васильович (1893—1937) — український мовознавець. Після закінчення Петроградського університету (1916) працював інспектором народної освіти в Переяславі, потім у Києві; дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). З 1920 викладач Київського, з 1926 — Кубанського педагогічного інституту. Автор (разом з П. Горьцьким) найпопулярнішого і найґрунтовнішого на той час підручника «Українська мова» (8 видань, 1926—1929), з українсько-російськими вправами (і текстами партійно-політичного спрямування). Заарештований у січні 1933, засуджений на 10 р. таборів, відбував пока-

рання на Соловках. Розстріляний 3 листопада 1937 в урочищі Сандармох поблизу м. Медвеж'єгорськ (тепер місто в Республіці Карелія, РФ). — 137

Шарко Вадим Вікторович (1882—1930?) — український математик, педагог. Закінчив Колегію П. Галагана та Київський університет. В 1917—1921 і 1923—1925 викладав математику в Першій українській гімназії ім. Т. Шевченка й одночасно був професором математики в Київському кооперативному інституті. У 1918 — директор підготовчих курсів Українського народного університету, який було урочисто відкрито 5 жовтня 1917 р. у приміщенні Педагогічного музею в Києві. Співавтор проєктів шкільних програм з арифметики, алгебри і геометрії, автор українського підручника з арифметики для початкових шкіл. Член Математичної та Фізичної Секцій Природничого Відділу Інституту української наукової мови ВУАН, а з 1926 — штатний редактор. 1929 р. заарештований і засуджений за сфабрикованою справою «СВУ» до висилки за межі України строком на 3 роки. Подальша доля невідома. — 18

Шевченко Тарас Григорович (1814—1861) — український поет, художник. Остання прижиттєва книга Т. Шевченка — «Букварь южнорусській» (1861) — розрахована на учнів недільних шкіл. Малюнки Т. Шевченка використано в художньому оформленні читанки О. Стещенко «Рідні колоски» (1918). — 6, 8, 35, 36, 44, 59, 79, 82, 122, 127, 130, 137, 152

Широцький (Шероцький) Костянтин Віталійович (псевдонім — К. Ладиженко; 1886—1919) — український історик мистецтва. У 1906—1912 навчався на історико-філологічному факультеті Петербурзького університету, а з 1915 — приват-доцент цього навчального закладу. Після Лютневої революції 1917 брав активну участь у створенні Міністерства освіти УНР. Викладав разом з І. Огієнком в Українському університеті в Кам'янці-Подільському, де обіймав посаду професора. Дописувач журналу «Вільна українська школа» (1917—1920). — 128, 139

Шиянов (Шіянов) Григорій Сергійович (1874—1955) — український громадський і політичний діяч. Працював у судовій системі Російської імперії, член Вінницького окружного суду, суддя Генерального Суду УНР (1918), член Верховної слідчої комісії УНР з розслідування діяльності уряду Скоропадського. Брав участь у створенні та діяльності вищих судових органів всіх українських урядів 1917—1920. Дописувач часопису «Подільська воля». Державний Секретар урядів УНР в екзилі. — 143

Шульгина-Іщук Надія Яківна (1888—1979) — український педагог-математик, громадська діячка. Закінчила Вищі жіночі курси в

Санкт-Петербурзі, Університет св. Володимира у Києві (1913). Учителювала. Співорганізаторка Товариства шкільної освіти (1917) та комісії математичної термінології при ньому (1918), 1-го Українського педагогічного з'їзду. Авторка статей з методології математики. Брала участь в організації 1-ї Української гімназії ім. Т. Шевченка у Києві (1917), викладала в ній, Київському ІНО (від 1920). Друкувалася в журналі «Вільна українська школа» (1917—1920). Від 1923 — у Галичині, згодом — у Чехії, де 1926—1927 викладала в Українському педагогічному інституті, 1927 — професор математики Карлового університету (обидва — Прага). 1928—1942 — у Рівненській українській гімназії. Від 1945 — в Німеччині. Від 1950 — у США. Працювала в жіночих організаціях. — 139

Щепотьєв Володимир Олександрович (1880—1937) — український музикознавець, фольклорист, педагог. Закінчив Полтавську духовну семінарію (1900) та словесне відділення Петербурзької духовної академії (1904). Відтоді до 1917 викладав російську словесність у Полтавській музичній школі Ахшарумова (1904—1910) та дівочому епархіальному училищі. 1917 організовував і певний час керував Першою українською гімназією ім. Котляревського. У 1917—1928 — викладач Полтавського учительського інституту та історико-філологічного факультету Харківського університету (1921 ці заклади об'єднано в Інститут народної освіти). У 1921—1923 — ректор ІНО. З 1926 — професор української та зарубіжної літератури і мовознавства Полтавського педінституту. У березні 1928 заарештований як член СВУ і засуджений до висилки на Урал. 1934 повернувся в Україну. У вересні 1937 заарештований вдруге за вигаданим звинуваченням у «контрреволюційно-націоналістичній агітації». Після катувань розстріляний. — 132, 152

Щириця Юхим Онуфрійович (1880—1919) — український педагог, громадський і політичний діяч. До 1917 — викладач фізики у Вінницькому учительському інституті. Подільський губернський комісар освіти УНР (1918), товариш міністра освіти УНР (1918—1919). Дописувач часописів «Вільна українська школа» (1917—1920) та «Подільська воля». Заарештований органами ЧК у квітні 1919 у Вінниці, пізніше вивезений до Києва та розстріляний. — 139, 143

Щурат Василь Григорович (1871—1948) — український педагог, літературознавець, поет і перекладач. Студії зі слов'янської філології завершив у 1895 у Львівському і Віденському університетах, педагогічний іспит склав у Чернівецькому університеті у 1898. Здійснив перший повний переклад «Пісні про Роланда» українською мовою (1895). У 1898—1934 учителював, спочатку в державних гімназіях Перемишля, Бродів і (з 1907) Львова. У 1914 був обраний дійсним членом Наукового Товари-

тва Шевченка, а з 1915 по 1923 був його головою. Останні роки життя працював директором Львівської Бібліотеки АН УРСР і професором Львівського університету. Автор віршів для дітей. — 11, 41

Юцишин Іван Миколайович (1883—1960) — український педагог, громадський діяч. Учитель народних шкіл, секретар Товариства «Взаємна поміч українського вчителства» у Львові та голова його Педагогічно-наукової комісії, редактор журналів «Учитель» (1910—1914) і «Учительське Слово» (1922—1939). Закінчив Український Вільний Університет у Празі (відділ слов'янської філології). На прохання дочки І. Франка Анни Ключко він 1933 р. став мешкати в домі І. Франка і жив там до тих пір, поки там було створено музей І. Франка. Доглядав за домом та дружиною І. Франка Ольгою Хоружинською. Залишив великі спогади про І. Франка. У жовтні 1947 р. І. Юцишина за його «буржуазну» діяльність засуджено і вивезено до Кемеровської області, звідки повернувся хворим 1956 р. — 62, 127—130, 133

Яроцький Василь Якович (1887—1938) — історик, фахівець з історії професійного руху, політичний діяч. Після більшовицького перевороту викладав у Московському університеті. Друкувався в журналі «Пролетарська освіта» (1920—1921). З 1930 — професор Середньоазіатського державного університету (Ташкент), в 1933—1936 ректор цього університету. Заарештований 1937, розстріляний 1938. — 145

Gausseron B.-H. (1845—1913) — французький перекладач. Переклав французькою твори Д. Свіфта, Д. Дефо, Л. Керола, братів Грім та ін. З його французького перекладу твору Д. Дефо «Робінзон Крузо» В. Отамановський зробив переклад українською. — 3

Культурно-освітні та педагогічні організації

Всеукраїнська учительська спілка — професійна організація вчителів і діячів народної освіти. Створена 1905 у Києві з ініціативи Б. Грінченка, В. Доманицького, С. Єфремова, С. Русової. Перші з'їзди спілки відбулися в червні та грудні 1905, наступні — у липні 1906 та червні 1907. Її члени брали участь у з'їздах Всеросійського учительського союзу; підтримували його програму перетворення всіх сфер життя Російської імперії на засадах свободи, демократизації та децентралізації; виступали за рівне для всіх громадян право на освіту; обстоювали необхідність запровадження загального безкоштовного обов'язкового навчання в початковій школі; вимагали викладання предметів у школі рідною мовою. Під час реакції 1907—1910 спілка припинила існування. Відродила свою діяльність у квітні 1917 як профспілкова організація вчителів початкової та середньої школи. Наприкінці 1918 в Україні діяло 78 місцевих організацій спілки, які об'єднували близько 20 тис. членів. Спілка утворила Центральне бюро, що координувало діяльність усіх її підрозділів, видавала журнал «Вільна українська школа». Активну участь в організації та діяльності спілки брали С. Русова (голова у 1917—1919), А. Бакалінський, О. Дорошкевич, П. Холодний, С. Черкасенко. Припинила існування 1920 після реорганізації в радянську профспілку працівників освіти й соціалістичної культури. — 126—140

Наукове товариство імені Шевченка (НТШ) утворене в 1873 у Львові як Літературне товариство імені Т. Шевченка, у 1892 назву змінено на Наукове товариство ім. Т. Шевченка. Особливого розквіту досягло в період головування Михайла Грушевського (1897—1916). У 1920—1930-х зазнавало переслідувань від польської влади, в 1939 — ліквідоване радянською владою; відновлене в 1947 у Західній Європі та США, де стало відоме як Shevchenko Scientific Society. З 1989 організація знову діє на території України.

Педагогічне бюро Полтавського губернського земства — основний осередок відродження української національної школи й забезпечення її українськими підручниками. Бюро підготувало та надрукувало 39 підручників та навчальних посібників, творів українських письменників для дітей тощо. Педагогічне бюро співпрацювало із 345 шкільними бібліотеками Полтавської губернії, які по-

ширювали українські книги, що прискорювало українізацію шкільництва. Діяло в 1917—1920, найбільш масштабною діяльністю була в 1917—1919, коли його очолював М. Я. Рудинський. Під його грифом у полтавських друкарнях вийшло понад мільйон примірників книг і брошур, переважно в м'якій обкладинці. — 11, 39, 40, 42, 63

Полтавська спілка споживчих товариств створена у 1915. Першим головою спілки було обрано сільського вчителя Шульгу Дмитра Івановича. У 1917—1920 спілка опікувалася виданням навчальної літератури та книг для дітей. — 7, 13

Українське педагогічне товариство засноване 1881 у Львові як Руське педагогічне товариство. Одним з провідних напрямів діяльності товариства було видання книг для дітей та шкільних підручників. Упродовж 1884—1913 видано 190 видань. У 1912 було перейменовано на «Українське педагогічне товариство», а в 1926 — «Рідна школа — Українське педагогічне товариство». Існувало до 1939 (ліквідоване радянською владою). — 87

Українське Товариство Шкільної Освіти (УТШО) — громадська освітня організація, утворена 6 березня 1917 р. учителями-українцями з ініціативи директора Тетянівської гімназії м. Києва Івана Степенка, діяло протягом 1917—1920. Перші загальні збори Товариства відбулися 10 квітня 1917. На зборах було ухвалено Статут Товариства, обраний керівний орган — Раду у складі: голова — І. Степенко, заступник — перший директор Першої української гімназії П. Холодний, члени Ради: А. Лещенко, В. Прокопович, М. Сіماشкевич, Н. Шульгіна, О. Дорошкевич, С. Русова. Важливою подією у житті УТШО стало створення ним у Києві у березні 1917 Першої української гімназії імені Т. Шевченка. Протягом 1917—1918 товариство створювало шкільні програми, розробляло українську термінологію, брало активну участь у виданні шкільних підручників. — 18

Черкаська повітова вчительська спілка — регіональний осередок Всеукраїнської учительської спілки (1906, 1917—1920). У своїй структурі мала видавничий кооператив «Допомога школі», який друкував книги для дітей у серії «Книжки для читання в школі». Діяла в 1918—1920. — 83

Видавничі організації

«Бистриця» — видавництво, що існувало в Станіславі (нині Івано-Франківськ) у 1920-х рр. Видало серії «Дитячі читанки» та «Бібліотека для української молодіжи», у яких розміщено ілюстровані казки, оповідання тощо. — 88, 92

«Благодійне Товариство видання загально-корисних та дешевих книг» — перше українське видавництво, офіційно дозволене царською владою. Діяло з 1898 до 1917 р. у Петербурзі. Засновник — М. Федоровський. У різні роки видавництво очолювали Д. Мордовець, О. Русов, П. Стебницький, О. Лотоцький, Г. Голоскевич. У 1902 р. Б. Грінченко передав «Благодійному товариству...» книги і гроші загальною сумою 1001 рубль для створення товариством окремішнього видавничого фонду ім. І. Череватенка. Товариство випускало книги науково-популярного змісту українською мовою, зокрема літературу для дітей. Упродовж 1898—1917 вийшло друком близько 180 назв книг накладом понад 1 млн. примірників. — 74

«Вік» — видавництво, що діяло в Києві впродовж 1894—1919 і було одним з найбільших тогочасних видавництв. За часи діяльності воно випустило видання творів української класичної літератури та тритомну «Антологію української літератури». Видавництво випускало продукцію у двох напрямках: «Селянська бібліотека» та «Українська бібліотека», призначених відповідно для сільського населення та для інтелігенції. Із 1908 з'явилася нова серія видань під назвою «Наші справи». У цій серії видавці намагались об'єднати інтереси читачів обох попередніх серій, тобто синтезувати національно-культурний та виховний вплив на читацький загал. За всі роки їх діяльності було випущено 21 назву видань із серії «Наші справи». До працівників «Віку» належали С. Єфремов, В. Доманицький, В. Дурдуківський, Ф. Матушевський, О. Лотоцький, А. Ніковський, В. Прокопович та інші. — 57

«Вернигора» — видавництво, засноване в 1916 у Петрограді (нині — Санкт-Петербург), того ж року переведене до Києва. Від 1917 — у складі групи українських видавництв, фінансованих Центральною Радою. Випускало видання освітнього характеру (шкільні підручники та посібники), а також книги зарубіжних письменників, перекладені українською мовою (твори Д. Дефо, Гі де Мопассана). Після поразки українських визвольних змагань переведене до Відня (1921—1923, епізодично від 1939). У 1946—1948 — у Мюнхені. — 3, 16, 17, 24, 25, 45, 65

«Волошки» — видавниче товариство. Діяло у Києві в 1916—1919. Випускало художню літературу для дітей. Серед видань — твори І. Нечуя-Левицького «Попались» (ілюстратор К. Антонович), Д. Маміна-Сибіряка «Сіренька шийка» (переклад С. Титаренка, ілюстрації Ю. Русова), І. Франка «Абу-Каземови капці» (ілюстрації Н. Геркен-Русової), «Казки» (переказала з англійського оригіналу С. Вольська, ілюстрації І. Падалки), «Індуські народні казки» (переказала С. Вольська, ілюстрації І. Падалки) та ін. — 69

«Всесвітня бібліотека» — видавництво у Львові у 1913—1926, що випускало просвітні видання та перекладну літературу. Організатор — І. Калинович, який залучив до фінансування проекту українських підприємців Борислава. Перекладачем і покровителем видавництва був І. Франко. — 41

Всеукраїнське Державне видавництво (Держвидав України, ДВУ) — видавництво при Всеукраїнському Центральному Виконавчому Комітеті (1919—1921) та при Народному комісаріаті освіти УРСР (1921—1930). Діяло у Харкові. — 86, 91, 95—97, 99, 103, 124, 125

Всеукраїнське Учительське Видавниче Товариство «ВСЕУВИТО» — видавничий кооператив, що діяв у Києві в 1917—1920 рр. Його основним завданням було забезпечення шкільної мережі українськими підручниками. Статутом «ВСЕУВИТО» передбачалось: видавати книжки, журнали, газети та інші друковані твори, виготовляти різне шкільне приладдя, організовувати власні друкарні, майстерні, крамниці тощо, утворювати на користь своїх членів учительські доми, книгозбірні, читальні. — 35, 44, 59, 81

«Дзвін» — видавництво. Діяло в 1907—1926. Становлення відбувалося в два етапи. На першому, що розпочався в липні 1907, його організаторами були В. Винниченко, І. Личко та П. Понятенко, а діяльність обмежилася виданням першого збірника «Дзвін». Улітку 1911 В. Винниченко, Ю. Тищенко та Л. Юркевич організувати нове видавництво під назвою «Дзвін», чим фактично визнали своє видавництво правонаступником «Дзвону» 1907 р. Діяльність «Дзвону» перервана першою світовою війною, відновила у 1917. Тоді ж постає видавництво «Українська школа», що мало випускати підручники й книги для національної школи. У ньому працювали С. Русова, Я. Чепіга, Ю. Тищенко, С. Черкасенко. У 1918 «Дзвін» та «Українська школа» злилися і в серіях «Українська педагогічна бібліотека», «Коллективного та позашкільного читання» і випустили разом окремі книги. Крім того, «Дзвін» випустив серії: «Біографічна бібліотека», «Універсальна бібліотека». При видавництві «Дзвін» 1919 за ред. С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги, С. Черкасенка

виходила серія «Малим дітям» (друкували у Києві, згодом — у Відні). У Відні «Дзвін» видав серію підручників С. Черкасенка, Ю. Сірого, Я. Чепіги, твори українських письменників. Видавничу марку «Дзвону» створив І. Бурячок. 1922 видавничу діяльність у Відні припинено. Станом на 1921 видавництво випустило понад 100 назв книжок (підручники С. Черкасенка, Я. Чепіги перевидані 3—4 рази). 1923 Ю. Тищенко у Празі продовжив власну видавничу діяльність, зберігаючи назву видавництва «Дзвін». Видавництво припинило діяльність 1926. — 15, 47, 61, 71, 79, 85

«Допомога школі» — видавничий кооператив Черкаської повітової вчительської спілки. Видавав серію «Книжки для читання в школі» (1920). — 83

«Зірка» — видавниче товариство. Діяло в Полтаві в 1918—1919 під керівництвом Панаса Мирного. Спеціалізувалося на випуску літератури для дітей, п'єс для шкільної сцени, творів зарубіжних авторів у перекладі українською мовою. У видавництві вийшли книжки: «Українські народні казки» (упорядники — Іван та Панас Рудченки), «Батькове свято» І. Петрика, п'єси «Сирітка» Л. Кущинської, «Царівна-Полуничка» П. Соловйова (віршований переклад Панаса Мирного), «Сірий ведмідь Ваб», «Віннепегський вовк», «Спрингфільдська лисиця» Е. Сетон-Томпсона та ін. Усі видання редагував Панас Мирний. — 80

«Книгозбірня» — видавнича спілка. Діяла 1918—1919 у Києві під керівництвом Я. Самоненка. Друкувала кращі твори української та світової літератури в українському перекладі, науково-популярні книги, брошури соціально-політичного та економічного змісту. Серед виданих творів: казки для дітей «Дарунок дітям» К. Макушинського та О. Вайлда, «Швець Копитко й Селех Квак» К. Макушинського (у серії «Дуже чудні казки», 1918). — 28, 35

«Криниця» — кооперативне видавниче товариство. Діяло в 1911—1920 у Києві, потім увійшло до складу видавничої секції Вукоопспілки. Спочатку видавало переважно художню (твори С. Васильченка, М. Левицького, Н. Романович-Ткаченко та ін.), а пізніше й науково-популярну та навчальну літературу, а також ноти, листівки тощо. Випускало серії «Народна бібліотека», «Театральна бібліотека», «Шкільна бібліотека», «Світова бібліотека». Перевидало низку творів І. Карпенка-Карого, Г. Квітки-Основ'яненка, І. Котляревського, П. Куліша, Марка Вовчка, І. Нечуя-Левицького, І. Франка, Т. Шевченка, праці М. Драгоманова. У 1914 надрукувало «Кобзар» Т. Шевченка, в 1917—1918 — 5-томне зібрання творів М. Коцюбинського. Публікувало книги для дітей, українські переклади творів Г.-К. Андерсена, Дж. Лондона,

М. Метерлінка, Гі де Мопассана, А. Франса. — 4, 5, 8—10, 20, 29, 32, 58, 72, 73

«Рух» — кооперативне видавництво, засноване в 1917 у м. Вовчанську на Харківщині й перенесене в грудні 1921 до Харкова. Видавало здебільшого твори українських письменників, а також переклади українською зарубіжних письменників, у серіях, призначених для масового поширення: «Бібліотечка української літератури для селянських і робітничих книгозбірень», «Ілюстрована бібліотека для дітей», «Франківська бібліотека» і «Театральна бібліотека». У 1933 видавництво було ліквідоване разом із широко розгалуженою книготорговельною мережею по містах і селах України. — 66

«Сіяч» — видавництво, що працювало в Черкасах у 1917—1920, з червня 1918 мало філію в Києві. Видавало книги українських класиків, підручники та посібники для початкової школи, а також дитячу літературу. — 1

«Сотрудник» — видавництво у Києві й Петербурзі (Петрограді), засноване 1904 р. Спеціалізувалося на випуску літератури для вищих навчальних закладів. Припинило діяльність на початку 1920-х. — 116, 119, 120

«Союз» — видавництво, засноване Харківським Кредитовим Союзом Кооперативів у лютому 1918. Ліквідовано радянською владою в березні 1920. Діяльність видавництва — зразок короткого, але бурхливого ренесансу українського книговидання: за два роки вийшло з друку 106 книг і брошур, 82 із них — у шести серіях: «Культурно-історична бібліотека» (за ред. Д. Багалія) — 13 видань, «Соціально-економічна бібліотека» (за ред. Й. Трахтенберга) — 7, «Сільськогосподарська бібліотека» (за ред. О. Челінцева) — 26, «Природничо-історична бібліотека» (за ред. В. Талієва) — 9, «Шкільна та позашкільна бібліотека» (за ред. Д. Панадіаді) — 26, «Технічна» — 1. — 67, 82, 109—111, 118

«Час» — одне з перших акціонерних видавничих товариств в Україні, що видавало брошури та книжки українською мовою. Засноване в 1908. У 1917 у Києві ним було відкрито першу українську друкарню. У репертуарі «Часу» були історичні повісті, романи, оповідання; мемуари, біографії видатних українських діячів культури й політики; наукова література; шкільні підручники; дитячі книжки; агітаційні брошури; аркушева продукція (листівки, портрети); календарі та власна періодика. Товариство здійснювало видавничу та кни-

готорговельну справу як на теренах України, так і поза її межами. Припинило діяльність у 1930-х. — 12, 22, 34, 36, 43

Українське Видавництво в Катеринославі засноване Є. Вировим у 1917. У 1919 перенесене до Відня, згодом діяло у Лейпцигу, Берліні й Празі. Видало (до 1925) близько 50 книг, переважно для дітей і юнацтва. З-поміж видань: твори А. Кащенко «На руїнах Січі», «Над Кодацьким порогом», «Славні побратими», «З Дніпра на Дунай», А. Чайківського «Козацька помста (З часів панщини)», Д. Маміна-Сибіряка «Пригоди статечної миші», Д. Дорошенка «З минулого Катеринославщини», «Оповідання про Ірландію», «Закарпатські українці (про Угорську Русь та її долю)», підручники Я. Якуша «Географія України», Вуліха «Короткий курс геометрії та збірника геометричних задач. Для вищих початкових і інших шкіл», М. Федоріва «Матеріали до математичної термінології», С. Русової «Дошкільне виховання» та ін. — 46, 75, 76

«Українська книжка» — видавниче товариство з центром у Львові. Засноване в 1917 з метою видання творів красномовного письменства та наукової, популярної, шкільної і дитячої літератури, часописів і художніх творів. Членами товариства були А. Крушельницький, М. Крушельницька, Т. Михайлівський, Т. Свобода, В. Кассіян, О. Кульчицька, А. Гапак, Н. Кісілевський, М. Навроцький, М. Свобода. Видавництво друкувало твори за такими напрямками: світова й українська література, збірні видання письменників, твори для дітей та школи, енциклопедії, політичні твори; було видано 63 твори для дітей. Це, в основному, ілюстровані народні казки, байки, легенди, перекази і оповідання. — 25, 78

«Українська Накладня» — видавництво Якова Оренштайна з 1903 — у Коломиї, з 1918 до початку 1930-х — у Берліні та Лейпцигу. Видавало універсальну бібліотеку під назвою «Загальна Бібліотека» (до 1933 р. — 238 видань: 113 у Коломиї та 125 у Берліні та Лейпцигу), твори українських класиків і сучасних письменників та серії «Бібліотека українських і чужих романів»; шкільні підручники, географічні карти, дитячі ілюстровані книги. — 21, 64, 77, 93

«Українська школа» — видавництво в Києві в 1917—1918. Засновники: С. Русова, С. Черкасенко, Ю. Сірий, Я. Чепіга. Видавало підручники для української школи («Задачник для початкових народних шкіл» Я. Чепіги (1917), «Граматка до науки читання й письма» С. Черкасенка (1918) та ін.) та серію видань для дітей «Книжки для колективного читання (з малюнками)». З 1919 — перенесене до Відня разом з видавництвом «Дзвін». Діяло до 1922. — 23, 47—50, 53, 60, 61, 71, 79

Показчики

Іменний показчик

- А. Б. (авт.) 131
А. Б. (рец.) 126
А. К. (авт.) 151
Абламська К. (рец.) 129
Александров В. [також
Олександрів В.] (авт.) 36, 79
Александровський Г. (авт.) 133
Альперович В. (авт.) 141
Андерсен Г.-К. (авт.) 6, 19, 20, 44
Андерсен Г.-К. (перс.) 137
Ардашев П. (авт.) 117
Астряб О. (авт.) 128
Афанасьєв О. (авт.) 79
Бабич Б. (перс.) 139
Бабка С. (авт.) 146—148, 152
Багалій Д. (ред.) 109, 110
Багалій Д. (перс.) 132
Базилевич (перс.) 132
Бакалінський А. (авт.) 133, 134, 136
Балута Є. (худ.) 39, 63
Балута Є. (перс.) 135
Балченко М. (перс.) 127, 128
Баржицький О. (авт.) 131
Баржицький О. (перс.) 134
Баржицький О. (рец.) 132
Баришпільський Г. (пер.) 26
Баско Г. (перс.) 129
Бейер М. (перс.) 135
Безскодарний К. (авт.) 135
Бер П. (авт.) 65
Биба О. (авт.) 128, 131
Бі-ко П. (авт.) 152
Білецький Л. (авт.) 128, 130, 132, 133
Білецький Л. (перс.) 134
Білецький Л. (рец.) 126, 127
Білиловський Ц. (авт.) 36, 79
Білоусенко О. (перс.) 132, 133, 135
Бічер-Стоу Г. (авт.) 22
Бічер-Стоу Г. (перс.) 22
Богданович С. (рец.) 129, 130
Богомолів А. (перс.) 133
Бодянський О. (авт.) 35
Бойко В. (перс.) 135
Болозович А. (авт.) 128
Бондаренко Ф. (худ.) 63
Боратинський Е. (перс.) 153
Бордуляк Т. (авт.) 36, 44
Боришкевич В. (перс.) 138
Боровиковський Л. (авт.) 44, 122
Боровиковський Л. (перс.) 122
Бороздин І. (перс.) 139
Боцула А. (худ.) 11
Бруно Джордано (перс.) 79
Бугославський С. (авт.) 153

- Будяк Ю. (авт.) 79
- Бузескул В. (авт.) 109, 110
- Бурачек М. (худ.) 44
- Бурачек М. (перс.) 137
- Бурячок І. (худ.) 79
- Буткевич Т. (перс.) 139
- Бутко П. (худ.) 63
- Бутник І. (худ.) 63
- Бутник С. (худ.) 63
- Бухарин Н. (перс.) 144
- Василенко І. (перс.) 150
- Василенко Н. (перс.) 153
- Васильок Т. (авт.) 146
- Васильченко С. (авт.) 36
- Васильченко С. (перс.) 132
- Веретенников В. (авт.) 141
- Веселовський А. (перс.) 90
- Вікул М. (перс.) 131
- Вільний К. (Коваленко Г. О.) (авт.) 149
- Винниченко В. (авт.) 36, 44, 134
- Винниченко В. (ред.) 15
- Винниченко В. (перс.) 162
- Вировий Є. (пер.) 76
- Вировий Є. (авт.) 132
- Вировий Є. (рец.) 133
- Витвицький (авт.) 79
- Вихор М. (перс.) 137
- Вишницький М. (худ.) 33
- Власівська М. (авт.) 145
- Вовчок Марко (авт.) 36, 44, 63, 79, 122
- Вовчок Марко (перс.) 36, 122
- Володимирський А. (авт.) 84
- Волошка Л. (авт.) 44
- Волошинов К. (авт.) 128
- Вольська С. (авт.) 69
- Вольська С. (перс.) 132
- Воробкевич С. [також Данило Млака] (авт.) 6, 44
- Воронець А. (перс.) 135
- Вороний М. (авт.) 36, 63, 79
- Вороний М. (перс.) 128, 151
- Г. Л. (авт.) 147
- Гавриш І. (перс.) 139
- Гаєвський С. (авт.) 90, 130
- Гай С. (також Гаєвський С.) (рец.) 130, 132—136
- Гаєвський С. (перс.) 137
- Галущинський М. (пер.) 98
- Ганчель В. (авт.) 151
- Ганцов В. (рец.) 134
- Гарвей (перс.) 79
- Гардецький Е. (перс.) 147
- Гарднер В. (авт.) 150
- Гаршин В. (авт.) 6
- Гаршин В. (перс.) 132
- Гауф В. (авт.) 70
- Геббель Х. (авт.) 98
- Гевель М. (авт.) 143
- Геркен-Русова Н. (худ.) 20
- Гетьманець Гр. [Коваленко Г. А.] (авт.) 23
- Гетьманець Гр. (Сьогобочний Гр., Коваленко Г.) (перс.) 138
- Г-ко К. (авт.) 126
- Гладкий М. (перс.) 135
- Глібов Л. (авт.) 21, 24, 35, 36, 44, 59, 79, 122
- Глібов Л. (перс.) 36, 122
- Гнатюк В. (авт.) 25, 35

- Гнатюк В. (перс.) 137
- Гнідич П. (авт.) 147—149
- Гоголь М. (авт.) 26, 36
- Гончар М. (авт.) 132
- Горецький П. (рец.) 137, 138, 140
- Грушкін (авт.) 151
- Грабовський П. [Граб П.] (авт.) 11, 35, 36, 44
- Грабовський П. (перс.) 23
- Гребінка Є. (авт.) 35, 36, 44, 59, 79, 122
- Гребінка Є. (перс.) 122, 129
- Григорович О. (перс.) 138
- Григорченко Б. (пер.) 88
- Гринько Г. (авт.) 144
- Гринько Г. (перс.) 96, 97
- Грінченко Б. (авт.) 1, 2, 6, 11, 27, 35, 36, 44, 59, 79, 83, 122
- Грінченко Б. (пер.) 44, 79
- Грінченко Б. (перс.) 36, 122, 128, 129, 135, 138, 147, 150, 151
- Грінченко М. [також Загірня М.] (авт.) 27, 35, 132, 140
- Грінченко М. [також Загірня М.] (пер.) 79
- Грінченко М. (перс.) 138, 140
- Грінченко М. (упоряд.) 35
- Гріх Йосиф (також В. Ґадзінський) 144, 145
- Гройнім О. (авт.) 138
- Грунський М. (авт.) 104
- Грунський М. (уклад.) 122
- Грушевський М. (авт.) 151
- Грушевський М. (перс.) 127, 128, 132, 139
- Грушевський О. (перс.) 138
- Грушевський С. (авт.) 153
- Губенко Т. (пер.) 65
- Гудзій М. (рец.) 132
- Гулак-Артемівський П. П. (авт.) 122
- Гулак-Артемівський П. П. (перс.) 122, 128
- Ґадзінський В. (авт.) 144, 145
- Ґадзінський В. (ред.) 145
- Ґадзінський В. (рец.) 144, 145
- Ґереґа П. (авт.) 128, 132
- Данилевський В. (перс.) 133
- Данилевский Г. (авт.) 117
- Дашевський М. (авт.) 111
- Дашкевич М. (авт.) 76
- Дворак Ф. (худ.) 124
- Де Амічис Е. (авт.) 36, 44, 66, 79
- Деркач П. (авт.) 8
- Дернова-Ярмоленко А. (ред.) 121
- Дефо Д. (авт.) 3
- Діберт В. (худ.) 32
- Діхтяр О. (пер.) 12, 22, 44, 66
- Д-ко (авт.) 149
- Дмитрієва В. (авт.) 91
- Дніпрова Чайка (авт.) 36, 79
- Дністренко С. (також Бабак С.) (авт.) 144
- Добровольський І. (авт.) 136
- Дога В. (авт.) 140
- Дога В. (упоряд.) 36
- Дога В. (перс.) 135
- Дога В. (рец.) 128, 130
- Доде А. (авт.) 36
- Домагацкій Б. (авт.) 142
- Дорош С. [також Дорошкевич О.] (авт.) 139

- Дорош С. [також Дорошкевич О.](рец.) 128, 136—139
- Дорошенко Д. (перс.) 134
- Дорошкевич Б. (авт.) 129
- Дорошкевич Б. (перс.) 129
- Дорошкевич О. [також С. Дорош] (авт.) 126—130, 134, 136—139
- Дорошкевич О. (перс.) 134
- Дорошкевич О. (ред.) 127—133, 135—140
- Дорошкевич О. (рец.) 126—129, 135, 137, 139
- Достоевський Ф. (авт.) 79
- Драгоманов М. (авт.) 5
- Дриженко И. (авт.) 141
- Дроботько В. (авт.) 148
- Дудич В. (авт.) 143
- Дурдуківський В. (авт.) 129, 130
- Дурново В. (худ.) 63
- Ефремов С. (перс.) 129, 138
- Є. Д. (авт.) 147
- Єрузалем В. (авт.) 92
- Єфименко О. (авт.) 118
- Єфименко О. (перс.) 136
- Животко А.** (авт.) 150
- Жук М. (авт.) 44
- Жук М. (перс.) 126, 137
- Жук М. (худ.) 16, 44, 103
- Жулінський С. (авт.) 135
- Заволока П. (авт.) 145
- Загірня М. [також Грінченко М.] (авт.) 36, 63
- Загірня М. [також Грінченко М.] (пер.) 19, 27, 44, 56
- Загірня М. (перс.) 136—138
- Зайцев П. (авт.) 130
- Зайцев П. (перс.) 130
- Залізник М. (авт.) 68
- Залозний П. (перс.) 132
- Зарубін О. (перс.) 162
- Застирець Й. (перс.) 134
- Зеров М. (авт.) 139
- Зеров М. (рец.) 127, 128
- Зерова Є. (пер.) 129, 131, 137
- Зерова Є. (рец.) 129
- Зіньковський В. (авт.) 137, 139, 140
- Зінченко М. (перс.) 138
- Злобинців М. (перс.) 127
- Зосіма (авт.) 143
- Іваницький С.** (пер.) 6
- Іваниця Г. (авт.) 138, 139
- Іваниця Г. (рец.) 139
- Івась (І. Сенченко) (авт.) 151, 152
- Івченко В. (авт.) 147, 149—151
- Івченко М. (авт.) 147—149
- Ігнат'єва М. (перс.) 105
- Ильин И. (авт.) 139
- Ільченко Д. (худ.) 37
- Імшенецький Г. (авт.) 151
- Ішуніна М. (пер.) 137
- Їжакевич І. (худ.) 36
- К. І.** (авт.) 151
- К-ий П. (авт.) 130
- К—й П. (рец.) 132
- Казаров (худ.) 14
- Калиненко К. (авт.) 144, 145
- Калинович І. (ред.) 41
- Камінський В. (авт.) 138
- Капельгородський П. (авт.) 35, 36, 63, 79

- Карий Б. (авт.) 152
Карпійчук (авт.) 147
Касяненко Е. (перс.) 144
Квітка-Основ'яненко Г. (авт.) 122
Квітка-Основ'яненко Г. (перс.) 136, 122, 135, 142
Кершенштайнер Г. (авт.) 30
Кершенштайнер Г. (перс.) 30
Кирилович З. (ред.) 88
Кисіль О. (перс.) 135
Кичун Г. (пер.) 92
Кияниця І. (авт.) 129
Кіплінг Р. (авт.) 44, 85
Кірнарський М. (худ.) 99
Классен Н. (авт.) 142
Клепатський П. (авт.) 133, 136, 137
Клименко П. (авт.) 129, 131, 137
Кобринська Н. (авт.) 101
Кобринська Н. (перс.) 101
Ковалевський П. (перс.) 82
Коваленко О. (авт.) 71
Ковальський М. (авт.) 151
Ковальчук П. (перс.) 137
Кованько П. (авт.) 112
Козоріс М. (авт.) 47
Козоріс М. (рец.) 126
Комаров О. [також Степовик О.] (авт.) 113
Комаровський А. (пер.) 115
Кониський О. (авт.) 11, 36, 44, 63, 79, 122, 152
Кониський О. (перс.) 122, 149
Кононенко М. (авт.) 36
Конопасек Я. (авт.) 100
Коперник (перс.) 79
Коренцева О. (авт.) 101
Корнилюк В. (перс.) 115
Короленко В. (авт.) 94
Корольов В. [Королів-Старий В.] (авт.) 79
Корчан І. (худ.) 67
Костомаров М. (авт.) 36, 122
Костомаров М. (перс.) 122
Котляревський І. (авт.) 36, 122
Котляревський І. (перс.) 36, 122, 137, 139, 149
Котляренко М. (авт.) 132—137
Коцюбинський М. (авт.) 8, 9, 32, 36, 44, 63, 122
Коцюбинський М. (перс.) 36, 122, 127, 132, 137
Кравченко У. (авт.) 101
Кравчук М. (перс.) 127, 136
Кравчук М. (рец.) 138
Красний М. (авт.) 86
Кривинюк О. і М. (перс.) 135
Крижановський І. (авт.) 129
Крижанівський О. (авт.) 134, 135
Криlach С. (пер.) 28
Крилов І. (авт.) 64
Крилов І. (перс.) 64
Кримський А. (авт.) 36, 44
Кримський А. (перс.) 97
Кричевський В. (худ.) 84
Кропивницький М. (авт.) 122
Кропивницький М. (перс.) 122
Крупський М. (авт.) 132
Крушельницький А. (перс.) 78
Кудрицький М. 139
Кузнецов В. (авт.) 146

- Куліш П. (авт.) 36, 44, 59, 122
Куліш П. (перс.) 36, 122, 139
Кульбакін С. (авт.) 106
Кульчицька О. (худ.) 78
Курило О. (авт.) 72, 73
Курило О. (рец.) 130, 131, 134, 136, 138
Курило О. (перс.) 127, 134
Лансон Г. (перс.) 138
Лاپин П. (худ.) 16, 17, 24, 29, 45
Лاپин П. (перс.) 126
Лафонтен Ж. де (авт.) 93
Лебедев А. (перс.) 138
Лебединцев К. (авт.) 95, 119, 120, 139, 140
Лебединцева О. (перс.) 95
Левашев Д. (авт.) 141
Левитський Л. (авт.) 144
Левитський О. (авт.) 131, 133
Левитський О. (рец.) 129
Левицький В. (авт.) 87
Левицький М. (авт.) 44, 74
Левицький М. (перс.) 136
Лежнев В. (авт.) 141
Лепкий Б. (авт.) 21, 64, 77
Лепкий Б. (худ.) 21, 64, 70, 93
Лепкий Б. (пер.) 70, 93
Лепкий Б. (перс.) 133
Лисенко М. (перс.) 63, 135, 149
Лісовий М. (авт.) 149
Лободовський М. (перс.) 126
Лотоцький А. (пер.) 98
Лотоцький О. (перс.) 162
Лубенець Т. (авт.) 107, 114
Лубенець П. (перс.) 127, 128, 132
Лукашевич М. (авт.) 139, 140
Луначарський А. (авт.) 144
Луначарський А. (перс.) 145
Лютець (авт.) 151
Льоні В. (авт.) 79
Лявуаз'є (перс.) 79
М. М. (авт.) 147
Магалецький Ю. (худ.) 76
Макаренко П. (пер.) 80
Мак-Лейн (авт.) 145
Маковей О. (авт.) 44
Макушинський К. (авт.) 28, 33
Маляр Г. (авт.) 128, 129
Мамін-Сибіряк Д. (авт.) 6, 10, 35, 75, 76
Мамін-Сибіряк Д. (перс.) 132, 136, 138
Манжура І. (авт.) 11, 36
Марков Л. (авт.) 135
Маркович Д. (авт.) 36, 63, 143
Маркович Д. (ред.) 143
Марковський М. (рец.) 133, 134
Марченко І. (авт.) 128
Марченко І. (перс.) 129
Матвіїв (перс.) 132
Матушевський Ф. (перс.) 140
Меженко Ю. (авт.) 145
Метлинський А. (авт.) 79, 122
Метлинський А. (перс.) 122
Минюра Е. (авт.) 146
Мирний Панас (авт.) 36, 79, 122
Мирний Панас (перс.) 122, 152
Мирний Панас (ред.) 80
Митрусь [Соловей Д.] (авт.) 40
Митрусь [Соловей Д.] (упоряд.) 7

Митрусь (перс.) 135
Михайлів Ю. (худ.) 2
Михайлів Ю. (пер.) 152
Мілковський В. (авт.) 139
Мірза-Авакянц Н. (авт.) 128, 130, 134
Мірза-Авакянц Н. (рец.) 139
Міщанинова В. (авт.) 139
Млака Данило [також Воробкевич С.]
(авт.) 44
Мольєр (перс.) 128
Музиченко О. (авт.) 135, 137, 138
Музиченко О. (перс.) 145
Мурський В. (перс.) 131
М-ч Н. (авт.) 142
Навроцький В. (авт.) 36
Наторп П. (авт.) 98
Науменко В. (перс.) 135, 136, 139
Невеселий І. (авт.) 133, 138
Незнамов Г. (авт.) 142
Нечипоренко П. (перс.) 129
Нечуй-Левицький І. (авт.) 36, 83, 122
Нечуй-Левицький І. (перс.) 122
Ніковський А. (перс.) 36, 138
Нокс Дж. (авт.) 115
Ньютон (перс.) 79
О. Т. (пер.) 150
Овсяніко-Куліковський (перс.) 90
Огієнко І. (авт.) 37
Огієнко І. (перс.) 128, 130
Огоновський П. (авт.) 87
Озерянський І. (ред.) 143
О'Коннор-Вілінська В. (авт.) 38, 44
Окуневський Т. (авт.) 101
Олесь О. (авт.) 35, 36, 44, 79, 149
Оренштайн Я. (перс.) 70
Орлик П. (авт.) 132
Осадчук В. (худ.) 63
Островський В. (авт.) 132, 134
Отамановський В. (пер.) 3
Отрішко Я. (авт.) 149
Падалка І. (худ.) 10, 69
Панадіаді Д. (ред.) 67, 82, 111, 118
Паночіні С. (перс.) 137
Панькевич Ю. (худ.) 25
Паньківський К. (перс.) 23
Пачовський В. (авт.) 36
Пастер Люї (перс.) 79
Пелєх П. (авт.) 135
Пелєх П. (рец.) 126—128, 133, 135, 136,
138
Пестальоці Гайнріх (перс.) 79
Петрик І. (авт.) 134
Петрусь В. (авт.) 139
Пивоварів М. (авт.) 150
Пиптенко З. (уклад.) 54
Пирятинський М. (авт.) 147
Пискунов Д. (авт.) 141
Письменний Ф. (також Ф. П.) (рец.)
132
Підгаєцький В. (авт.) 133, 135, 136,
138—140
Пінчук А. (перс.) 139
Плевако М. (перс.) 132
Погрібняк М. (худ.) 15, 75, 76
Пожарський П. (перс.) 151
Полтарев П. (авт.) 146
Попович О. (перс.) 130
Попович-Боярська К. (авт.) 101
Порєялавець (авт.) 148

- Постернак С. (авт.) 138
 Постоев П. (авт.) 42
 Потебня А. (перс.) 13, 81, 90
 Преображенський Е. (перс.) 144
 Приходько М. (авт.) 148
 Приходько О. (авт.) 127
 Просвітянин (авт.) 148
 Прохорова М. (рец.) 128
 Пчілка Олена (авт.) 11, 36, 79
 Пчілка Олена (пер.) 44
 Р-ський Г. (авт.) 139
 Радзимовський О. (рец.) 138
 Раппорт Г. (авт.) 141
 Ратей В. (авт.) 137
 Ревуцький Д. (перс.) 145
 Ренський М. (авт.) 147—149
 Рильський М. (авт.) 44, 63
 Родников В. (авт.) 129, 131, 137, 138, 140, 145
 Родников В. (перс.) 1, 144
 Родников В. (також Р—в В.) (рец.) 132, 135—139, 144, 145
 Рожанковський П. (худ.) 63
 Рожанковський Ф. (худ.) 63
 Романова Н. (авт.) 11
 Романович-Ткаченко Н. (перс.) 137
 Романовський В. (рец.) 129
 Ромберг Б. (худ.) 63
 Роменс Дж. (авт.) 27, 35, 44
 Руданський С. (авт.) 36, 44, 45, 79, 122
 Руданський С. (перс.) 122
 Рудинський М. [також М. Я.] (упоряд.) 11, 63
 Рудинський М. (перс.) 135
 Рудченко І. (авт.) 44
 Рудченко (перс.) 137
 Русов Ю. (перс.) 136
 Русова С. (авт.) 13, 46, 47, 81, 126—128, 130, 131, 135, 151
 Русова С. (перс.) 4, 23, 47, 48, 49, 50, 53, 60, 61, 71, 79, 126, 128, 129, 133, 135
 Русова С. (рец.) 126, 127, 133, 135, 137
 Сабат А. (перс.) 136
 Савич П. (авт.) 152
 Савченко-Бельський М. (перс.) 162
 Савченко П. (авт.) 148
 Сазонов В. (авт.) 150—152
 Самійленко В. [також Сивенький В.] (авт.) 6, 35, 36, 44, 79, 152
 Самійленко В. (перс.) 128
 Сафонов Т. (авт.) 139, 140
 Саханов О. (перс.) 115
 Свенцікий Іл. (перс.) 134
 Свидницький А. (авт.) 36
 Семака Є. (перс.) 129
 Семінько А. (авт.) 147, 149
 Сербинов Д. (авт.) 142
 Середа А. (авт.) 128
 Сетон-Томпсон Е. (авт.) 48, 49, 50, 79, 80
 Сетон-Томпсон Е. (перс.) 135
 Сивенький В. [також Самійленко В.] (авт.) 6
 Синявський О. (ред.) 67, 82
 Синявський О. (перс.) 72
 Сімашкевич М. (авт.) 137
 Сімович В. (авт.) 51, 52
 Сімович В. (пер.) 30
 Сімович В. (перс.) 138
 Сімович В. (ред.) 30

- Сіповський (перс.) 90
- Сірий Юр. (авт.) 53, 79
- Сірий Юр. (пер.) 44, 48—50, 79, 85
- Сірий Юр. (перс.) 23, 47—50, 53, 60, 61, 71, 79, 129, 133
- Сірий Юр. (ред.) 15
- Сірополко С. (авт.) 128
- Сірополко С. (перс.) 138
- Сковорода С. (перс.) 89, 140
- Сльотов М. (авт.) 116
- Смаль-Стоцький Р. (перс.) 90
- Смаль-Стоцький Р. (ред.) 30
- Смолінський Г. (авт.) 129
- Смолінський С. (авт.) 133
- Соболев В. (авт.) 142
- Соболев М. (авт.) 141, 142
- Соболев О. (перс.) 138
- Соколянський І. (авт.) 126, 145
- Ставничий П. (перс.) 138
- Старицька В. (худ.) 44
- Старицька В. (перс.) 137
- Старицька-Черняхівська Л. (авт.) 44
- Старицький М. (авт.) 36, 44, 122
- Старицький М. (перс.) 122, 147
- Старицький М. (пер.) 44
- Стебницький П. (перс.) 162
- Степовик О. [також Комаров О.](авт.) 55, 79
- Стефенсон (перс.) 79
- Стешенко І. (перс.) 132, 162
- Стешенко О. (упоряд.) 44
- Стешенко О. (перс.) 137, 138
- Стороженко М. [Н. С-ко] (авт.) 121
- Стороженко О. (авт.) 36, 44, 122
- Стороженко О. (перс.) 122, 137
- Струмок З. (авт.) 139
- Сударський Я. (авт.) 149
- Судомора О. (худ.) 36, 43, 44, 53, 79
- Сумцов М. (перс.) 132, 136, 137
- Сушицький Ф. (авт.) 127, 128, 130
- Т. Ч. (авт.) 149, 151
- Т. Ч. (рец.) 151
- Т-к О. (авт.) 150
- Т-к О. (пер.) 151
- Тагор Раб-ін-дранат (авт.) 152
- Тагор Раб-ін-дранат (перс.) 152
- Талбот Р. (авт.) 56
- Талієв (перс.) 135
- Твен М. (авт.) 12
- Терпило П. і П. (перс.) 133
- Тесленко А. (авт.) 57, 79
- Тесленко А. (перс.) 57
- Тимченко Є. (авт.) 58
- Тимченко Є. (перс.) 138
- Титаренко С. (пер.) 10, 20
- Титаренко С. (перс.) 126, 136
- Титаренко С. (ред.) 99
- Титаренко С. (рец.) 128, 129, 135, 136, 138
- Титаренко С. (упоряд.) 4, 29
- Тичина П. (авт.) 89, 102
- Ткач Я. (авт.) 149
- Тобілевич І. (авт.) 36, 122
- Тобілевич І. (перс.) 36, 122
- Тодосів В. (перс.) 126
- Толстой Л. (авт.) 35
- Труба І. (перс.) 131
- Туган-Барановський М. (перс.) 162
- Тустановський Г. (авт.) 143

- Тутишкін І. (перс.) 139
- Тушкан П. (авт.) 133
- Уайльд О. (авт.) 28, 151
- Уат (перс.) 79
- Уйд [Рапе Л.] (авт.) 79
- Українка Леся (авт.) 35, 36, 44, 63, 122
- Українка Леся (перс.) 122
- Успенский Г. (авт.) 141
- Успенский Г. (перс.) 141
- Ушинський К. (авт.) 79, 147
- Федоренко А. (худ.) 63
- Феодоріді Я. (худ.) 63
- Філіпович П. (авт.) 153
- Фламаріон К. (авт.) 79
- Франко І. (авт.) 16, 17, 35, 36, 44, 79, 103, 122
- Франко І. (пер.) 127
- Франко І. (перс.) 36, 41, 122, 126
- Фриденберг В. (авт.) 140
- Фультон (перс.) 79
- Хмелівець (авт.) 148
- Хмурий (авт.) 150
- Холодний Г. (рец.) 136
- Холодний П. (авт.) 127
- Холодний П. (перс.) 126, 137
- Холодний П. (худ.) 44
- Хуторянський М. (також М. Х.) (авт.) 151, 152
- Челпанов (перс.) 140
- Чепіга Я. (авт.) 60, 61, 127, 134, 136—140, 144
- Чепіга Я. (перс.) 23, 47—50, 53, 60, 61, 71, 79, 126, 129, 133, 136, 138, 144
- Чепіга Я. (ред.) 134
- Чепіга Я. (також Я. З.) (рец.) 135—138
- Череватенко І. (перс.) 74
- Чередниченко В. (авт.) 149, 150
- Чередниченко В. (упоряд.) 99
- Чередниченко В. (перс.) 126, 127
- Черкасенко С. (авт.) 35, 36, 44, 57, 79, 126, 127
- Черкасенко С. (перс.) 23, 47—50, 53, 60, 61, 71, 79, 126, 128, 129, 133
- Черкасенко С. (ред.) 126
- Черкасенко С. (також «Киянин») (рец.) 126—128
- Черкасенко С. (уклад.) 79
- Черненко Т. (авт.) 152
- Черненко Ф. (ред.) 151, 152
- Чернявський М. (авт.) 36, 44, 79
- Черняхівський Г. (пер.) 76
- Чехов А. (авт.) 6
- Чехов А. (перс.) 136
- Чикаленко Л. (рец.) 138
- Чумак Н. (худ.) 7, 40
- Чумак (перс.) 135
- Чупринка Г. (авт.) 11, 36, 79
- Ш-кий М. (рец.) 131
- Ш-н Т. (авт.) 150
- Шо—с Ф. (авт.) 146
- Ш-ра (авт.) 130
- Шалигін (перс.) 90
- Шалія І. (рец.) 137
- Шарко В. (авт.) 18
- Шарлеман Е. (перс.) 135
- Шахрай П. (рец.) 131
- Шашкевич М. (авт.) 122
- Шашкевич М. (перс.) 122
- Шведкий І. (авт.) 142
- Шевандін Дм. (худ.) 35

Шевченко Т. (авт.) 6, 35, 36, 44, 59, 79, 82, 122
Шевченко Т. (перс.) 8, 36, 122, 127, 130, 137, 146, 152
Шевченко Т. (худ.) 44
Шевчукевич Ольга (перс.) 65, 94
Шевчукевич Опанас (перс.) 61, 65, 94
Шекера Я. (рец.) 144, 145
Широцький К. (авт.) 128
Широцький К. (перс.) 139
Шіндлер Ф. (перс.) 136
Шіянов Г. (авт.) 143
Шіянов Г. (ред.) 143
Шмиговський С. (авт.) 145
Шмиговський С. (рец.) 145
Шульгин О. (перс.) 162
Шульгина-Ішук Н. (рец.) 139
Шульговський (перс.) 90
Щепотьєв В. (авт.) 132, 152
Щоголів Я. (авт.) 11, 35, 36, 44, 63, 79, 122
Щоголів Я. (перс.) 122
Щириця Е. (авт.) 143
Щириця Ю. (перс.) 139
Щурат В. (авт.) 11
Щурат В. (пер.) 41
Ю. М. (авт.) 135
Юцишин І. (авт.) 62, 127—130
Юцишин І. (рец.) 129, 133
Я. Д. (авт.) 142
Яковенко Н. (авт.) 148
Яковлев Н. (перс.) 137
Яковлев С. (авт.) 142
Якимовецький М. (перс.) 127
Яроцький В. (авт.) 145

Ясік-Гершковський І. (авт.) 149, 150
Gausseron В.-Н. (авт.) 3
Piasecki Е. (авт.) 123
Roussy А. (авт.) 108

Показчик назв творів друку

Арифметичні правила для початкових шкіл 60

Арифметический задачник для начальных городских и сельских училищ в трех выпусках 114

Арихметика 18

Арихметичний задачник задля початкової школи, на три книжки 55

Байки Івана А. Крилова 64

Байки Леоніда Глібова 21

Баронський син в Америці 25

Без хліба 1

Брати Моуглі 85

В космічному оркестрі 102

Вільна українська школа 126—140

Вітрогон 83

Вовк, собака і кіт 45

Второе всеукраинское совещание по просвещению 124

Вулі, чабанський пес 48, 49

Грицева шкільна наука 103

Дарунок дітям 28

Дитяча Розвага 4, 29

Дорогою ціною 8, 9

Дошкільне виховання 46

Древнейшая цивилизация в Европе. Эгейская или критско-микенская культура 109

Древне-церковно-славянский язык 106

Дума про трьох братів азовських 67

З книги життя 57

Загублена грамота 26

Задачник для початкових народних шкіл 61

Замість сонетів і октав 89

Збірка казок і оповідань для читання в школі 6

Инструкция Сулимовской Ремесленной Школы Киевского Благотворительного Общества с мастерскими имени Графини Марии Юльевны Игнатъевой 105

Індуські народні казки 69

Казки [Андерсенови] 19

Казки Гауффа 70

Казки Ляфонтена 93

Ключик грамоты 111

Книга казок віршом 2

Книжка діткам для розваги 7

Концентрическое руководство алгебры 119

Королик і ведмідь 16

Короткий російсько-український правничий словник 31

Курс торговых знаний для торговых школ 112

Лисиця-жалібниця. Гадюка і ягня 24

Лисичка кума. Вовк старшиною 17

Ліс шумить 94

Лічба й міра 95

Маленькі гарібальдійці. Справжній лицарь 66

Малюк та Жучок 91

Мир труда 141, 142

Московсько-український словник 34

Найголовніші правила українського правопису 96, 97

- Народня культура й культура особистости 98
- Наука природи 65
- Начальное руководство по украинско-великорусской (русской) истории 118
- Наша рідна мова 35
- Наше слово 36
- Наші казки 77
- О преподавании русского и древне-церковно-славянского языков в высшей школе 104
- Обучение грамоте по «Русскому букварю» 107
- Омелькова сім'я 39
- Оповідання з історії української землі 68
- Оповіданнячка про розум та почування у живої тварі 27
- Організація Українського вчительства в Австрії до європейської війни 62
- Основы алгебры 120
- Переполюх 40
- Перша вязочка бубличків 99
- Перша читанка 100
- Першому українському борцеві за права жінки 101
- Петрусів сон 74
- Пімста звірів 78
- Пісня про Роланда 41
- Подільська воля 143
- Подорож дикої качки 50
- Поет-народолюбець 23
- Позашкільна освіта 47
- Початкова граматика української мови 72, 73
- Практична граматика української мови 51
- Практична геометрія 71
- Прибадашка 43
- Пригоди Робінзона Крузо 3
- Пригоди статечної миші 75
- Принц та бідак 12
- Про світ божий 53
- Пролетарська освіта 144, 145
- Просвітянин-Кооператор 146—152
- Прямолинейная тригонометрия для средних учебных заведений 116
- Психологія 92
- Рідна школа 79
- Рідне письменство 52
- Рідний край 42
- Рідні колоски 44
- Розум та почування у живої тварі 27
- Руководство к оборудованию и ведению детской площадки 121
- Сем'я Скакунчиків 88
- Сірий ведмідь Ваб 80
- Словник чужих слів, що вживаються в українській мові 54
- Снігова королева 20
- Сніжинки 11
- Старшини у Вільбайській школі 56
- Твори [М. Коцюбинського] 32
- Теорія поезії 90
- Томова хатка 22
- Треба розжувати 86
- Третье Всеукраинское совещание по просвещению 125
- Три оповідання. Старий горобець. Пригоди статечної миші. Поганий день Василя Івановича 76
- У школі. Подруги 38
- Українська граматика 58

Українська граматка до науки читання й писання 59

Українська культура 37

Український Букварь (С. Русова) 13, 81

Український букварь 14

Українські казки 15

Университетские известия 153

Упертий цап 10

Учебник новой истории 117

Учебник фізики для низших клас середних шкіл 87

Хрестоматия новой украинской литературы 122

Циркуляр по Киевскому Учебному Округу 154—163

Швейцарська спілка 5

Швець Копитко й селех Квак 33

Школа природнього розвитку 84

Школьное дело у древних греков по новым данным 110

Що таке державногромадянське виховання 30

Элементарные химические теории и задачи 115

«Ясне Сонечко» 82

Ясні зорі 63

Cours de langue Française 108

Zabawy i gry ruchowe dzieci i młodzieży, ze źródeł dziejowych i ludoznawczych przeważnie rodzinnych i z tradycji ustnej 123

Показчик культурно-освітніх і видавничих організацій, друкарень, видавничих серій

Культурно-освітні організації

- «Союз українок» 101
- Благодійне Товариство видання
загально-корисних та дешевих книг 74
- Всеукраїнська Учительська Спілка
126—140
- Київський Профсоюз Робітн. Освіти і
Соціал. Культури та Губнаросвіти
Київщини 144, 145
- Кубанське Українське Товариство
Шкільної Освіти 14
- Педагогічне Бюро Полтавського
Губернського Земства (Губерніяльної
Народньої Управи) 11, 39, 40, 42, 63
- Полтавська Спілка Споживчих
Товариств 7, 13
- Полтавське Українське Правниче
Товариство 31
- Товариство «Взаїмна поміч галицьких
і буковинських учителів і учительок»
98
- Товариство «Воля» 143
- Товариство «Просвітянин-Кооператор»
146—152
- Товариство «Український рух» 51
- Товариство Шкільної Освіти 18
- Товарищество Потребительских
Обществ Юга России 141, 142
- Українське Педагогічне Товариство 87

Черкаська повітова вчительська
спілки 83

Шкільний Відділ Подільського
Губернського Земства 6

Видавничі організації

- Видавнича Спілка «Всесвіт» 41
- Видавнича Спілка «Книгозбірня» 28,
33
- Видавниче Товариство «Вернигора»
16, 17, 24, 25, 45, 65
- Видавниче Товариство «Дзвін» 47, 61,
85
- Видавниче Товариство «Друкарь» 89
- Видавниче Товариство «Криниця» 4, 5,
8—10, 20, 29, 32, 58, 72, 73
- Видавниче Товариство «Поступ» 90
- Видавництво «Бистриця» 88, 92
- Видавництво «Вернигора» 3
- Видавництво «Вік» 57
- Видавництво «Волошки» 69
- Видавництво «Всесвітня бібліотека» 41
- Видавництво «Дзвін» 15
- Видавництво «Наша воля» 94
- Видавництво «Поступ» 27, 54
- Видавництво «Рух» 66
- Видавництво «Сіяч» 1
- Видавництво «Союз» Харківського
Кредитового Союзу Кооперативів 67,
82, 109—111, 118

Видавництво «Українська школа» 23,
47—50, 53, 60, 61, 71, 79

Видавництво «Українська книжка» 25,
78

Видавництво Полтавської Спілки
Споживчих Товариств 7, 13

Видавництво Я. Оренштайна 70

Всеукраїнське Учительське Видавниче
Товариство «ВСЕУВИТО» 35, 44, 59, 81

Всеукраїнський Кооперативний
Видавничий Союз 84

Всеукрлітком 102

Державне видавництво (Всеукраїнське
видавництво, Всеукраїнське державне
видавництво) 86, 91, 95—97, 99, 103,
124, 125

Державне видавництво (Прага) 100

Издательство Культурно-
просветительного отдела при
Революционном Совете Екатеринбургской
железнодорожной 121

Изд-во «Сотрудник» 116, 119, 120

Кооператив «Допомога школі»
Черкаської повітової вчительської
спілки 83

Товариство «Дзвін» 71, 79

Товариство «Зірка» 80

Товариство «Час» 12, 22, 34, 36, 43

Товарищество печатного и
издательского дела Авторо-
Издателей «Голос» 112, 122

Українська Накладня 21, 64, 77, 93

Українське Видавництво 46, 75, 76

Ksiznicy polskiej Tow. Naucz. Szkol
Wyzszych 123

Друкарні

11-та Радянська друкарня 91, 124

2-а Радянська друкарня 90, 99

2-я Художественная литография 124

6-а Радянська друкарня 144, 145

8-ма Радянська друкарня 95, 97

8-я Советская художественная
литография 125

Druk. Fr. Pilczek w Poznaniu 123

Губернская Типография (Киев) 105

Друкарня Наукового Товариства імені
Шевченка 78, 87

Друкарня Товариства «Криниця» 72,
73

Друк Кароля Ґорішека 71

Друк. «ХВО» 102

Друкарня «Діла» 98

Друкарня «Праця» 26

Друкарня «Просвещение» 55

Друкарня «Ренессанс» 66

Друкарня «Розвіт» 45

Друкарня «Руської Ради»

Друкарня «Союза Визволення
України» 30, 51

Друкарня «Союзбанку» 35, 81, 151, 152

Друкарня «Труд» 11

Друкарня А. А. Лібіна 82, 109, 118

Друкарня А. І. Гросмана 4, 32

Друкарня Адольфа Гольцгавзена 52

Друкарня Акціонерного товариства
«Петро Барський в Києві» 18, 34, 48—
50, 57, 60, 62, 108, 127—138

Друкарня Акціонерного Товариства
М. Т. Корчак-Новицького 43, 44

Друкарня бувшої Першої Київської
Друкарської Спілки (Типография
бывшей Первой Киевской Артели
Печатного Дела) 19, 23, 53, 56, 112

Друкарня Варшавського і Аронова 31

Друкарня Вінницького Городського
Самоурядування 143

Друкарня Всеукраїнського
Кооперативного Видавничого Союзу
84, 139, 140

Друкарня газети «Последние Новости»
27, 54

Друкарня Д. Н. Підземського 80

Друкарня державного видавництва
(Прага) 100

Друкарня Дніпровського Союзу
Споживчих Товариств 28, 33

Друкарня И. Унгера [Гната Унгера] 68

Друкарня І. Л. Фрішберга 40, 42, 63

Друкарня Ігн. Штайнмана, т. з. о. п.
65

Друкарня Київського Союзу
Кооперативних Установ «Союзбанк» 59

Друкарня М. Дрейшпульт і Сини 86

Друкарня М. Заїздного 5

Друкарня Медведовського 46

Друкарня Мехітаристів 75, 76

Друкарня Міністерства Внутрішніх
Справ 122

Друкарня Н. Солодаря 24

Друкарня Наукового Товариства
імени Шевченка 25, 41

Друкарня Р. Френкеля 3

Друкарня спілки «Діло» 101

Друкарня Т./ Д. А. М. Суханов
та А. М. Іванов 67, 110

Друкарня товариства «Друкарь» 126

Друкарня Товариства «Криниця 8, 9,
10, 20, 29, 58

Друкарня Товариства «Робітнича
книгарня» 47, 69

Друкарня Товариства «Час» 17, 22, 36

Друкарня Шарфого 21, 64, 70, 77, 93

Друкарня
Губерніяльного Правління 2, 12

Друкарня
Христофа Райсера Синів 85

Друкарня, арендована Видавництвом
«Сіяч» 1

Електрична друкарня І. Фрішберга 39

Електрична друкарня
М. Г. Амчиславського 7, 13

Кооперативна друкарня 14

Літографія товариства Друкарської
справи 11

Нова друкарня Пойлішера 6

Печатня А. Кисілевського 88

Печатня видавництва «Бистриця»
(А. Кисілевський) 92

Печатня Видавничого Товариства
«Друкарь» 74, 89

Типографія «Мир Науки» 116, 119

Типографія А. М. Лепського 117

Типографія Б. Бенгис 111

Типографія Всеросійського Земського
Союзу 120

Типографія и Літографія
М. Зильберберг и С-вья 106

Типографія Отдела Войсковой
Кооперации 114

Типографія ПОЮР 141, 142

Типографія Товарищества
И. Н. Кушнерев и Ко 154—163

Типографія Университета Святого
Владимира, Акционерного Общества
печатного и издательского дела
Н. Т. Корчак-Новицкого (Типографія
Императорского Университета Св.
Владимира. Акционер. Общ.
Н. Т. Корчак-Новицкого) 104, 107, 153

Типо-літографія Катерининської
железної дороги 121

Українська друкарня 146, 147.

Урядова друкарня 96

Фонд ім. І. Я. Череватенка 74

Серії

Юнацька секція видавництва
«Вернигора» 3

- «Нові Виховничі Шляхи». Бібліотека новітніх педагогічних авторів 30
- Бібліотека «Молодість» 2, 19, 27, 56
- Бібліотека вчителя 62
- Бібліотека педагогічних творів 98
- Бібліотека для української молодіжи 88
- Біографічна Бібліотека 23
- Видавниче Товариство «Вернигора» 24
- Видавниче Товариство «Криниця» 5
- Видавниче Товариство «Сіяч» 1
- Всесвітня Бібліотека 41
- Дитяча бібліотека видавництва «Дзвін» 15
- Дитяча бібліотека (під ред. Д. Г. Панадіаді та О. Н. Синявського) 67
- Дитяча секція Видавничого Товариства «Вернигора» 17, 45
- Діти. Книжки для читання в школі 83
- Культурно-Историческая Библиотека 109, 110
- Нашим найменшим! 78
- Педагогічно-психологічна бібліотека 84
- Серія дитяча Товариства «Час» 22
- Українська бібліотека 57
- Українська Педагогічна бібліотека 47
- Українське Видавництво в Катеринославі 46
- Шкільна бібліотека / Під. ред. Д. Г. Панадіаді, співред. О. Н. Синявського 82, 111, 118
- Шкільна секція видавництва «Вернигора» 65

Показчик місць видань творів друку

Баришполе [Бориспіль] 26

Вецляр 21, 77, 93

Відень 52, 61, 65, 68, 71, 75, 76, 79, 85, 94

Вінниця 6, 143

Кам'янець-Подільський 90

Катеринодар 14

Катеринослав 46, 75, 76, 121

Київ 2—5, 8—10, 12, 15—23, 25, 27—30, 32—36, 43—45, 47—50, 53, 54, 56—62, 64, 65, 68—74, 77, 79, 81, 84, 85, 89, 90, 93—95, 97, 99, 104, 105, 107, 108, 112, 114, 116, 117, 119, 120, 122, 126—140, 144, 145, 154—163

Коломия 70, 88, 92

Кременчук 31

Липовець [Вінницька обл.] 24

Ляйпціг 21, 64, 77, 93

Львів 25, 41, 68, 78, 79, 87, 98, 101, 123

Одеса 115, 120

Петроград 116, 119, 120

Полтава 7, 11, 13, 39, 40, 42, 63, 80

Прага 100

Раштат 30, 51

Ромен 146—152

Станиславів 92

Харків 15, 55, 66, 67, 71, 82, 86, 91, 96, 102, 106, 109—111, 113, 118, 124, 125, 141, 142

Черкаси 1, 83

Чернігів 103

Покажчик екслібрисів, печаток, штампів, присвят, епіграфів, написів

Екслібрис «Опанас і Ольга Шевчукевич» 65, 94

Печатка «Bücherei Russland» 6

Печатка «Ukrainian book store; 10205-97 Street Edmonton. Alta» 75, 76

Печатка «Библиотека Киево-Подольского духовного училища» 44

Печатка «Бібліотека Кам'янець-Подільського Державного університету» 132

Печатка «Бібліотека Комуністичного університету ім. тов. Артема» 120

Печатка «Бібліотека Міністерства Освіти УРСР» 31, 32, 34, 41, 54, 57, 89, 102, 106

Печатка «Бібліотека Науково-дослід. Ін-ту педагогіки» 1, 12, 17, 33, 43—45, 85

Печатка «Всенародна бібліотека України» 18

Печатка «Киевская Железнодорожн. Трудовая Школа № 11 Ю.-З.-ж.-д.; Київська Залізнична Трудова Школа № 11 Півден.-Зах. залізниця; Н.К.П.С, Н. К. Ш» 27

Печатка «Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленка 24» 80

Печатка «Київський Кооперативн. Техн.» 142, 146

Печатка «Книгарня Полтавської Спілки Споживчих Товариств. Полтава. Котляревського, 45» 39

Печатка «Книгозбірня Педагогічного Музею; Библиотека Педагогич. Музея» 26

Печатка «Науково-педагогічна бібліотека Укр. Наук. Дослід. Інституту педагогіки» 3, 4, 25, 49, 91

Печатка «Редакція й контора журналу «Муравейник» («Комашня»)» 146

Печатка «Справочное педагогическое бюро Х.О.Г.» 13

Печатка «Т-во Час у Києві; Володимирська 42; Книгозбірня» 16, 126, 127

Печатка «Товариство «Просвіта» у м. Кам'яні Чигиринського повіту на Київщині» 9

Печатка «Харьковск. Центральн. Библиотека по вопросам Народного Образования» 81, 121

Печатка «Книгозбірня Т-ва «Час» у Києві, Володимирська 42» 18

Штамп «Printed in Germany» 75

Штамп «Академія наук УРСР; Наукова книгарня; Філія у Львові» 41, 85

Штамп «Бібліотека Академії Наук УРСР» 163

Штамп «Бібліотека Інституту Шевченка» 102, 118

Штамп «Бібліотека Комуністичного університету ім. т. Артема» 120

Штамп «Бібліотека НДІМ ВУАН» 16

Штамп «Бібліотека Українського Н.-Д. Інституту книгознавства» 73, 83

Штамп «Державна Публічна бібліотека УРСР. Фонд обмеженого користування» 20, 112

Штамп «Державна Публічна бібліотека УРСР» 18, 117, 126, 140

Штамп «Детская Библиотека Д. Ю. Доброй. Лев. Прорезная 5» 10

Штамп «Из книг Корнилюка В. И.» 115

Штамп «Київська філія Н.-Д. Інституту педагогіки» 2, 7, 8, 10, 11, 14, 22, 24, 27, 40, 56, 74, 88

Штамп «Київська Центральна Бібліотека для дітей та юнацтва; вул. Короленка, 24» 10, 11, 22

Штамп «Київська Центральна дитяча бібліотека; вул. Короленко, 24» 2, 22, 49, 53, 56, 66, 103

Штамп «Книжный магазин «Прометей»; Киев; Фундуклеевская. Телеф. 15-54.» 110

Штамп «Лікар Др. Шевчукевич Опанас; м. Чернівці, вул. Руська» 61, 65, 94

Штамп «Музей» 2, 8, 10, 11, 26, 40, 53, 103

Штамп «Н.-Д. Інституту педагогіки» 21, 64, 77, 91

Штамп «Національна Бібліотека Української Держави у Києві» 69, 144

Штамп «Перевірено 1981 р.» 44

Штамп «Українська книжкова палата» 6, 73

Штамп «Фундамен. (чорнилом) бібліотека Коростишев. Учит. Семин.; Отд.; Систем. Кат.; Хронокод.» 137

Штамп «Ц.Н.П.Б.; Перевірено 1935 р.» 4, 91

Штамп «Центральная Детская Библиотека; Прорезная 5» 8, 10

Штамп «Центральная Детская Библиотека; ул. Короленко 24» 10, 40, 48

Штамп «Центральная Детская Библиотека» 2, 8, 22, 26, 40, 48, 56

Штамп: «НДІП; Перевірено 1962 р.», «Перевірено 1981 р.» 48

Штамп: «УНДІП Перевірено 1952 р.», «НДІП Перевірено 1962 р.», «Перевірено 1981 р.» 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 33, 38—40, 43, 45, 46, 49, 56, 64, 66, 70, 74, 77, 78, 80, 81, 85, 88, 91, 96, 103, 121

Присвята «Вельмиповажній Софії Федорівні Русовій на знак щирої пошани до неї присвячую цю збірку» 4

Присвята «Памяти Івана Франка присвячує се обновлене видання пісні Перекладчик» 41

Присвята «Учасникам курсів української мови в таборах полонених Українців... на спомин присвячує цю книжку Автор.» 51

Присвята «Чистий прибуток од цього видання призначається на фонд стипендії при Українській Гімназії імени шкільної молоді, забитої під Крутами» 26

Напис олівцем «Від Студент. Секції Комісії Краєзнавства при ВУАН. 31/XII.1924 р.» 29

Напис чорнилом «В. Родников» 1

Напис чорнилом «Глубокоочтимому Ионну Николаевичу Королькову на добрую память.» 109

Напис чорнилом «Дорогой учительнице Анне Васильевне Торбиевской в знак искреннего уважения. Т. Лубенец.» 107

Напис чорнилом «З боку науково-пед. відділу Цент... Наркомосвіти передано до передруку цієї книги... Необхідно віддрукувати в кількості до 30000 примірників. Зав. Наук. педаг. відд. т. Ол. Синявському; 1921.IV.13. прошу дати рецензію; Підпис.» 72

Напис чорнилом «От дедушки 20 окт. 1919 г. С. Рыбчинского.» 109

Напис чорнилом «Юр. Соколовський» 39

Напис чорнилом «Юр. Соколовського; 1923» 7

Напис чорнилом: «Олександра Бельми, 1926 р.» 87

Зміст

Від укладачів	3
Каталог видань.....	5
Книги українською мовою	7
Книги іншими мовами.....	37
Періодичні видання	44
Обкладинки видань	83
Анотовані покажчики	93
Автори, перекладачі, редактори, упорядники, художники, видавці.....	95
Культурно-освітні та педагогічні організації.....	142
Видавничі організації.....	144
Показчики	
Іменний показчик	149
Показчик назв творів друку	160
Показчик культурно-освітніх і видавничих організацій, друкарень, видавничих серій.....	163
Показчик місць видань творів друку	167
Показчик екслібрисів, печаток, штампів, присвят, епіграфів, написів	168

Наукове видання

Серія
«Бібліофонд Педагогічного Музею»
Випуск 3

УКРАЇНСЬКА КНИГА
1917—1921 рр.
у фондах
Педагогічного музею України

КАТАЛОГ-ПУТІВНИК

Укладачі:

Гайдей Віктор Олександрович
Міхно Олександр Петрович

Науковий консультант
Сухомлинська Ольга Василівна

Відповідальна за випуск
Полюхович Тетяна Миколаївна

Комп'ютерний набір і верстка
Гайдей Віктор Олександрович

Дизайн обкладинки
Копаниця Сергій Вікторович

Підписано до друку 21.02.2017.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 10,75
Зам. № . Наклад 300 примірників.
Видавництво ТОВ «Спринт-Сервіс»
Свідоцтво: Серія ДК № 4365 від 17.07.2012
м. Київ-70, вул. Почайнинська, 28-б